

Treball de fi de grau

Títol

Autor/a

Tutor/a

Grau

Data

Full Resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Autor/a:

Tutor/a:

Any:

Titulació:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès

“Home... per mi, primer és la meva feina. Però en realitat es tracta d'una passió, d'una manera de viure la vida i de mirar el món. Per mi és una eina interessantíssima per analitzar la realitat, per comunicar, per transmetre una mica de 'bon rotllo' a un món sovint massa 'encabronat'...”

Jaume Capdevila, “Kap”, a l'entrevista.

0.ÍNDEX

1.Introducció.....	4
1.1 Riure, malgrat tot.....	4
1.2 Hipòtesis.....	5
1.3 Metodologia.....	6
2. Marc teòric.....	8
2.1 Breu presentació de la premsa del segle XX.....	8
2.2 Aproximació a la història de l'humor gràfic a Espanya.....	10
1.3.1 Les primeres publicacions satíriques.....	10
1.3.2 Segona República i Guerra Civil.....	14
1.3.3 Franquisme.....	17
1.3.4 Transició democràtica.....	21
1.3.5 Època contemporània.....	25
2.3 Breu aproximació de l'humor gràfic a Catalunya.....	27
2.4 Importància de les vinyetes.....	29
2.5 L'humor gràfic s'entén?.....	30
2.6 Els límits de l'humor.....	31
3. Treball de camp.....	33
3.1 Cronologia del context analitzat.....	33
3.2 Diaris i ninotaires analitzats.....	37
3.3 Personatges.....	42
3.3.1 <i>El País</i>	43
3.3.2 <i>La Vanguardia</i>	45
3.3.3 <i>L'Ara</i>	47
3.3.4 <i>El Periódico</i>	50

3.4 Descripció del conflicte.....	53
3.4.1 <i>El País</i>	53
3.4.2 <i>La Vanguardia</i>	55
3.4.3 <i>L'Ara</i>	56
3.4.4 <i>El Periódico</i>	58
3.5 Intenció dels ninotaires.....	60
3.6 L'endemà de les dates rellevants.....	62
4 Conclusions.....	72
5 Bibliografia.....	73
6 Annexos.....	74

1.INTRODUCCIÓ

1.1 Riure, malgrat tot.

Els mesos de setembre i octubre estàvem tots amb molta tensió, cada dos per tres s'havia de sortir al carrer per cridar en favor de la democràcia. Tenia clar que havia d'aprofundir en aquest tema, a risc de tractar una matèria molt treballada i, per tant, repetitiva. Tot i que, sóc conscient que els esdeveniments són molt recents i és fàcil caure en el partidisme i deixar-te endur per les emocions viscudes aquells dos mesos.

Havia de treballar aquest tema amb una òptica diferent i defugir de com la tracten tots els mitjans de comunicació. Els fets són clars i les lectures que se n'han fet són diverses, tant per una part com per l'altra. No calia plasmar un altre cop el que portem engolint, encara ara, a la televisió, premsa, ràdio i internet. El que volia era un punt de vista diferent, que servís per abordar aquest conflicte.

La idea em va venir quan vaig llegir que el 2017 la revista *El Jueves* celebrava 40 anys de la seva fundació. De seguida vaig pensar amb la força crítica que tenen les seves vinyetes i com l'humor gràfic, en general, ha estat crucial per a la llibertat d'expressió. Diferents capçaleres em van venir al cap: *El Papus*, *El triangle*, *L'Esquella de la Torratxa*, etc. Totes cabdals en el seu temps. La importància de l'humor gràfic, a l'hora de descriure l'actualitat i fer-ne sàtira, era una bona via per aprofundir-hi.

Avui, 28 de maig del 2018, *El Jueves* fa 41 anys, i publica aquest text al seu Instagram: "Corría el año 77 y era habitual que los dibujantes acabasen en los tribunales oír hacer chistes, los músicos eran perseguidos por sus creaciones y los grises zurraban a los manifestantes. ¡Cuánto hemos cambiado!".

Sempre he estat un seguidor de l'humor gràfic, vaig voler combinar aquest tema amb l'anàlisi de la política actual de Catalunya. Ho tenia clar. I més, amb tot el que ha passat, està passant, i, segurament, passarà, sempre va bé consumir humor. Em faig meu el títol del recull de vinyetes que ha fet l'Ara: *Riure, malgrat tot*.

Sempre s'ha dit, ara malauradament no tant per raons òbvies, que quan un nen o una nena són petits i obren el diari en paper van directe a les tires còmiques. Jo n'era un clar exemple. Com és natural, em feien gràcia els dibuixos, tot i que el significat no

l'entenia. A mesura que et vas fent gran veus com una vinyeta té un rerefons molt potent. Sovint obviat pels grans titulars i portades que ho eclipsen.

Un cop vaig tenir el tema clar, l'estructura la tenia molt pensada i, de fet, era evident. No em volia centrar en la força de l'humor gràfic, ni molt menys fer un monogràfic de *El Jueves*, ja que volia plasmar el conflicte Català. Llavors, vaig decidir desenvolupar el treball en dues parts. La primera, més teòrica, consisteix en un breu resum de què ha significat l'humor gràfic a Espanya. L'altra part, més analítica, compara les vinyetes diàries de quatre diaris de diferent ideologia, a través de quatre ninotaires. Per tant, l'estructura general del treball ha acabat sent la que tenia pensada des d'un principi, amb diferents matisos suggerits pel tutor (ampliació dels punts d'observació, anàlisi de l'objectiu del ninotaire, etc.).

Amb aquest treball vull donar la rellevància, que es mereix, a l'humor gràfic, pel seu treball de síntesi, per la reflexió que ens genera, per l'actitud crítica davant dels fets, Retornar, modestament, la importància que donem de petits a aquests ninots, però ara, sent més grans, conscienciar-nos que el missatge que transmeten està molt treballat. No només són personatges dient foteses, sinó que s'amaga, entre els seus mots una crítica, sovint més ferotge, que en els articles d'opinió més clars. Vull, també, mostrar des d'una perspectiva diferent el conflicte de Catalunya i evidenciar els diferents punts de vista dels diaris a través dels quatre ninotaires analitzats.

1.2 Hipòtesis

Cada capçalera de diari té una ideologia molt marcada i evident per al lector. Pretenc demostrar que, a priori, la línia editorial va agafada de la mà amb la ideologia dels ninotaires, a través de les seves vinyetes diàries.

A l'anàlisi, també vull evidenciar que les vinyetes són crítiques, i que la crítica es pot decantar cap a un cantó o un altre, en funció de la ideologia del ninotaire

1.3 Metodologia

El marc teòric l'he anat treballant, sobretot, amb el llibre de Luis Conde Marín que relata la història de l'humor gràfic a Espanya. Per ampliar la bibliografia, he completat cada apartat amb fonts bibliogràfiques especialitzades. Per exemple, l'humor gràfic durant el franquisme en la font documental d'Ivan Tubau.

A més, l'apartat teòric l'he completat a través de les entrevistes realitzades a quatre ninotaires, tres dels quals són estudiats a la part d'anàlisi. També, he inclòs, en el marc teòric, la taula rodona sobre l'humor gràfic que es va fer a la botiga Norma Còmics de Sabadell. Aquesta taula rodona la presidia Jaume Capdevila (KAP), ninotaire de *La Vanguardia* i un gran estudiós de l'humor gràfic català i francès.

Pel que fa a la part d'anàlisi, volia que els quatre diaris fossin d'ideologies diferents, per tal d'aconseguir constatar les meves hipòtesis. Vaig escollir-ne dos de dretes: *El País* i *La Vanguardia*. I, com a contrapunt, dos diaris d'esquerres: *El Periódico* i *L'Ara*. Dos diaris espanyols de dreta i esquerra i dos diaris catalans, també, de diferent ideologia.

Amb l'elecció dels diaris, triar els ninotaires era predeterminat, ja que havia d'analitzar els ninotaires que publicaven cada dia, per així poder arribar a conclusions més completes. Els dibuixants són Peridis (*El País*), Toni Batllori (*La Vanguardia*), Anthony Garner (*L'Ara*) i Miquel Ferreres (*El Periódico*).

Els dies els tenia ja acotats, volia plasmar l'evolució dels mesos de setembre i octubre del 2017, tenint com a data clau el dia 1 d'octubre, referent per analitzar l'abans i el després d'aquest dia. L'anàlisi comença el dia 6 de setembre, en el qual el Parlament català aprova la Llei del Referèndum i dos dies després la Llei de Transitorietat. Fins al 28 d'octubre, que el Senat aprova el 155 i al mateix dia, poques hores abans, el Parlament aprova la Declaració Unilateral d'Independència. Aquestes dates inclouen altres esdeveniments importants en l'esdevenir d'aquest conflicte. El Referèndum, l'aturada general, l'ajornament de la DUI, l'empresonament dels Jordis, etc.

En total, 202 vinyetes analitzades entre els quatre diaris. Alguns dies, pocs, els ninotaires no dibuixaven la vinyeta. Per exemple, Toni Batllori, els diumenges, no publicava. El cas de Peridis, que va haver-hi dos dies que no va publicar per motius que desconec. Els altres dos ninotaires van publicar diàriament.

Un cop escollits els diaris, els ninotaires i les dates concretes vaig acotar l'anàlisi en tres aspectes fonamentals per arribar a assolir les hipòtesis.

Els personatges. Dos aspectes interessants a tenir en compte: la quantitat de vegades que apareixen els personatges analitzats i la manera com són presentats a les vinyetes. He dividit aquest anàlisi en quatre apartats, un per a cada diari. Veient que Puigdemont i Rajoy eren els dos que sortien més, he aprofundit en els dos líders polítics. A més, he afegit altres consideracions: personatges secundaris, símbols rellevants, situacions reiterades, etc.

Descripció del conflicte. He descrit totes les vinyetes, ja que era inviable copiar i enganxar totes les 202 analitzades. La descripció del conflicte permet veure com els ninotaires reflecteixen la situació. La manera com la plasmen és definitiva per extreure conclusions sobre quina posició prenen en el conflicte cadascun d'ells quatre.

Enfocament dels autors. Al rerefons de cada vinyeta, s'hi descobreix quina intenció hi ha darrere dels dibuixos. Amb aquest apartat es posa de relleu no només quina és la seva ideologia, sinó quin és el seu objectiu principal: criticar una banda, criticar les dues... Més enllà de la intenció, també es mostra quins són els recursos utilitzats: ironia, metàfora, etc.

A més a més, he trobat idoni afegir l'anàlisi de l'endemà de les dates importants, ja que, comparats els quatre diaris, es fa més evident quina és la postura de cada ninotaire i les seves diferències. Els dies descrits són el 7 de setembre. 12 de setembre. 2 d'octubre. 11 d'octubre. 28 d'octubre.

2.MARC TEÒRIC

2.1 Breu explicació de la premsa del segle XX

A finals del segle XIX, més del 70% de persones era analfabeta. La monarquia havia de lluitar per aconseguir la culturització del país. Al començament del segle, l'imperi colonial perdut en la derrota dels Estats Units i el tractat de París (pèrdua de Puerto Rico, Guam i Filipines) deixa aquest país en una enorme crisi i amb un gran augment de població causat per la immigració dels criolls.

Aquest context es veia reflectit en els diaris i les revistes de finals de segle i era matèria inesgotable pels humoristes, però també pels comentaristes polítics i pels filòsofs.

La Primera Guerra Mundial (1914-1918) va paralitzar les publicacions humorístiques, culturals, artístiques i d'informació general. La premsa mantenia els corresponents i seguia a conveniència dels empresaris i periodistes el desenvolupament de la guerra. En la sàtira, cadascú representava els seus punts de vista, però amb el distanciament adequat.

En acabar la Guerra Mundial, el moviment dadaïsta, va agafar la iniciativa i va marcar la pauta al nou humor del segle, amb grans representants com Franz Jung, George Grosz i John Heartfield.

Les revistes més importants d'aquella època van ser: *Simplicissimus*, *Life*, *Le Rire*, *Pasquino*, *Don Chischiote* i *Punch*. En aquelles revistes destacaven dibuixants humorístics com: Leo Putz, Enrico Sacchetti, Alberto Martín, Mateldi, Barradas, etc. Alguns dibuixants espanyols també van col·laborar amb ells, com Gosé, Flores, Cardona, Ramírez, Penagos, Barreira i Vercher. (Conde, 2002). Tot aquest conjunt d'humoristes gràfics, en l'Europa que intentava sortir de la crisi del conflicte mundial, van ser els renovadors de l'art d'aquest art de comunicació.

L'humor a principis del segle XX ja anava totalment lligat als intel·lectuals i a camps d'estudi profunds, com els de Theodor Lipps o fins i tot Sigmund Freud, aquest últim va escriure *L'acudit* i la seva relació amb el subconscient. Aquest llibre, en ser traduït per diferents països, va motivar l'aparició d'altres llibres relacionats amb l'humor.

Al llarg de l'època, a Espanya, l'humor s'infiltra amb el Romanticisme europeu i conviu amb la visió còmica tradicional, que es fa present en la Zarzuela. Molts dibuixants

còmics segueixen treballant aquest humor perquè no s'atreveixen a innovar el concepte d'humor.

Després d'alguns anys publicant llibres humorístics alguns autors s'ajunten al voltant d'una revista que els promociona i els ajuda a difondre la seva imatge. Són alguns exemples a Espanya de revistes com *L'esquella de la Torratxa*, *Papitu*, *La Codorniz* o *Buen Humor*. (Conde, 2002)

Cadascuna d'aquestes revistes serà el centre d'un conjunt d'autors, llibres i tendències d'humor que en cada país comportarà la innovació i l'experiment constant. Hi haurà dibuixants que es mantindran lligats a la sàtira tradicional i els que seguiran els corrents del moment.

Després d'aquesta divisió tan marcada, per entendre l'humor, van aparèixer un grup d'humoristes, que seguien una ideologia bastant homogènia, eren considerats com "l'altra generació del 27" En aquest conjunt d'artistes destaquem Antonio de Lara, Miguel Mihura i Enrique Jardiel Poncela. Aquest grup segueix el model europeu. Aquests autors van fer que la gent acabés d'acceptar que els humoristes siguin uns escriptors especialitzats que compleixen una funció social. La catàstrofe de la Guerra Civil (1936-1939) i la postguerra només van aconseguir la lògica evolució d'aquests moviments en la societat espanyola. (Català-Carrasco, 2010).

La sàtira del còmic, al llarg del segle i fins a la Guerra civil, es va representar al teatre, a l'espectacle de revista musical, al cine i a la ràdio. Amb llibrets escrits per autors que tenien una peculiar visió de l'humor. Al llarg dels anys, l'humor es va anar refinant, almenys per alguns ciutadans. La gent veia que l'humor en els mitjans era més subtil i menys vulgar.

El cinema i la premsa van col·laborar amb la literatura i amb altres llibres escrits per humoristes. El cine de Neville, de Buñuel o de Fernán Gómez, ensenyava situacions que divertien, però que a la vegada donava pas a una reflexió. Com feien els humoristes gràfics en els diaris i revistes.

El que van intentar abans de la Guerra Civil, revistes com *Buen Humor* i altres publicacions; a partir de l'any 1941 ho va començar *La Codorniz*. Als anys 50, *Don José*. Als 70, *Hermano Lobo*. i als 90, *El Jueves*.

2.2 Aproximació de la Història de l'humor gràfic a Espanya

2.2.1 Les primeres publicacions satíriques

L'inici de la sàtira gràfica va lligada a les llibertats de premsa, després de la Constitució de Cadis (1812). S'han d'apuntar tres publicacions que servien per crítica als polítics i a les persones més poderoses: *La Pajarera*, de 1813, que va arribar a publicar 22 números. Les altres dues revistes eren originàries de Sevilla, creades per José María Díez del Río: *El Tío Tremenda, o los Críticos del Malecón*, que va durar del 1812 al 1815, i per últim *La tía Noric*, de 1814 al 1815. (Conde, 2002)

La impremta es va tardar a expandir-se per tota Europa, però a Espanya encara va durar més per la pressió dels poderosos. Això afectava molt a la impremta de diaris i revistes. Fins al 1819 el rei Ferran VII, no autoritza l'obertura d'un taller públic de gravat. Més enllà dels problemes legals i d'autoritzacions per la difusió de l'obra dels creadors, escriptors, poetes, dibuixants, aquests estaven decidits a què les seves opinions sobre el que passava s'havien de difondre.

Goya en aquella època, va realitzar una col·lecció de gravats, que tenia d'amagar per por de la Inquisició. Ell va aplicar el retrat grotesc, com a concepte d'humor. Les col·leccions més conegudes van ser *Los Caprichos*, 84 gravats realitzats en el 1799, i *Los desastres de la Guerra*, 80 gravats fets entre el 1810 i el 1813, però que no es van poder imprimir fins l'any 1863, per culpa de la Inquisició. Els seus dibuixos eren el reflex perfecte de la vida a la seva època, comparables a les novel·les, cròniques, i poesies dels seus contemporanis. De cada classe social treia alguna reflexió (Vélez, 2005).

Quan les tropes franceses, en retirada pel front rus de Napoleó, s'obria una nova esperança en modernitzar Espanya, amb la seva constitució liberal. Però a l'arribada de Ferran VII, es dissol la Constitució i s'estableix de nou un règim totalitari. Una de les mesures que duu a terme el rei serà la censura contra tots els diaris. Tots els diaris van ser prohibits excepte *La Gaceta* i *El diario de Avisos*. També es confiscaran les còpies de manuscrits i gravats, estampes o mapes no aprovats (Vélez, 2005).



“Sabrá más del discípulo?” Gravat de Goya, *Los Caprichos*, 1789.

El triomf del general Riego, el 1820 farà que es restableixi l'absoluta llibertat d'expressió, que durarà fins al 1824. Aquell any que Ferran VII, torna a imposar-se i torna a imposar restriccions: prohibicions d'estampes satíriques, peticions de permisos per establir imprentas, permis previ per publicar fascicles, etc.

Durant aquesta etapa breu i liberal, apareixen les publicacions *El Duende de los Cafés*, *El Compadre de Holgazán* i *Apologista Universal de la Holgazanería*, *La Cotorrita Constitucional*, *La Minerva Nacional*, totes elles són presents en l'any 1820. (Vélez, 2005)

Els conflictes del rei francès Carlos X, que ha d'abdicar l'any 1830, fan tornar a Ferran VII, un rei més moderat. La premsa, per tant també l'expressió, recupera algunes llibertats perdudes.

L'època, que va venir després de la mort de Ferran VII, va ser venir una època totalment caòtica, això va provocar que moltes publicacions de diaris i d'il·lustracions es vegin sotmeses en tots els conflictes de l'època i “arbitrades” pels diferents governs. Alguna d'aquestes publicacions són aquestes: *La Época*, 1849; *El Norte de Castilla*,

1854; *El Imparcial*, 1867; *La Correspondencia Militar*, 1876; *El Liberal*, 1879. (Conde, 2002)

Algunes de les revistes més conegudes de l'època serien *Gil Blas* (1864), amb les caricatures que firmava Francisco Ortego, juntament amb Alfredo Giménez, Llovera i Daniel Perea, *El Padre Cobos*, "lluitava" per la popularitat de l'època.

En el 1870 apareix una de les publicacions satíriques de més llarga duració, *La Campanada de Gracia*, que va resistir fins a la Guerra Civil espanyola, el 1936. Va publicar 3.403 números (Conde, 2002). En aquesta revista van publicar humoristes com Feliu Elías, Apa, Apel·les Mestres, Tomás Padró, Jose Luís Pellicer, i Pere Yunglada. Utilitzaven el català i el castellà indistintament, era una revista de caràcter progressista, republicà, i anticlerical. El 1879 apareix en Barcelona una de les revistes més emblemàtiques, *L'Esquella de la Torratxa*, que, publicada per la mateixa empresa que *La Campana de Gracia*, encara va resistir més que aquesta, fins al 1939. Durant la guerra va ser mantinguda pel sindicat de dibuixants professionals de la UGT. Un d'aquests fou José Escobar, que va ser fortament reprimat.

Altres revistes satíriques importants van ser *La Caricatura*, iniciada l'any 1884; *El Motín*, dirigida per José Nakens i que serà una de les revistes importants del bàndol republicà. Seguint els passos d'aquesta revista, la precediran *El Cencerro* i *La Tramontana*.

Tots aquests dibuixants que destaquen en els diaris i revistes, a vegades hi van treballar simultàniament, són gent com Leonardo, Alenza, Sergio Ayguals, Carnciero, E.Giménez, Letre, Federico Madrazo, Calixto Ortega, i Fernando Miranda. Al llarg del segle XIX, la caricatura s'anava perfilant com una eina poderosa per la crítica social i també com expressió artística autònoma. Dècades més endavant aquest mitjà d'opinió arribaria en el seu màxim esplendor. (Conde, 2002)



La Caricatura, revista satírica madrilenya, 1 d'octubre 1893.



L'Esquella de la Torratxa, una de les revistes satíriques catalanes més duradores. La imatge correspon a la portada del 20 de desembre del 1918.

2.2.2 Segona República i Guerra Civil

Durant la segona República, es va produir una gran evolució de la caricatura política, sobretot la de dretes. Els representants republicans van ser el principal objectiu de l'humor gràfic, amb una finalitat: la de ridiculitzar l'adversari polític. Es volia desprestigiar la República i els seus representants. La caricatura, per la seva fàcil comprensió, va exercir un fort impacte al lector, per tant els resultats de la caricatura, en aquesta època va ser bastant eficaç. L'etapa de la República va ser molt interessant en l'àmbit de la premsa i també de la sàtira. Malauradament, aquesta època no pot anar deslligada de la Guerra Civil, ja que aquest conflicte talla totalment la producció de la premsa en general.

La segona República va “despertar” al poble espanyol. En aquell moviment estaven posades moltes esperances de canvi social, que en bona part van ser iniciades però es van veure detingudes per les forces que afectaven aquests canvis (Alt clergat, i noblesa). Aquesta lluita entre classes va commocionar Espanya. El procés de canvi va durar del 1931 al cop d'estat del 1936, allargant-se fins a tota la Guerra Civil. Els diaris, revistes, tires còmiques, i tot el que és la il·lustració dels humoristes, van sofrir “l'atac” de les guerres, i abans de les reformes de la República (Català-Carrasco, 2010). El diari madrileny *El Sol* va acollir a grans dibuixants de l'humor, entre els quals destaquen l'any 1932 Eduardo Robles Piquer.

En l'àmbit de les revistes d'humor apareixen *Gracia y Justicia* (1931), fundada per Manuel Delgado Barreto amb alguns dibuixants com: Joaquín del Alba, Kin, Demetrio, Galindo, Maciá, Morán, Orbegozo, Prieto i Soravilla. Una altra revista d'humor va ser el *Cascarrabias*, dirigit per un anticlericalista. *La Traca* (1931), revista originària de València, té una ideologia totalment contrària a la monarquia, amb dibuixos ferotges contra el rei Alfons XIII. El mateix estil a Madrid es publica la revista *Fray Lazo*. (Conde, 2002).



-Y después dirà el Mundo que hemos sufrido grandes derrotes en España, cuando hasta el mismo Franco declara que todos los muertos son de “ellos”
 -¡Hasta el frío de Teruel me traiciona! ¡Me ha puesto la nariz rojas!
 Chistes de Cocq a la premsa catalan de finals dels anys trenta. (Conde, 2002)

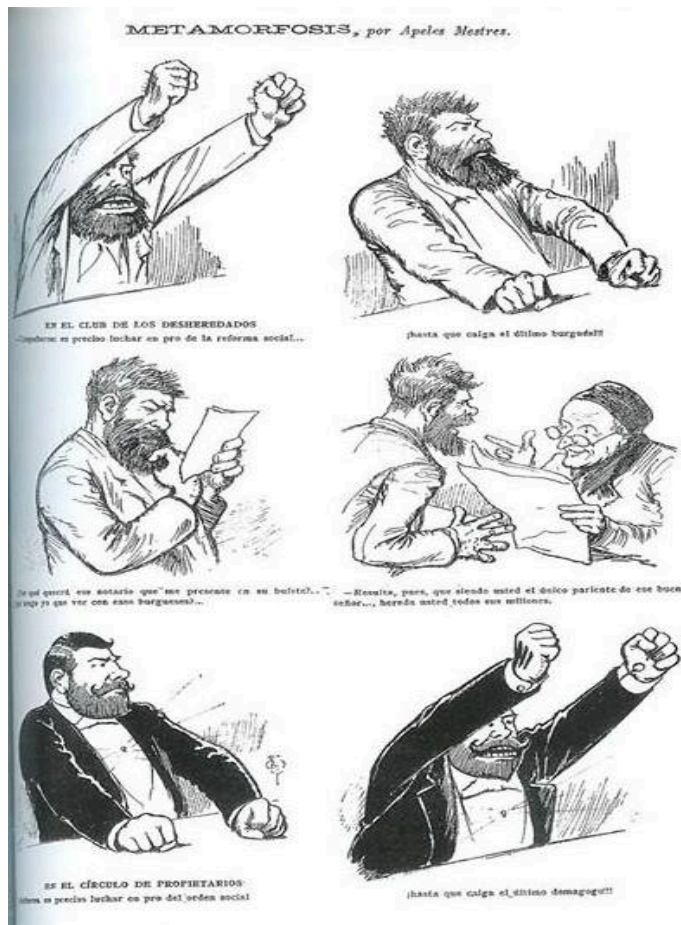
A Barcelona, apareix *El Be Negre*, un setmanari satíric catalanista que va aguantar fins al 15 juliol 1936 amb humoristes com: Tisner, Soka, Kim i altres més. (Capdevila, 2010)

A Les revistes il·lustrades i d'actualitat, com per exemple *Algo*, *Crónica*, *El Hogar i la Moda*, s'introdueixen vinyetes i il·lustracions còmiques amb els dibuixants més reconeguts del país com Barsó, Bécquer, Fernando Martí Bas, i Bosch. Com ja he esmentat abans, amb l'arribada de la Guerra Civil es trastoca (Català-Carrasco, 2015): a la zona republicana, el decret del 2 d'agost de 1936 autoritza la presa de totes les indústries abandonades pels seus propietaris. Els sindicats UGT i CNT agafarien el càrrec de moltes editorials i diaris. Aquesta presa del poder, passa principalment a Barcelona.

Cal destacar, que l'humor gràfic ja existia anteriorment, però va anar millorant gràcies a la incorporació de diverses tècniques (il·lustració, fotografia), d'impremta, que permetien una millor divulgació d'imatges en color.

El context coincideix en dos factors que intervindran en aquest gènere: la gran influència de la premsa en l'opinió pública i la progressiva politització social. L'altre element clau és el desenvolupament propagandístic com a “matèria” d'idealització de la societat. La premsa servirà com una arma al servei de dues ideologies cada vegada

més diferents i cada cop més enfrontats. Es pot dir que una de les causes de la guerra civil espanyola, encara que simbòlica, va ser la sàtira mútua entre les dues ideologies (Conde, 2002).

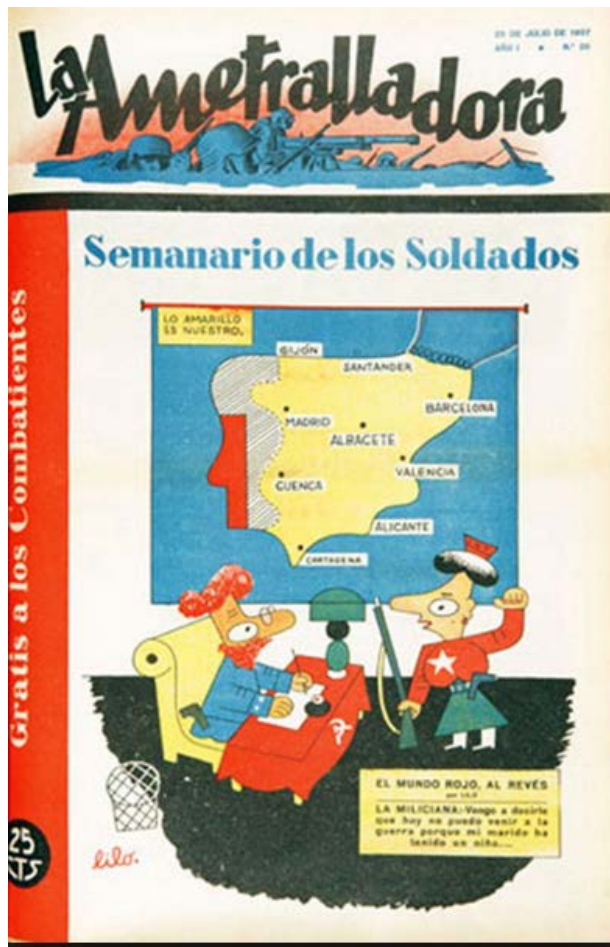


-En el club de los desheredados: compañeros: es preciso luchar en pro de la reforma social, ¡Hasta que caiga el último burgués!. ¿Por qué querrá ese notario que me presente a su bufete?

- Resulta, pues, que usted es el único pariente de ese buen señor..., hereda usted todos sus millones

-En el círculo de los propietarios: -señores es preciso luchar en pro del orden social. ¡Hasta que caiga el último demagogo!

Pintoresca versió del procés revolucionari per Apeles Mestres en *Madrid Cómico*, 21 de maig de 1988.



Els diaris combatents de la Guerra Civil van utilitzar l'humor com una arma més. En el bàndol nacional, primer *La Trinchera* i després *La Ametralladora*.

2.2.3 Franquisme

L'humor gràfic, que es va publicar durant el franquisme, va contribuir que els sectors de la població espanyola enyoressin els àmbits d'opinió, simbologia i valors morals propis. Aquests valors van ser imposats pels discursos oficials, a través de la formació d'un territori, que delimitaven les característiques principals de la democràcia. Així com durant la Segona República hi havia llibertat per expressar les diverses opinions, durant la dictadura franquista només es donava importància a un pensament únic.

L'humor gràfic es basava en la ironia, es buscava un món de sentits i valors compartits. Això va implicar el lector en un procés tant d'apropiació, segons la seva ideologia, com de reflexió i crítica respecte a la seva opinió (Tubau, 1987).

“Este tipo de textos procura siempre crear una complicidad con su destinatario que tiene que entender algo que no està dicho explícitamente, sinó sugerido a través de

las palabras, el modo de pensar o de mirar propio de otro u otros, las cuales son burlades o desmentidas por el texto mismo". (Peñamarín, 2002, pg.356)

Durant el franquisme, l'Estat va pretendre ocupar tots els àmbits possibles i establir una única ideologia. Controlava des de la història oficial a les celebracions, els símbols o els mitjans d'informació: tots volien transmetre una sola versió, un mateix discurs bel·ligerant i artificios, separat dels llenguatges vius i propers a les experiències de la gent, sobretot la que no havia participat en la guerra.

Després de la terrible guerra, els humoristes gràfics van haver de sobreviure publicant a qualsevol lloc que els hi fos possible i de qualsevol manera. Els humoristes més compromesos amb la República, com Bagaría, Ras, Bardasano i altres, van haver d'exiliar-se o ser fortament reprimits, alguns van ser tancats a la presó o inclús els van afusellar (Tubau, 1987). Els diaris i les revistes donaven molt poca importància a l'humor, només agafaven qui era fidel al règim.

Tant la televisió, que es va difondre a la segona meitat del segle XX, com els actors còmics i el cinema tenien una funció lúdica. La literatura, tolerada per la censura, narrava històries que tenien lloc a uns territoris imaginaris i el tema s'allunyava totalment de la realitat.(Tubau, 1987).

L'humor gràfic és un espai molt adequat per observar la dinàmica social, en un àmbit d'imposició dels territoris considerats fins al franquisme, que tenen com a objectiu comú controlar al pensament i l'opinió de tots. També buscaven nous processos d'invasió a nous territoris. Segons l'entrevista, el ninotaire, Toni Batllori diu que "en temps de la dictadura, les vinyetes com que mig deien el que no es podia dir, tenien molta més importància que ara".

Aquest tipus de comunicació, a través de les vinyetes, té la finalitat de crear una certa complicitat amb el receptor, que ha de mirar d'entendre el que no està escrit ni dibuixat explícitament, sinó suggerit a través de les paraules. Les paraules de les quals tenen una finalitat de burla o crítica política. La principal problemàtica d'aquest gènere prové de les relacions que s'estableixen entre el text i les perspectives i posicions representades en el mateix text. Això fa que el lector, òbviament, tingui la necessitat de percebre a qui va dirigida la vinyeta, i complicarà la transmissió de dibuixos crítics amb la dictadura, ja que els censuraran.

L'humor havia de ser sospitós pel franquisme (Tubau, 1987) per la seva tendència a la crítica d'aquest model polític. Tot el règim tenia la pretensió de censurar i reprimir

l'humor gràfic. Això provoca que el treball dels humoristes es descrigui com generalment hostil al règim i els seus màxims seguidors.

Els diaris “de províncies”, en l'Espanya de Franco, estaven molt relacionats amb el caràcter de gent de poble (Conde, 2002). Alguns diaris amb tradició, com *El Norte de Castilla*, a Valladolid, o *El Faro*, de Vigo, van tardar a tenir els seus propis humoristes de prestigi. En el diari de Vigo, es va donar a conèixer Castelao, abans de la Guerra Civil.

Les revistes satíriques era un camp molt menystingut en l'època franquista, i títols com *Jerarquía* o *Vértice*, eren gairebé prohibides per l'humor gràfic. Altres revistes com el semanario de *Fotos*, oferien poques possibilitats, perquè el formaven els il·lustradors addictes, com Carlos Sáenz de Tejada, Teodoro Delgado, José Caballero, Sánchez-Vázquez, Sherny, Julián Nadal, i Mihura. Una de les primeres revistes d'actualitat, que va donar lloc a una secció dedicada a l'humor gràfic va ser *Dígame*. Aquesta revista hi havia acudits gràfics del mateix director, K-Hito. (Conde, 2002)

El 1965 va aparèixer el setmanari del *Siglo 20*, cedint una pàgina d'humor gràfic a Chumy Chúmez. Aquesta revista va durar poc, però va deixar una influència a les següents revistes com *La Actualidad Española*, que va “acollir” els acudits de Cebrián, Martínmorales i Madrigal. *Triunfo* és un altre exemple de revista que segueix els passos de les anomenades anteriorment.

La Ametralladora, creat per Mihura, és una de les més importants de la història de l'humor gràfic en Espanya. Aquesta revista, va sobreposar l'humor per davant del còmic. Mihura, el 4 de juny del 1944, abandona perquè creu que fa una cosa “que ya entiende qualquiera”, i la direcció de la revista l'agafa Álvaro de Laiglesia. Amb aquest ell s'introdueix en *La Ametralladora* l'humor polític, i la crítica de la vida, s'apropa més a la realitat ().

Herreros passa a ser el símbol de l'humor gràfic a Espanya d'aquella etapa, i amb ell Chumy Chúmez, Mingote, Pablo, Dátile, Elgar, Mena, Munoa...

PRINCIPALS DIARIS EN L'ÈPOCA FRANQUISTA I ELS SEUS DIBUIXANTS (Conde, 2002)

- A La premsa oficialista, *Arriba* com a diari principal, s'hi troben humoristes com Kin, Herreros, Tilú, Orbegozo, Bellón, Galindo, Jas, Sanchidrián, López Motos, Enri, Carter, Asirio, Garrido, Chuchi, Chausa. Pels anys setanta van arribar Forges, Madrigal i més tard, Chumy Chúmez.
- En el diari *YA* hi havia Orbegozo, Del Arco i Usa. Més endavant, es van incorporar, per proximitat del setmanari que editava la mateixa empresa, *Dígame*, K-Hito i Dátile.
- En el ABC dibuixaven Xaudaró, Isleño, Robledano i Goñi. A partir de l'any 1953, Mingote, vint anys després de la mort de Xaudaró.
- El *Alcázar* va tenir dos dibuixants, primer Chumy Chúmez i després Julio Cebrián. Quan canviïn d'empresa Fandiño i Quesada.
- A *Nuevo diario* va col·laborar Madrigal.
- A *Informaciones*, en la postguerra, hi havia acudits de Sánchez Vázquez, Vizcaíno, Adanes o Máximo. En els anys setanta van arribar Forges i Peridis.
- A *Madrid*, també va treballar Chumy Chúmez quan va deixar *El Alcázar*.
- A *Pueblo*, hi publicava acudits Máximo, Pablo, Mena, Serafín, Cebrián, Arturo i Molleda.
- *Marca* publicava acudits d'Orbegozo i després va publicar els de Fandiño, Sir Cámara i Enrique.
- A *As* treballava l'humorista gràfic Alcácer.

ELS DIARIS DE BARCELONA, IMPORTANTS, I ELS SEUS HUMORISTES (Conde, 2002)

- *Diario de Barcelona*: després de la guerra va escriure amb humoristes com Del Arco. El 1952, Cesc. Llavors, García Lorente. Més tard, Cerón. També incluïa acudits de Picanyol i d'Ivá.
- *La Vanguardia*: Del Arco, Arturo Moreno, Muntañola i, després, Perich.
- *El correo catalán*: Del Arco, Pla, Pep, Perich i Catanyes.
- *Solidaridad Nacional*: Pañella, Oli, Perich i Turnes.
- *El Noticiero*: dibuixaven Peñarroya i Layus.
- *La prensa*: *Conti*. I després, Cerón, Fer i Enrich.
- *Tele/Express*: Cesc i més tard, Tisner, Perich, Turnes i Bofarull.



No veas. Una de les revistes antifranquistes de l'època. 7 d'agost del 1937.

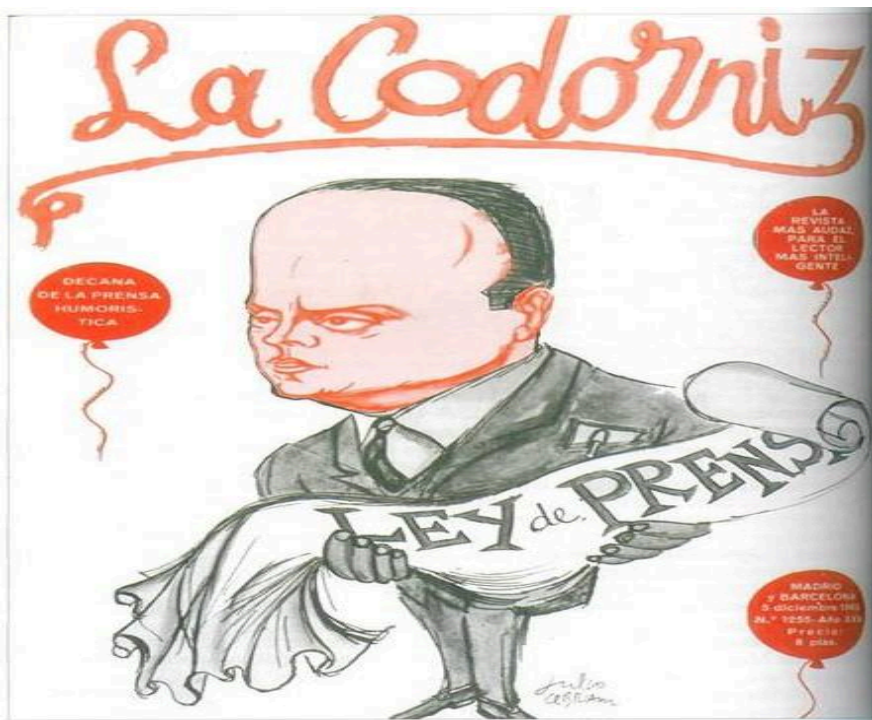
2.2.4 Transició democràtica

Els humoristes gràfics, un cop sortit de l'època totalitària, tenien molt a dir i ho van dir i ho van dibuixar, després de tants anys censurats. L'humor gràfic durant aquesta etapa de transició va exercir un paper important, si més no simbòlic.

El retorn de la democràcia van sorgir nous diaris i revistes, que amb ells porta un conjunt d'humoristes i dibuixants.

En morir Franco el 20 de novembre de 1975, després d'una llarga agonia, la societat espanyola estava a punt de viure una experiència insòlita: el pas d'una dictadura a una democràcia formal pactada per partits i una monarquia constitucional.

La data del qual comença la Transició es marca l'any 1975 fins al govern de Felipe González, en l'any 1982. Pels humoristes havia començat bastant abans d'aquest període, el moment que marca l'inici de la Transició pels dibuixants satírics és la portada de *La Codorniz*, a l'any 1966: El ministre de premsa, dibuixat per Julio Cebrián, surt en braços de la llei que modificava la llibertat de la premsa, llei representada com un bebè acabat de néixer.



Una de les primeres caricatures “democràtiques”. El ministre d’informació i turisme, Manuel Fraga, dóna llum a la nova llei de premsa.

A Espanya anys abans de la mort del “caudillo” va motivar un interès exagerat i enganyós pels diaris, i la premsa en general. Aquest fet històric que estava a punt de viure l’estat espanyol va provocar que molts empresaris veiessin la premsa com un mitjà rendible per fer diners, però no va ser així. Des del 1975 fins al 1978 va haver-hi 1.123 publicacions diàries (Conde, 2002), molt de les quals tancaven al cap de pocs mesos d’haver aparegut. Aquest fet va ser apassionant pels periodistes i potser més encara pels humoristes gràfics, que també van tenir més llocs per col·locar les seves il·lustracions. Aquestes esperances que s’havien posat per aquest sector es van anar apagant. Un cop restaurada i confirmada la democràcia, els diaris tornaven al seu públic habitual.

Mort Franco el novembre del 1975 i l’any 1976 apareixen els diaris de la democràcia formal, *El País* i *Diario 16*, com a símbols, en algunes pàgines d’aquestes publicacions es van introduir nous humoristes gràfics. Màximo es convertirà en l’humorista de les pàgines d’opinió de *El País*, lloc que anys després compartirà amb Forges. L’autèntica novetat que introdueix *El País*, és la ubicació de la tira còmica de Peridis, adjuntada amb una notícia informativa, fet insòlit a les hores. Aquest fet va convertir al ninotaire, Peridis, en un renovador i especialista de la vinyeta política, i també d’opinant (Suárez, 2015). Un dels motius, també, perquè forma part d’un dels ninotaires analitzats.

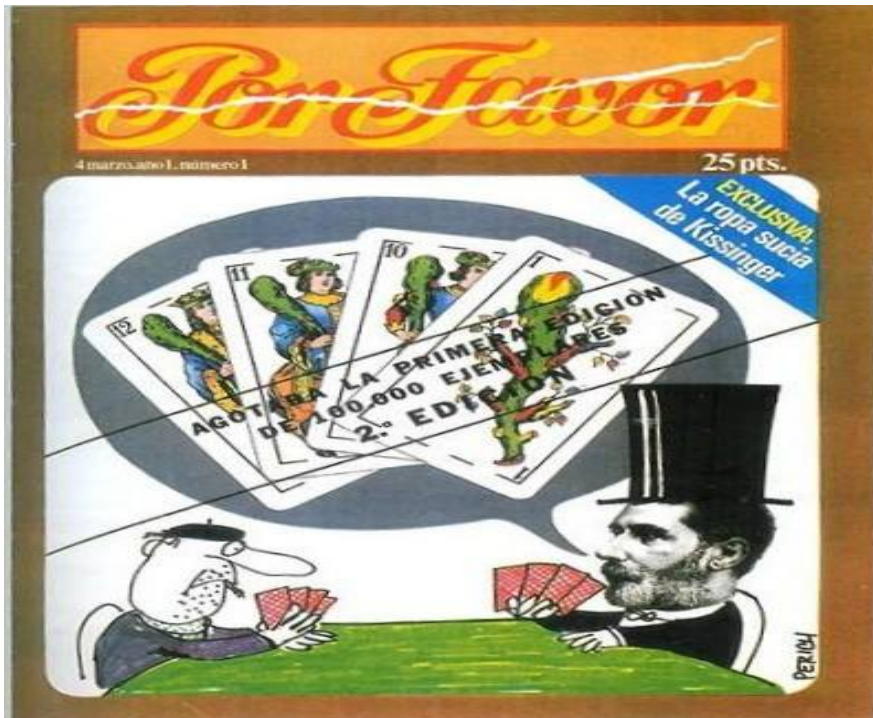
Alguna de les revistes més importants que van sorgir a l'època va ser *Hermano Lobo*, una de les poques revistes que podia "competir" amb *La Codorniz*. Va ser fundada l'onze de maig del 1972. Inspirada en una revista francesa on allà tenia molt èxit, tenia el nom de *Charlie-Hebdo*. (Conde, 2002).

El Papus és una revista satírica que apareix l'any 1973, va ser dirigida per Echarri Moltó. Aquesta revista de sàtira quotidiana va arribar a un humor molt directe i actual de l'època. Van agafar el llenguatge del carrer i el van saber plasmar perfectament en les vinyetes. Alguns dels seus dibuixants es van excedir dels seus límits i van anar més enllà. Óscar, Ivá, Ja i Fer són alguns exemples de dibuixants de *El Papus*. La feroç tendència que tenia aquesta revista va sofrir el risc de la censura: dues suspensions de quatre mesos, la màxima que permetia la llei de la premsa. Però la pitjor notícia va ser l'atemptat amb una bomba, que va costar-li la vida a un conserge (Vital, 2010).

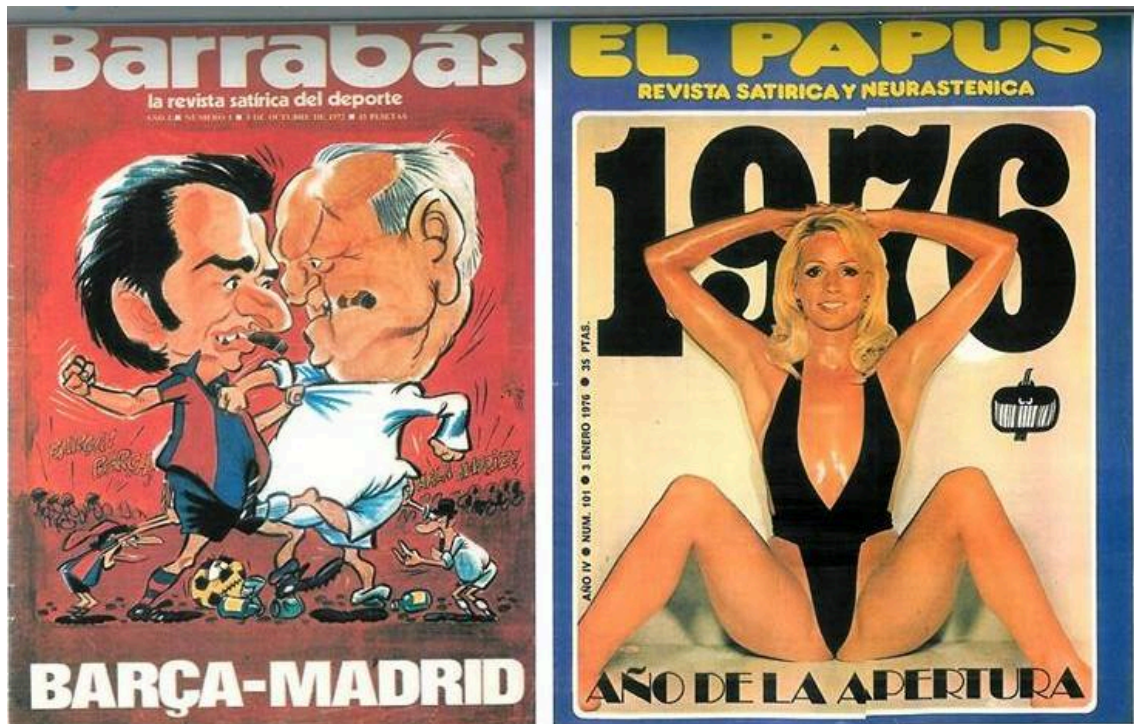
Por Favor va aparèixer el 2 de març de 1974, de la mà de Jaume Perich que es va emportar entre d'altres a Forges. Aquesta revista també va ser castigada per una sanció de quatre mesos, La seva actitud liberal i la seva forma d'expressar l'humor polític va provocar que fossin durament castigats pels poders polítics.



Maneul Sammers, ABC (1975)



La revista satírica més polititzada i atrevida de la Transició, 4 març, 1974



Dues revistes satíriques que van donar pas a l'opinió. *EL Papus* i la revista satírica de l'esport, *Barrabás*.

2.2.5 Època contemporània

Poc abans de la mort de Franco es va produir un “boom de l’humor gràfic”. Apareixen o reapareixen un gran nombre de revistes i llibres que tracten d’humor. El 1977, un nombre bastant elevat de professionals en la historieta i l’humor gràfic es van integrar en *L’Associació d’Artistes Plàstics*, buscant un major reconeixement dels seus drets. Els “ninotaires” no gaudien ni de les mínimes condicions de contractes, seguretat social i de treball”, a més a més, la seva feina era molt poc reconeguda, ja que es considerava ineficaç en comparació a la d’altres mitjans, com la ràdio o la televisió.

Cal destacar la revista *El Jueves*, on s’hi troben els principals ninotaires espanyols: Óscar, J.L. Martín, Kim, Fer, Vizcarra, Monteys, Manel Fontdevila, etc. En la premsa diària, també s’hi troben, o s’hi ha trobat vinyetes que reflecteixen la realitat, serien exemple humoristes gràfics com: Idígoras i Pachi, (*El Mundo*); Mingote, Puebla (*Abc*); El Roto, Peridis, Forges (*El País*); Caín, Turcios (*La Razón*); Santi Orúe, Vergara, Mauro Entrialgo (*Público*); Tàssies, Juanjo Sáez, Ferreres, Anthony Garner (*El Periódico*); Ventura i Coromina, Toni Batllori, Krah, Kap, Labanda (*La Vanguardia*) Eneko (*20 minutos*); Anthony Garner, Jordi Duró, Manel Fontdevilla, Ferreres i Juanjo Sáez (*ARA*).

En la premsa d’esports també s’hi troben vinyetes, principalment de futbol, que tendeixen a fer una certa burla als equips contraris, Els principals ninotaires esportius a Espanya són: Guillermo (*Marca*), Caye (*Sport*), Kap (*El Mundo Deportivo*).

Hi ha dos llibres col·lectius editats el 2007, hi surt representat les vinyetes o caricatures més significatives de l’humor espanyol contemporani: *Humor a Toda Vela*, y *Comunica con Humor*.



Portada de la revista *El Jueves* del 8 de setembre del 2017.

La situació canvia radicalment amb internet. Els ninotaires estan evocats a un nou canvi que, també, en el periodisme i el món de la informació està sent imparable. El famós canvi de paper a digital: una nova manera de concebre els continguts.

A través de la conferència que es va fer en record del ninotaire Perich i les quatre dècades d'un dels seus èxits: *La Autopista*. Els ninotaires van aprofitar per reflexionar sobre aquesta nova situació: el canvi de paradigma de paper al digital. A la conferència no es mostraven gaire preocupats: El ninotaire Fer va dir que "Estem fent una transició, un canvi de suport. Personalment no em preocupa. El que em preocupa és que ens llegeixin i ens paguin un sou decent". Malgrat que no els amoïni, admeten que aquest canvi de transició ara per ara no és rendible, ja que l'exclusivitat que els hi permetia la premsa, ara amb internet els continguts estan oberts a la xarxa. A més, el mitjà pot convidar a compartir la vinyeta que s'ha publicat. Per tant, aquest canvi de tendència hauria de modificar-se per revertir la no rendibilitat.

Tot i això, els mitjans mantenen els ninotaires sigui en suport digital o en paper. Per tant no els afectaria, Joan Capdevila, KAP, reflexiona a la conferència: "la transició pot

ser dura, però sent egoistes, la nostra feina, que és imatge, breu i lúdica, és el contingut ideal per a la xarxa, on tot és imatge, breu i lúdic: Per tant, és fàcil d'adaptar-nos a Internet”

2.3 Breu aproximació de l'humor gràfic a Catalunya

A Catalunya, les primeres publicacions van ser *El Lechuguino a la Dernière*, aparegut el 1830, i que ve precedida per *El Carlino* (1836), *Sancho Gobernador* (1836) o *Lo Pare Arcàngel*, que serà la primera publicació satírica escrita en català, que apareix per primera vegada l'any 1841. La majoria de les publicacions es dediquen a realitzar forta crítica política amagada sota darrere “la cortina” de la sàtira, això provocarà que hi hagi bastants xocs contra la censura al llarg de la història (Capdevila, 2010).

El Cañón Rayado (1859), *Gil Blas* (1864), o *La Flaca* (1869), són les publicacions més importants d'aquesta època, tant per la seva duració com per la qualitat dels col·laboradors gràfics, amb noms com Francisco Ortego o Tomàs Padró, que formen la generació pionera de l'humor gràfic del nostre país. Barcelona serà la ciutat més important per l'humor gràfic a Catalunya, Barcelona va ser la seu d'algunes revistes rellevants del passat, com ara: *Cuca Fera* (1917), *L'Estevet* (1921), *Xut!* (1922), *El Be Negre* (1931) o el *Cu-cut!* (1902). A banda, de les ja esmentades *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa*, etc. (Dachs, 2005)

Al llarg de la història la vinyeta catalana va anar evolucionant fins a obtenir la forma, que actualment existeix (Capdevila, 2010). Catalunya va tenir un gran nombre d'humoristes gràfics, però aquesta successió de tant talent artístic es va veure estancada amb el desastre de la Guerra Civil espanyola i el posterior Franquisme.

Hi ha una generació com: Josep Costa "Picarol", Gaietà Cornet, Joan Llaverias, Feliu Elias "Apa", Joan G. Junceda, Ricard Opisso, Romà Bonet "Bon", o Xavier Nogués, que són els que aconseguixen elevar el llistó de l'humor gràfic català, i fer que aquest sigui universalment reconegut. (Capdevila, 2010):

Posteriorment a la Guerra Civil, l'humor gràfic va tenir molt poca importància, només Valentí Castanys i Joaquim Muntanyola van seguir després del conflicte a Espanya. En aquella època, els diaris van deixar de publicar vinyetes que tenien la finalitat de criticar i aleshores es va imposar les vinyetes d'humor tou. Això va comportar que molts dibuixants de vinyetes es refugiessin a la historieta. (Dachs, 2005)

La llei de premsa de Fraga, que abolia la censura prèvia, va ser l'època que es va descobrir que una sola vinyeta podia ser més efectiva que una editorial, Aquest canvi de mentalitat, "canvi d'aires", va propiciar que apareguessin molts dibuixants d'humor gràfic, els joves d'abans són els veterans d'ara: Toni Batllori, Fer, José Luis Martín, Tom, Romeu, L'Avi, Òscar Nebreda, Joma, Ivá o Ferreres.

Avui en dia, el panorama de l'humor gràfic en català, tot i que tots poden publicar amb regularitat en català hi trobem novament grans humoristes gràfics, alguns ja esmentats abans com: Manel Fontdevila, Ferreres, Kap.



La capçalera d'una de les revistes més antigues. L'abril de 1870, *La Campana de Gracia*. Capçalera del 22 d'agost de 1903.



Una revista important catalana de l'època. La revista *Cu-Cut!* 28 de gener de 1904.

2.4 Importància de les vinyetes

És evident, que cada dibuix es troba recollida l'opinió dels humoristes sobre un determinat tema. Els llocs on podem trobant-se les vinyetes són les revistes satíriques o un diari d'informació general. Això demostra que les vinyetes tenen una base important d'opinió, inclús, superior a l'estil de dibuix del ninotaire. El mateix passa amb els articles o editorials d'opinió escrits.

Jaume Capdevila, Kap explica a l'entrevista, que "al diari la vinyeta és un espai lúdic que compensa, amb el seu format gràfic i la seva intenció humorística, els continguts sovint massa feixucs o dramàtics de la resta del diari". A la mateixa línia està el ninotaire, Miquel Ferreres: "ha de deixar el lector amb un bon gust de boca i alleugerit en mig de les notícies que l'envolten. Ha d'expressar una opinió sobre un fet polític o no, que quedi prou clar, entenedor i divertit.

Segons Toni Batllori, la majoria de dibuixants creuen que s'hauria de valorar més la capacitat de síntesi i de fàcil comprensió per sobre de les "plomes" que escriuen textos. Però, també, considera que l'humor gràfic cada vegada té més seguidors.

Kap a l'entrevista afirma que "L'excés d'impactes gràfics que rep el lector d'avui (centenars o milers d'imatges que cada dia veiem navegant per internet, mirant la tele, el mòbil, pel carrer, etc.) fan que l'impacte d'una vinyeta sigui molt menor que l'impacte de fa, vint o trenta anys, o de fa cinquanta o cent anys, quan un acudit reeixit era recordat durant anys, perquè la gent, encara que llegís el diari i quatre revistes cada dia, no rebia tants impactes gràfics com els que podem arribar a rebre avui en dia sense ni obrir un diari". Això, per tant, fa que la importància de les vinyetes hagi disminuït.

Molts humoristes gràfics consideren, també que les vinyetes són com una autèntica columna d'opinió, però aquestes poden arribar a ser més efectives i més simples, el que considera que a través de l'humor és més fàcil arribar al lector i per tant tindrà més repercussió i afegeix, per part del periodista Andrés Soria: "*si el lector quiere profundizar, acudirá al artículo*". (Romero, 2009, pg.69)

KAP a l'entrevista afegeix que "cal una reflexió (per això passa, a vegades, que un pot dir que 'aquest acudit no l'he entès'). Això afavoreix que el lector hagi de reflexionar pel seu compte, incentiva la postura crítica pròpia. I és ben interessant fer-ho". En canvi, en l'article d'opinió, no es deixa marge de reflexionar, ja que l'articulista vol que la gent sàpiga què pensa.

Les vinyetes internacionalment tenen major importància, que en el nostre país, en els mitjans de comunicació: a França són tan valorades que arriben a formar part de la portada del diari. A Estats Units el diari *Washington Post* han arribat a substituir les fotos per vinyetes a cada pàgina com a suport de la notícia. A Espanya va passar el mateix amb el *ABC* amb Mingote.



A vegades, els ninotaires són uns autèntics visionaris. 1975, revista *Destino*.

2.5 L'humor gràfic s'entén?

La polisèmia juga un paper important en l'humor gràfic, que pot contenir una simple representació dibuixada. Una mateixa vinyeta pot ser vista per moltes persones i cadascuna pot entendre-la d'una manera diferent. Per això, cal conèixer el dibuixant i les seves ideologies, però, també les posicions que defensa l'empresa per la qual l'humorista treballa.

És evident, que l'acudit està lligat a un marc cultural o intel·lectual, per tant, la concordança que pot existir (o no), pot ser fruit d'una cosa sobreentesa. Molts cops no s'arriba a un enteniment total de l'acudit. El sobreentès enteniment fa referència al lector, que de manera individual manté un vincle amb l'autor, però que també accepta el marc de la vinyeta. Per tant, hi ha un vincle entre ninotaire i observador.

Maria Claudia, llicenciada en humor gràfic a l'Argentina, explica un exemple, a l'estudi de *La Deontologia y derecho del humor gráfico en la prensa española contemporánea*, (Romero, 2009, pg.85) sobre la relació que pot establir l'observador i l'humorista o el marc intel·lectual:

“Durante la dictadura militar, del 73 al 83, el excelente dibujante Sábat, caricaturizó, criticó e ironizó a los militares que ocupaban el poder en aquellos tiempos, publicando en uno de los diarios más importantes de Buenos Aires cada día sus caricaturas, verdaderas “editoriales” gráficas. Pues bien, los militares jamás lo censuraron, ni lo hicieron desaparecer ni no mataron. El límite no apareció. Simplemente porque no lo entendieron. ¿El motivo? No había concordancia intelectual”.

Per un il·lustrador de vinyetes, una de les seves màximes preocupacions és preguntar-se com la gent entendre la vinyeta. A vegades, les lectures sobre l'acudit poden ser totalment diferents de les que pretenia el dibuixant.

El sobreentès, per alguns dibuixants, és important i alhora pot ser una de les essències que busca l'humorista perquè també s'ha de deixar una part privada al lector. Com bé deia KAP a l'entrevista, la reflexió personal a cada vinyeta és necessària.

Per tant, molts humoristes gràfics, defensen les coses implícites perquè les explícites i evidents poden arribar a ser més ofensives pel lector i poden suggerir més del que s'insinua, que no pas del que es veu.

2.6 Els límits de l'humor

L'humor sempre inclou algun element de burla, d'ofensa per algun personatge o un col·lectiu. Ens riem d'algú quan ha fet coses estúpides o per mantenir actituds o costums absurds. L'humor també serveix com a crítica a algunes accions de diverses persones, principalment s'utilitza la ironia, però no per tenir connotacions humorístiques no és menys agressiu o efectiu. De vegades la burla pot ser innocent i també hi ha d'altres que no ho són tant.

Miquel Ferreres, humorista gràfic, a l'entrevista, explica que “Línies vermelles no en tinc cap i en tinc moltes. Cada nou acudit és un repte i requereix una reflexió diferent. El cert és que al principi vaig cometre errors per tocar temes que un humorista no ha de tocar, o si ho fa, ha de deixar clar que el que pretén no és fer riure, sinó una altra

cosa, com denunciar, etc. (Cal esmentar que l'entrevista feta a Ferreres va ser abans a l'acomiadament del ninotaire per part de *El Periódico*).

L'humor "violent", dirigit a una persona o a un col·lectiu, pot presentar un conflicte. Hi haurà persones que defensen que hem de tenir la llibertat per poder riure de tot. Però hi ha gent que concep aquest humor com una eina utilitzada pels més febles per atacar als poderosos, principalment, els polítics són el centre d'aquestes burles.

Aquestes dues perspectives en l'humor, poden tenir alguns problemes. El problema de la primera es produeix quan va dirigit a col·lectius més "febles" de la societat. És evident que, portat en els extrems, és molt poc elegant riure's d'un grup de minusvàlids o de malalts greus. Llavors, molt sovint aquest tipus d'humor pot ferir a persones que no comparteixen la nostra manera de veure el món, encara que no hi hagi la intenció de fer mal a ningú.



Vinyeta cedida pel meu antic professor de Dibuix, i també ninotaire, Jordi Clapés.

El problema de la segona postura és que sempre és difícil trobar la línia vermella. És censurable l'acudit sobre certs segments de la societat? Fins a quin punt són censurables els acudits masclistes? Al final, si ens passem de restrictius i respectuosos, potser no es podrà fer mai més cap acudit.

També existeixen tipus d'humor fets amb sensibilitat, i no dirigit a cap persona o col·lectiu per ser ofès, i evidentment, sense burles o acudits sobre altres persones. Seguiria havent-hi humor i rialles, però en definitiva, els límits de l'humor es poden situar el mateix lloc que els de la llibertat d'expressió.

3. TREBALL DE CAMP

3.1 Cronologia del context analitzat

L'anàlisi de les vinyetes dels quatre diaris es troba dins del context del Referèndum de l'1 d'octubre i els dies anteriors i posteriors. En concret, l'anàlisi abasta des del dia 6 de setembre; quan el Parlament va aprovar la llei del Referèndum fins al 27 d'octubre; l'aprovació del Senat per aplicar el 155 a Catalunya.

Vaig considerar idoni treballar en aquest període, ja que arran del conflicte considero, que és quan s'evidencia més la línia ideològica del mitjà. A més, resulta interessant copsar com els ninotaires enfoquen l'humor en els moments de màxima tensió que es van viure a Catalunya arran del Referèndum.

Garner a l'entrevista diu que "són moments de molts canvis i estem vivint una època molt activa políticament, això significa que per nosaltres els dibuixants d'humor gràfic, mai hem tingut tant material d'inspiració". Afirmant el que diu el ninotaire de l'Ara és, encara més, idoni treballar en aquestes dates d'alta tensió i tants materials per treballar.

Durant poc més de dos mesos va haver-hi dates importants i que per fer l'anàlisi són claus per veure quina era la ideologia del ninotaire.

Dates més importants en aquest període (6 de setembre – 27 d'octubre)

6 de setembre. El Parlament aprova la llei del Referèndum d'autodeterminació vinculant sobre la independència. L'aprovació que donava cobertura legal al Referèndum de l'1 d'octubre. Després de gairebé més de 12 hores de debat, la llei es tira endavant amb 72 vots a favor, vots referents a Junts pel Sí i la CUP. En aquesta votació s'han d'afegir els 8 vots d'En Comú Podem. PSC, Cs i PP quan s'havia de votar van abandonar l'hemicicle raonant que l'aprovació d'aquesta llei està fora del que mana la Constitució.

8 de setembre. El Parlament aprova la llei de Transitorietat jurídica. La norma defineix l'arquitectura post referèndum. Si es guanya el Sí, el govern català es compromet a establir un nou marc legal transitori fins a unes eleccions constituents. En cas contrari, el govern català està obligat a convocar immediatament unes noves eleccions autonòmiques. Aquesta vegada, la votació va ser de 71 vots a favor de Junts pel Sí i la CUP; 10 vots en contra d'En Comú Podem. Finalment, igual que dos dies

abans, PSC, Cs i PP tornen a abandonar el Parlament en senyal de protesta. La tensió cada vegada va més en auge. Durant el plenari la líder de l'oposició, Inés Arrimadas va advertir: "La llei no s'aplicarà mai". Arrimadas va afegir, també, "No és que sigui il·legal, han abandonat l'àmbit del joc democràtic".

11 de setembre. La diada, una vegada més, "polititzada". L'Assemblea Catalana va organitzar, una vegada més, una manifestació a Barcelona, aquesta vegada era la Diada del Sí. Més d'un milió de persones, segons dades de la Guàrdia Urbana, van assistir a la trobada per demanar que es fes el Referèndum de l'1 d'octubre. Aquell dia es va omplir el centre de la Ciutat de Barcelona, una de les imatges és a la Plaça Catalunya. Ja fa més de 5 anys que part del poble català surt l'11 de setembre a demanar la independència de Catalunya. Cal destacar l'informe de la delegació del govern espanyol a Catalunya que va anunciar que hi havia 350 mil persones a la Diada a Barcelona. 100 mil persones menys segons Societat Civil Catalana. Segons *La Vanguardia* un dels lemes més cridats va ser: "votarem, vulguin on o".

15 de setembre. S'inicia la campanya pel Referèndum sota les pressions del govern espanyol per evitar votar. Durant aquest període es va perseguir qualsevol element que donés pistes que fos per l'1 d'octubre. Els cossos policials estaven obligats a requisar paperetes, urnes i llistes de meses. Un exemple clar va ser la pressió a les escoles o centres cívics per prohibir que obrissin les portes el dia del Referèndum. Un altre exemple són les webs tancades que informen del Referèndum. Més de 700 alcaldes van donar suport al Referèndum i aquests van ser manats a declarar per la Fiscalia de l'Estat.

20 de setembre. A primera hora del matí agents policials entren a la conselleria d'Economia, Conselleria d'Afers Exteriors, Conselleria de Governació i la Conselleria d'Afers socials per ordre de la Fiscalia espanyola. L'operació estava destinada a evitar el Referèndum, els Guàrdies Civils van entrar i van detenir a 14 alts càrrecs de la Generalitat. A més, la Guàrdia Civil va entrar a empreses privades i cases particulars La tensió va cada vegada en augment, Carles Puigdemont confirma que "l'Estat ha suspès *de facto* l'autonomia de Catalunya". A part de l'11 de setembre, va ser una de les primeres, i moltes que vindran després, de mobilitzacions per protestar per les actuacions policials. La gent va sortir als carrers i es va repartir per les diferents Conselleries que van fer la intromissió els cossos policials. Les protestes van durar fins a la matinada, fet que va comportar les actuacions policials. Tot i que l'OMNIUM i ANC va voler acabar amb les protestes al carrer a les dotze de la nit. L'endemà, milers de persones seguiren manifestant-se a les seves ciutats i pobles. Al

mateix dia, Cristóbal Montoro, Ministre d'hisenda pren el control dels comptes de la Generalitat. Les cassolades a la nit són freqüents.

22 de setembre. Arriben els “piolins”. El creuer amb les imatges dels personatges de Warner atraca al port de Barcelona amb milers Guàrdies Civils per frenar el Referèndum de l'1 d'octubre. Dies després van manar tapar les imatges del vaixell on vivien.

1 d'octubre. El Referèndum i les actuacions policials. El Govern espanyol va avisar que durant el cap de setmana els cossos policials tancarien les escoles. Les persones, però van tancar-se tot el divendres i dissabte per evitar que la Guàrdia Civil tanqués les escoles. Per això, moltes Associacions i AMPES organitzaven activitats com excusa. Llavors, molta gent es va quedar a dormir als punts de votació. Finalment, a la matinada van arribar totes les urnes i paperetes a les escoles. Malgrat això, algunes escoles van ser tancades, per tant, hi havia gent que no podia votar: es va realitzar el Referèndum amb un cens universal, per aconseguir que les persones censades poguessin votar a qualsevol altre punt. Al llarg del matí, en diferents punts de Catalunya, les actuacions policials van ser desmesurades i, ràpidament, es van difondre imatges violentes per part dels cossos policials. Per exemple al col·legi Nostra Llar de Sabadell. Malgrat que els atacs policials es va poder fer el recompte: la participació va ser del 43% (2.286.217 vots). El Sí va guanyar per més del 90% dels vots. El 7,83% van ser no i poc menys d'un 2% van ser vots en blanc.

3 d'octubre. Vaga general. Una vaga organitzada per la Taula per la Democràcia, formada per diferents entitats com OMNIUM i sindicats com CCOO. Van anunciar una aturada de país per protestar contra les forces policials que van atacar l'1 d'octubre part de la població. S'estima que el 70% de treballadors va fer vaga i més del 80% d'empreses van fer una aturada total o parcial. A part, les principals carreteres com l'AP-7 va ser tallada. La Guàrdia Civil calcula 700 mil persones a Barcelona protestant.

8 d'octubre. Manifestació a Barcelona per la unitat d'Espanya. Una multitudinària manifestació omple els carrers de la capital catalana. La Guàrdia Civil calcula 350 mil persones en la trobada. En canvi, Societat Civil Catalana afirma que eren més d'un milió. La manifestació portava el lema: “Prou: recuperem el seny!”.

10 d'octubre. Puigdemont ajorna la DUI. 10 dies després de les eleccions Carles Puigdemont va portar els resultats de l'1 d'octubre al Parlament. Tothom es pensava que declararia la independència. Tot i que ho va fer, pocs segons després la va ajornar per obrir portes de diàleg amb el govern espanyol.

16 d'octubre. Empresonen a Jordi Sánchez i Jordi Cuixart. Els líders d'ANC i OMNIUM respectivament són enviats a presó preventiva per sedició arran de les manifestacions del 20 de setembre acusats per sedició. Es posa la llum el concepte de presos polítics, desenterrat des del Franquisme fins llavors. Els següents dies s'omplen les places per demanar la Llibertat als presos polítics.

21 d'octubre. El Govern espanyol anuncia que aplicarà el 155. Mariano Rajoy, després del Consell de Ministres ha anunciat que aplicarà el 155 un cop el Senat aprovi l'aplicació. Després de dies per aclarir si al 10 d'octubre Puigdemont va declarar la independència o no, Rajoy decideix portar a terme el 155. Substituint tots els càrrecs de la Generalitat i la voluntat de convocar eleccions al més aviat possible, entre 'altres actuacions.

26 d'octubre. Carles Puigdemont es compromet a convocar eleccions si no s'aplica el 155. Això implicava aixecar la Declaració d'Independència ajornada. Així i tot, el Govern espanyol ja ha decidit aplicar el 155 un cop sigui acceptat pel Senat. Amb el suport de Ciutadans i PSOE.

27 d'octubre. Declaració d'independència. Puigdemont convoca un ple al Parlament per debatre la imminent aplicació del 155. En aquest debat, Junts pel Sí i la CUP proposen reprendre la DUI ajornada el 10 d'octubre. La votació per restablir la DUI acaba amb els vots a favor (70) dels dos partits independentistes, 10 en contra d'En Comú Podem i 2 abstencions. Això implica que es constitueix la República catalana, com estat independent. La Llei de Transitorietat entra en vigor com a marc legal fins a unes eleccions constituents.

27 d'octubre. Aplicació de l'article 155. La Generalitat al mateix dia de la DUI passa a mans del Govern espanyol com a conseqüència de l'article 155. Rajoy delega les competències del president de la Generalitat a LA Soraya Saénz de Santamaría. Les funcions de cada conselleria són representades pels ministres del govern espanyol. La intervenció també es veu afectada pel cos dels Mossos d'Esquadra.

3.2 Diaris i ninotaires analitzats

Com s'ha explicat a metodologia, he triat quatre diaris diferents amb els seus humoristes gràfics corresponents. Els diaris que he escollit han estat *La Vanguardia*, *El Periódico*, *L'ARA* i *El País*. La tria d'aquests diaris ha anat determinada per la línia editorial de cadascuna de les capçaleres. La varietat ideològica fa més evident les diferents posicions en el procés.

Els ninotaires escollits han estat escollits en relació a la freqüència de publicació. Com que l'anàlisi havia de ser extens, per treure conclusions clares, els dibuixants són els que publiquen o publicaven diàriament. Els ninotaires són els següents: Toni Batllori (*La Vanguardia*), Miquel Ferreres (*El Periódico*), Anthony Garner (*L'Ara*) i PERIDIS (*El País*).

A continuació faré quatre pinzellades de les capçaleres escollides i dels ninotaires estudiats. Per així tenir un coneixement previ, en el cas que no es tingui, d'aquests diaris i dibuixants.

El País

Fundació: 1976

Publicació: Espanya

Seu central: Madrid

Grup: PRISA

Directora: Antonio Caño

Llengua: castellana

Línia editorial: De dretes (PRO Cs)

Observacions: És el diari més venut en tot Espanya. A més té una edició digital catalana.

PERIDIS

El seu nom és José María Pérez González, a part de ser ninotaire, Peridis ha és arquitecte, humorista i escriptor. La seva trajectòria d'humorista gràfic es remunta a principis dels anys setanta, on caricaturitza personatges a nivell

internacional a la revista *SP*. Fins que es va incorporar a *El País*, un any després de la seva fundació, el 1977. Per tant, porta més de 40 anys dibuixant vinyetes diàries a *El País*.

Tant recorregut, i com és recurrent en aquest tipus de feina, Peridis ha publicat diferents reculls, alguns dels quals són *De la Constitución al golpe* (1981) o *Seis años para el cambio* (1977).

La seva llarga trajectòria i història li han permès guanyar diferents premis: Mingote de Humor l'any 1983 o la Medalla de Oro al Mérito de las Bellas Artes (1933).

Peridis, com s'ha dit al marc teòric fou un dels pioners a Espanya en publicar vinyetes diàries a les capçaleres de temàtica generalista. Es pot compartir, o no, el que diu, però és un dels referents actuals de l'humor gràfic a Espanya. Malauradament, no s'ha pogut entrevistar. L'únic dels tres ninotaires analitzats

La Vanguardia

Fundació: 1881

Publicació: Espanya

Seu central: Barcelona

Grup: Grup Godó

Director: Màrius Carol

Llengua: castellana i catalana (des del 2009)

Línia editorial: De dretes, conservadora. (PRO CDC, abans CIU)

Observacions: és el diari català més venut en tot Espanya.

TONI BATLLORI

Toni Batllori ha seguit les petjades, amb diferent estil, del seu pare que també era ninotaire. Segons el museu digital *Humoristan*, defineix l'estil de Batllori: traç espontani i caricaturesc, però molt expressiu. L'humor polític és una de les seves passions juntament amb el guionatge de cinema i els putxinel·lis.

Per tant va començar la seva trajectòria per influència del seu pare. Primer va publicar el seu primer dibuix a *Patufet* i paral·lelament amb *Mata Ratos*. A mesura que va entrant al món de l'humor gràfic i polític va veure que es podia dedicar. Un cop les revistes que dibuixava van tancar, va voler treballar als diaris que no tenien humoristes gràfics. Primer a *El Noticiero Universal* i després, el 1995 va arribar a *La Vanguardia* que fins ara fa una tira diària.

Els *ninots* que fa Batllori a *La Vanguardia* tenen una crítica política evident i ho fa a través de personatges públics, que, malgrat el traç senzill, s'identifiquen perfectament.

La seva trajectòria li ha valgut per aconseguir premis com el Premi d'humor Gat Perich el 2004 o el Premi Ciutat de Barcelona de l'any 2008, entre d'altres.

“Dit senzill, fer riure amb un dibuix. Hi podríem, afegir fer reflexionar, informar, donar les claus per entendre...”.

L'Ara

Fundació: 2010

Publicació: Catalunya

Seu central: Barcelona

Grup: hi ha consell d'inversors, el president és l'empresari Ferran Rodés.

Directora: Esther Vera

Llengua: catalana

Línia editorial: d'Esquerres (ERC)

Observacions: diari pioner en les subscripcions digitals amb més de 50 mil subscriptors.

ANTHONY GARNER

(Descripció feta a la seva pàgina web)

Després d'estudiar disseny gràfic a Berkshire College of Art, Anglaterra, treballava com redactor de textos publicitaris a l'agència de publicitat Young & Rubicam, Londres de 1988 a 1992. L'any següent es va instal·lar a Barcelona i poc després, començava a col·laborar com a caricaturista del diari Eco. Des de llavors ha col·laborat com a

il·lustrador de premsa, editorials i publicitat a Espanya i l'estranger, amb clients entre d'altres:

Prensa - El País, Avui, El Economista, Diari de la Pau, Directa, Mundo de Revistas (La Vanguardia), El Mundo Deportivo, Rockdelux, Punch (RU), The Progressive, Clamor Magazine, Z Magazine

Actualment treballa al *Periódico*, aquest intercanvi de butaques amb Ferreres ha servit a l'autor com a desafiament per adaptar-se a un mitjà d'una ideologia diferent de la de *l'Ara*.

“Un llenguatge universal per expressar una idea/un concepte amb humor en qualsevol forma dels molts matisos tant varietats que hi té”.

El Periódico

Fundació: 1978

Publicació: Espanya

Seu Central: Barcelona

Grup: Grupo Zeta

Director: Enric Hernández

Llengua: castellana i catalana

Línia editorial: D'esquerrres (PRO PSOE)

Observacions: El Grup Zeta va presentar un ERO que amenaçava a acomiadar a 177 treballadors. Finalment van acomiadar a 135 treballadors el dia 25 d'abril de 2018.

MIQUEL FERRERES

Segons *Humoristan* Ferreres va heretar l'afició pel dibuix de la seva mare i l'esperit crític del seu pare. Va començar a dibuixar per *El Correo Catalán*. L'èxit d'aquestes vinyetes va propiciar que de ninotaire fes la seva professió. A continuació, va fer trajectòria a *L'Avui*, *El Diari de Barcelona*, *País*. També, com tots els ninotaires dibuixava a revistes; algunes d'aquestes eren *EL Jueves* o *El Papus*.

L'any 1989 va entrar a treballar a *La Vanguardia*, diari en el qual va treballar abans de passar a *El Periódico*. Segons explica Ferreres, va marxar del mitjà del Grup Godó perquè li censurava alguns temes i dibuixos amb determinats personatges. Tot i no confessar-ho, tot fa pensar que es referiria al poder dels bancs o segons quins personatges polítics.

Aquesta censura l'ha rebut també a *El Periódico* que després de 20 anys publicant diàriament una vinyeta el van acomiadar. El 28 de febrer publicava l'última vinyeta al diari, malgrat això, aquesta va ser censurada i publicada a través del *Vilaweb*. El dibuixant es mostrava crític amb l'actuació del Govern central a Catalunya. Actualment col·labora al diari *Ara* publicant vinyetes cada dia.



Última vinyeta de Miquel Ferreres a *El Periódico*. No es va publicar al diari. 28 de febrer.

Igual que Toni Batllori, Miquel Ferreres ha guanyat el Premi Ciutat de Barcelona de Comunicació l'any 1996 i el Premi Internacional d'humor Gat Perich el 2003.

“És com la salsa que ha d'ajudar a digerir uns plats sovint feixucs”.

3.3 Personatges

Les vegades que apareixen els principals personatges a les vinyetes de les quatre capçaleres. La quantitat de vegades que apareixen els personatges és important de saber, ja que defineix cap a on es pot definir el ninotaire. Per exemple, el diari *Ara*, diari d'esquerreres, no apareix cap cop la líder de la CUP, Anna Gabriel. Per contra a *El País*, diari de dretes, Gabriel hi apareix set vegades.

Malgrat això, la quantitat de vegades que apareixen no és l'únic punt definitori. Si no, també, la manera com representen el polític caricaturitzat. Llavors sí, es pot arribar a extreure conclusions definitives.

A continuació, hi ha la taula que mostra les vegades que apareixen els personatges segons el diari analitzat. No apareixen tots; sí, però, els més representatius.

Diari/Personatges	<i>L'Ara</i>	<i>El Periódico</i>	<i>La Vanguardia</i>	<i>El País</i>
Mariano Rajoy	13	18	18	28
Carles Puigdemont	10	9	12	41
Soraya Saénz	4	10	0	1
Oriol Junqueras	0	5	0	15
Anna Gabriel	0	0	0	7
Cristóbal Montoro	4	3	3	1
Francisco Franco	3	2	0	0
Albert Rivera	0	7	0	2
Pedro Sánchez	2	7	1	3
Miquel Iceta	2	1	2	3
Guàrdia Civil	5	6	1	1

Cal dir, que a vegades a les vinyetes no apareix cap polític sinó que hi ha gent anònima o simplement símbols que completen la vinyeta. Seguidament exposaré les descripcions dels personatges més rellevants de cada diari.

Les vinyetes als quatre diaris les monopolitzen dos personatges: Carles Puigdemont i Mariano Rajoy. La majoria dels requadres d'humor apareixen aquests dos personatges com a símbol dels dos bàndols, tant l'unionista com l'independentista. Tot i que són els més dibuixats, cada ninotaire crea una imatge diferent de cadascun d'aquests dos polítics.

3.3.1 *El País*

La representació del líder del PP a les vinyetes confirma que *El País* i també el ninotaire van en consonància pel que fa a la línia editorial. Un diari espanyol, de dretes i no independentista. A més, la imatge que mostra de Carles Puigdemont a les vinyetes de *El País* ratifica aquest resultat.

MARIANO RAJOY (28)

El traç del ninotaire, tot i que senzill, s'intueix perfectament que és ell. Amb la barba i les ulleres com a trets indispensables per imaginar el personatge. A Rajoy se li relacionen directament altres complements. Gairebé en totes les vinyetes Rajoy apareix amb la bandera d'Espanya pintada a sobre. També, quan les vinyetes parlen de la situació de Catalunya, Mariano Rajoy porta sempre un puro o un cigar a la boca. A més, quan es va acostant el dia que s'aplica el 155 i, sobretot, a partir de l'1 d'octubre el garrot és inseparable del personatge. Com ho és també el número 155. A vegades, apareix un "àngel de la guarda" dibuixat igual que el Rajoy, però amb ales, que fa referència a la veu de la seva consciència.

La figura de Mariano Rajoy és representada com a un líder, com l'encarregat de frenar l'independentisme . Algunes vegades representat semblant a Napoleó, que guia el Govern espanyol per enfrontar-se a Puigdemont i companyia. En aquest cas, seria un líder positiu, en el qual ell és la veu de la raó i qui agafa els regnes per lluitar contra l'independentisme, en contraposició del personatge de Carles Puigdemont.



Vinyeta del 24 del setembre del 2017. Peridis.

CARLES PUIGDEMONT (41)

A diferència de Rajoy, Puigdemont físicament no s'assembla gaire, però manté les característiques que evidencien que realment és ell. Sobretot les ulleres i les celles gruixudes. Al cap, caricaturitzant els seus cabells, té pintat la senyera. Puigdemont és representat amb una vestimenta que fa pensar com si fos el bufó d'una Cort Reial. O, simplement, un follet màgic. Les dues opcions són plausibles, ja que aconsegueixen descriure'l tal com Peridis vol.

El ninotaire el descriu com si els actes que fa per aconseguir la independència fossin una bogeria o una temeritat. El vestit que porta, doncs, provoca al lector a construir una imatge de Puigdemont totalment ridícula. En conseqüència, les temeritats que es descriuen per part del president de la Generalitat són vistes com a bufonades o fets irreals. Per afegir irrealitat, moltes de les vinyetes el personatge apareix volant. Per tant, el dibuixant aconsegueix ridiculitzar i desacreditar a Puigdemont amb aquests petits detalls.

ALTRES CONSIDERACIONS

Oriol Junqueras és el tercer polític que apareix més en les vinyetes de *El País* (15). Es reconeix el líder d'ERC sobretot per la panxa i la barba mal afaitada. Normalment, el paper de Junqueras és d'acompanyar i ser el personatge secundari de Puigdemont.

Anna Gabriel apareix només a *El País* (7). La representant de la CUP se la reconeix amb el seu pentinat i nas característic. Segons Peridis, Gabriel és qui mou els fils per "radicalitzar" la situació a Catalunya. Aquests fils són representats com si ella fos la titellaire dels "ninots" de Puigdemont i Junqueras.



Vinyeta del 8 de setembre de 2017. Peridis.

La Guàrdia Civil apareix tan sols a una vinyeta defensant a Mariano Rajoy. Se'ls representa vestits de verd i tot amb la cara del president del Govern espanyol. Juntament amb *La Vanguardia* són els diaris que menys vegades apareix la Guàrdia Civil. Aquesta línia és la mateixa amb el personatge de Franco, cap dels dos diaris, els dos de dretes, surt el dictador. En canvi els dos diaris d'Esquerra sí.

Els personatges dels altres partits polítics constitucionalistes tenen un paper intranscendent. Cadascun se'ls representa als cabells del color del seu partit. El paper d'aquests és simplement donar suport a l'aplicació del 155.

3.3.2 *La Vanguardia*

Al cas de *La Vanguardia* a través de la representació dels personatges no podem treure conclusions tan clares com s'ha fet abans amb *El País*. Tot i així els símbols que acompanyen els personatges fan preveure quina ideologia segueix el ninotaire. Els traços són senzills, igual que *El País*. Els dibuixos no són tan ben definits.

MARIANO RAJOY (18)

El líder del PP el representa amb les seves característiques principals ja esmentades abans: barba i ulleres. Per si no queda clar que és ell, porta una corbata de color blau clar, igual que el seu partit.

A partir de l'1 d'octubre, Mariano Rajoy se'l representa amb un garrot i un clau punxat en ell. Fent referència clara a la violència dels Guàrdies Civils a l'1 d'octubre. A mesura

que el 155 es va apropiant se'l representa amb un 155 gran, i més endavant, les últimes setmanes se'l dibuixa amb un caldo que posa article 155.



Vinyeta del 24 d'octubre de 2017. Toni Batllori.

A *La Vanguardia* Rajoy és representat com un personatge que només té al cap la persecució, primer per evitar el referèndum i després per aplicar el 155. Obstinat a acceptar cap mena de diàleg amb Puigdemont. A més, el pinten també com si fos un personatge que no té gaire clara la situació. En dues vinyetes apareix ell afirmant una cosa i el corregeixen. Una imatge de Rajoy que transmet que no sap ben bé quina és la realitat, i que segueix pel dret persecuint i aplicant el 155.



Vinyeta del 23 de setembre del 2017. Toni Batllori.

CARLES PUIGDEMONT (12)

El llavors President de la Generalitat és identificat amb els cabells característics, i, com Rajoy, porta una corbata d'un color determinat. En aquest cas groc i vermell. Les ulleres són un altre identificador per afirmar que és ell.

Aquest personatge és poc representat abans de l'1 d'octubre, això sí en les vinyetes que surt, Puigdemont és el màxim exponent pro Referèndum i el líder. Un cop passar l'1 d'octubre, es perceben dues situacions per Puigdemont. Per una banda la d'un personatge acorralat pels dos bàndols: tant pels independentistes com unionistes, en referència a si aplica la DUI o li apliquen el 155. Per altra banda Batllori ens mostra un Puigdemont, potser, ingenu que encara considera que encara es pot establir diàleg amb el govern espanyol. En les mateixes vinyetes ja s'encarreguen d'eliminar qualsevol opció de diàleg.

En síntesi, la imatge de Puigdemont és la de representant clar de l'independentisme, però superat per la situació política que s'estava vivint. I, òbviament, dominat per l'aplicació del 155.

ALTRES CONSIDERACIONS

Batllori en moltes vinyetes (8) fa aparèixer un personatge que representa a tot un conjunt social, però que no és la imatge de cap persona pública. Aquest personatge és representat com el català arquetípic: amb camisa i una barretina vermella. Doncs, a través d'aquest personatge representa part del poble català, sobretot, el que està a favor de l'independentisme.



Vinyeta del 8 de setembre del 2017. Toni Batllori

Altres vegades, el ninotaire per expressar directament la seva opinió es fa una caricatura d'ell mateix a la vinyeta.

3.3.3 L'Ara

Anthony Garner enlloc d'utilitzar els polítics, que també, utilitza molts símbols, que tot i no referir-se a un personatge en concret, són igual d'entenedores o inclús més. Per això és el diari que apareixen menys vegades el Mariano Rajoy i el Carles Puigdemont. No obstant això, és evident quina imatge se'ls intenta donar als dos. Els dibuixos són més complexos respecte els altres dos diaris comentats abans. Els personatges estan molt ben treballats i definits.

MARIANO RAJOY (13)

Rajoy se'l representa amb la barba mal afaitada i les ulleres. Les caricatures de Garner són l'exemple clar del que és una caricatura. Les característiques de Rajoy típiques les exagera encara més. Com és el cas del nas gros. A més, el Rajoy va acompanyat

sempre d'un complement que recorda el 155. Per exemple un tiraxines amb una pedra que posa 155.



Vinyeta del 27 d'octubre del 2017. Anthony Garner.

CARLES PUIGDEMONT (10)

El personatge de Puigdemont està caracteritzat pels seus cabells i les ulleres. Líder del moviment independentista, no apareix gaire per la importància de la simbologia per sobre dels personatges. Quan apareix Puigdemont és per defensar el dret de sobirania del poble català. Sí que és cert, que no apareix tant, també perquè se centren més a evidenciar la repressió de l'Estat, que no pas les accions del govern de la Generalitat, ja que apareix només en dues ocasions pel que fa al dubte de DUI o 155.

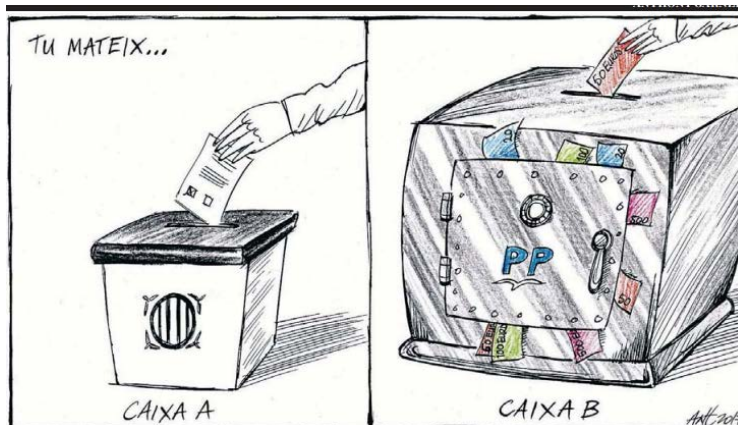
Tan sols una vegada Puigdemont es veu superat per la imposició del Govern Central, això es representa en una partida desigual de ping pong.



Vinyeta del 12 d'octubre del 2017. Anthony Garner.

ALTRES CONSIDERACIONS

Com he anat dient en aquest apartat, *L'ARA* li don més importància als símbols o objectes, que no pas els personatges. Es pot apreciar que apareixen poques vegades els personatges principals. Segurament, Garner els símbols els considera més efectius o evidents per fer crítica de la repressió de l'Estat espanyol. Sobretot hi juga un paper molt important les urnes.



Vinyeta del 30 de setembre del 2017. Anthony Garner

La crítica forta als ministres del govern espanyol es fa evident, sobretot, al ministre Cristóbal Montoro, el mateix Garner reconeix que “Per exemple, havia fet moltes vinyetes diferents en varies ocasions sobre el Sr. Montoro, el ministre d'economia, on li he dibuixat representat de diferents formes, entre elles un voltor, un ratpenat, una aranya i una guardiola.”

A part, també és important les mencions que fa al Dictador, Francisco Franco, que apareix explícitament en tres vinyetes, però surt esmentat a altres dues. L'aparició d'aquest personatge és una clara crítica a la situació actual, en el qual l'agafa com a paral·lelisme amb la dictadura espanyola. El recurs d'utilitzar Franco, l'altre diari suposadament d'Esquerrres, *El Periódico*, també el dibuixa.



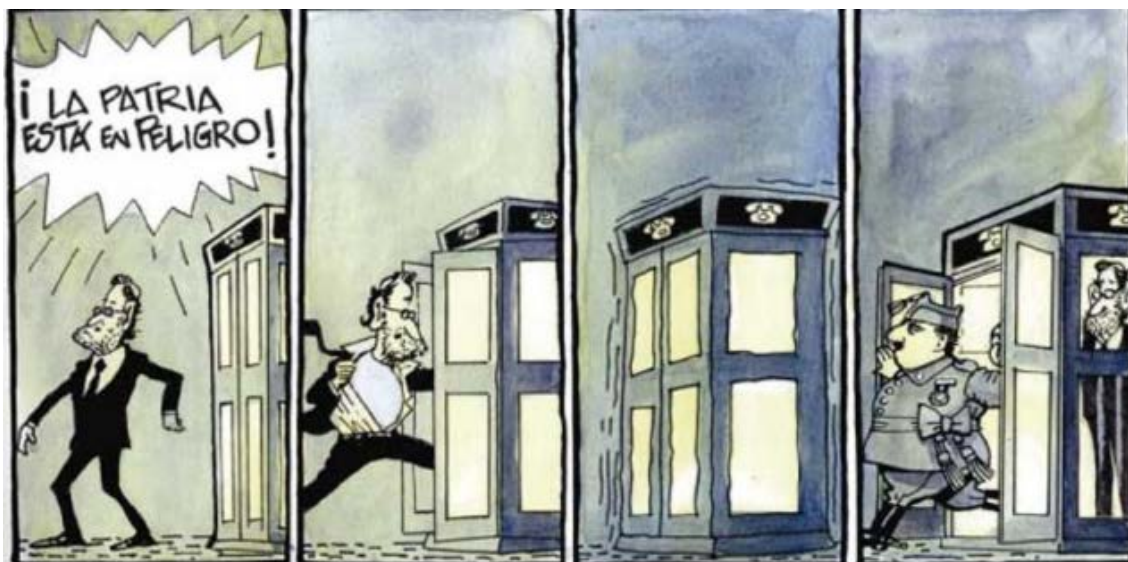
Vinyeta del 21 de setembre de 2017. Anthony Garner.

3.3.4 *El Periódico*

Ferreres sempre ha estat al punt de mira pels unionistes, i més, treballant a un diari espanyol que no combrega amb la seva ideologia. Potser, per això, el van fer fora de *El Periódico*. Els traços són semblants als d'Anthony Garner pel que fa a la no-simplicitat dels dos primers diaris analitzats. Els personatges estan ben definits i es poden apreciar qui són. Aquests personatges, sobretot els del bàndol constitucionalista, a vegades, són disfressats com si estiguessin a l'edat mitjana, fent cadascú el seu paper.

MARIANO RAJOY (18)

El personatge més utilitzat a les vinyetes d'aquests dies. El representa com el líder encarregat d'aturar als independentistes. Tant és així, que en diverses ocasions Rajoy apareix en l'ambientació de l'Edat Mitjana com el Rei, que mana capturar als independentistes. És a dir, transmet una imatge de poder, però a la vegada ens donen una imatge d'ell de dictador: compara subtilment les accions de Mariano amb Franco en una vinyeta. Quan s'està a punt d'aplicar el 155, Rajoy apareix cinc vegades amenaçant a Puigdemont, sigui aixafant-lo amb un camió o llançant míssils.



Vinyeta del 24 d'octubre del 2017. Miquel Ferreres.

CARLES PUIGDEMONT (9)

Puigdemont, igual que a *l'Ara*, apareix poc, en comparació sobretot amb *El País*, que surt 38 vegades. Quan apareix, es troba que s'ha d'enfrontar al poder de l'Estat i l'aplicació del 155. Abans de l'1 d'octubre només surt en una ocasió i és per rebre els míssils del Govern Central, que volen evitar el Referèndum. Post 1 d'octubre, Puigdemont apareix vuit vegades, de les quals sis són per rebre l'atac del 155 si declara la Independència. Apareix com un personatge que inevitablement està amenaçat per un Estat que s'imposa.



Vinyeta del 17 d'octubre del 2017. Miquel Ferreres.

ALTRES CONSIDERACIONS

El segon personatge que apareix més en les vinyetes és Soraya Saénz (10). L'únic diari en el qual un dels dos personatges principals no és Rajoy i Puigdemont. Demostra que la sàtira va dirigida més cap al Govern Central que no pas pels catalans. Soraya, quan apareix la situació de la Cort Medieval ella és la reina, la que mana igual o més que Rajoy. A la vinyeta de dalt, es veu com la vicepresidenta és la que prepara per executar a Puigdemont. Dels 4 diaris, *El Periódico* crea la imatge d'algú que li discuteix mínimament el paper de líder Constitucionalista a Rajoy.

Montoro és representat com a rapinyaire. Zoido és representat com a cavaller amb la destal. Sánchez és representat com a servent en una ocasió i conseller en l'altra.

El paper que tenen els altres dos líders dels partits espanyols constitucionalistes, PSOE i Cs, és el més "important" en *El Periódico*, els dos apareixen set vegades. No és estrany que surtin en igual nombre de vinyetes, ja que sempre solen anar junts a recolzar l'aplicació del 155 i també a Rajoy.



Vinyeta del 15 d'octubre del 2017. Miquel Ferreres.

A més, Ferreres inclou personatges anònims que parlen entre ells, que perfectament podria ser algú del carrer que coneixem, que valoren l'actualitat. També, utilitza en tres ocasions els extraterrestres, que al·lucinen amb el que està passant a Catalunya. Els extraterrestres atorguen a la vinyeta una distància lògica al conflicte, fet que no es pot aconseguir si ho fas a través de personatges públics.

3.4 Descripció del conflicte

Anteriorment, s'ha descrit el paper dels personatges més rellevants en les vinyetes dels quatre diaris analitzats. També és interessant descobrir la manera que descriuen els mitjans el conflicte analitzat. Ja que, moltes vegades, pel context que dibuixen es pot apreciar quina és la seva posició en el conflicte. Per tant, es poden extrapolar conclusions a partir, per exemple del lloc que es troben els personatges.

Al llarg dels dies analitzats, podem diferenciar una data concreta com a punt d'inflexió en els esdeveniments a Catalunya, El Referèndum de l'1 d'octubre. Per això, és idoni separar en dos blocs la descripció del conflicte. Abans i després de l'1 d'octubre.

3.4.1 *El País*

ABANS DE L'1 D'OCTUBRE

Abans de l'1 d'octubre, Peridis, descriu la situació que Puigdemont provoca el Govern central convocant el Referèndum. En diverses ocasions, el president de la Generalitat surt provocant a Rajoy, tot i que ell no cau gràcies a la seva raó. Tots aquests actes de rebel·lió, Peridis els relaciona directament amb la manipulació de la CUP als altres dos partits.

Des de les primeres vinyetes, deixa clar que les actuacions de Puigdemont i companyia, portaran a caure al barranc a Catalunya, i evidencia que això serà per culpa dels líders catalans. Malgrat això, Rajoy es manté com el líder que ha d'evitar que això no passi. El líder que ha d'impedir que es celebri el Referèndum il·legal i que ha de prendre les paperetes de l'1 d'octubre.



Vinyeta del 14 de setembre del 2017. Peridis

DESPRÉS DE L'1 D'OCTUBRE.

Peridis insisteix molt en dos escenaris, l'escenari del barranc on Puigdemont, a vegades, acompanyat per Junqueras temptegen en caure si segueixen pel camí que han estat duent a terme. A propòsit de tot això, Rajoy està a l'altra banda mirant-s'ho moltes vegades advertint que no ho facin. L'altre escenari és exclusiu per Puigdemont i Rajoy, que es troben els dos en un pont lligats a un arnès. En diverses vinyetes, Peridis juga amb la gràcia de si Puigdemont es tira o no, si això pot comportar que caigui Rajoy o si simplement porta Puigdemont a estavellar-se amb Catalunya.

Tot i així, en les dues situacions més utilitzades deixa clar que les actuacions de Puigdemont i companyia portaran al precipici a Catalunya. Per tant, hi ha dos bàndols diferenciats: el bo i el dolent. El bo és Rajoy que intenta evitar que això passi. El dolent és Puigdemont, que surt com un provocador i el responsable de portar Catalunya al precipici.



Vinyeta del 6 d'octubre del 2017

3.4.2 La Vanguardia

ABANS DE L'1 D'OCTUBRE.

Com s'ha comentat abans, la poca aparició de Carles Puigdemont a la primera part de les dates analitzades, només dues vegades, dona entendre que l'humor està dedicat a l'altra líder, en aquest de Rajoy. Així és. Toni Batllori abans del Referèndum, fa sàtira a les actituds i actes del Govern Central, sobretot, a la figura de Mariano Rajoy. I de menor mesura, al ministre d'economia i hisenda, Cristóbal Montoro.

Batllori aposta per centrar-se en les decisions d'aquest Govern com, per exemple, fer recursos al Tribunal Constitucional un cop es van aprovar la Llei del Referèndum i la Llei de Transitorietat.



Vinyeta del 7 de setembre del 2017. Toni Batllori.

Quan avança les dates, l'actitud de la posició Constitucionalista és més contundent, començant pel paper de Montoro per intervenir les factures de la Generalitat. Després l'atac de Rajoy i el seu govern és constant per evitar el Referèndum.

En definitiva, la primera part es centre en les actuacions del Govern espanyol per evitar celebrar-se el Referèndum de l'1 d'octubre.

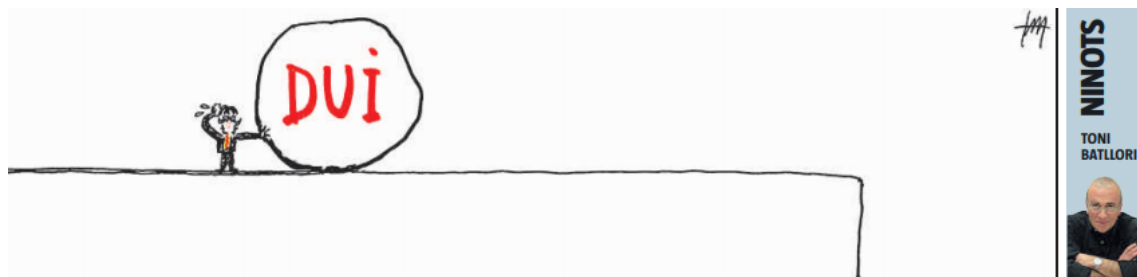
DESPRÉS DE L'1 D'OCTUBRE

Batllori reitera la situació dual entre els bàndols, espanyol i català. Quan Puigdemont va ajornar la DUI, el ninotaire utilitza simplement banderes, sense personatges, per deixar clar, que no només és cosa dels dos líders polítics, sinó que ja representa una lluita, no només política sinó que també inclou a la gent.

La impersonalitat durant aquests dies de dubte desapareix. A mesura que van passant els dies, la situació és descrita amb Rajoy imposant-se, advertint i amenaçant amb el 155 a Puigdemont. L'aplicació del 155 és representada amb un caldo (i un

garrot), que, vulgui o no el president de la Generalitat s'haurà de prendre. Aquest fet descriu la incapacitat de Rajoy per voler dialogar amb Puigdemont, i això Batllori ho evidència.

A part de la imposició del 155 si o si del Govern espanyol a la Generalitat, Batllori es mostra contrari o, almenys, dubtós amb la Declaració Unilateral d'Independència. Al moment, que Puigdemont havia de decidir-ho, representa la DUI com una roca pesant que l'ha d'empènyer a un barranc, com si tirar la roca fos perillós. Al final, quan Puigdemont ajorna la DUI aquesta roca és destruïda.



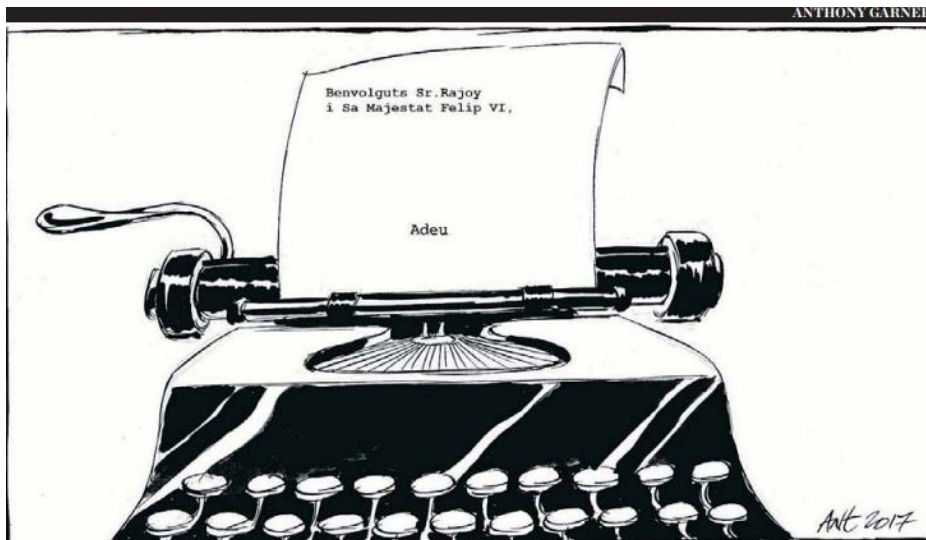
Vinyeta del 7 d'octubre del 2017. Toni Batllori

3.4.3 L'Ara

ABANS DE L'1 D'OCTUBRE

En el cas del diari *Ara*, no se centren tant al dret a votar i a celebrar el Referèndum, sinó que s'evidencia que la resposta clara és marxar d'Espanya. Una Espanya que és representada pel Govern Central, un organisme que el descriu com a corrupte i antidemocràtic. A més a més, aquest govern està recolzat pels socialistes, tant del PSC com el PSOE. S'exemplifica clarament, quan apareix Rajoy en una vinyeta ple de sobres (13 de setembre) demanant que es requisin els sobres de les votacions. En una sola vinyeta, per tant, s'exemplifica aquests dos adjectius que vol transmetre el ninotaire. També, aprofita per criticar durament, sobretot, les actuacions de la Guàrdia Civil i a Cristóbal Montoro, que com s'ha dit a l'apartat *Personatges*, el representa com un voltor o una aranya.

Llavors davant, d'aquest tipus de repressió, Garner descriu que el millor que es pot fer és votar i marxar. Abandonar el rei i a Rajoy.



Vinyeta del 17 de setembre del 2017. Anthony Garner. "Benvolguts Sr. Rajoy i Sa Majestat Felip VI. Adéu".

DESPRÉS DE L'1 D'OCTUBRE

Garner després de l'1 d'octubre comença a descriure de manera més evident i ferotge la repressió que està vivint Catalunya. Pel dibuixant, a mesura que passen els dies la democràcia s'està trencant per culpa de les actuacions polítiques de Mariano Rajoy i els seus. Explícitament, el ninotaire considera que Espanya està tornant a nivells de dictadura. A l'hora d'expressar aquesta imposició d'Espanya a Catalunya Garner és molt clar, i no es talla ni un pèl per expressar, segons ell, aquesta injustícia social i política.

També critica la Unió Europea davant de la indiferència després dels actes violents de l'1 d'octubre. La descriu com a una senyora adormida. En canvi, Catalunya l'únic que pot fer és rebre els cops de porra i esperar al imminent 155.

Malgrat això, el ninotaire vol descriure una situació d'esperança i el motor no és Puigdemont, si no el motor és la gent que es manifesta pacíficament (4 d'octubre). Per part independentista, també es descriu la situació de dubte de si s'aplica o no la DUI. En aquest diari i únic dels altres tres, es descriu la DUI no com a una solució que porta a tirar-se per un barranc (*El País* o *La Vanguardia*), sinó que es contempla com una possible fugida endavant.

De totes maneres, la decisió que confronta govern català amb govern espanyol és del tot desigual com es pot apreciar en la vinyeta de la partida de ping pong. En definitiva, L'acarnissament del Govern Central és evident i Catalunya està en perill, o així ho descriu el dibuixant, sense necessitat de fer aparèixer cap personatge.



Vinyeta del 22 d'octubre del 2017. Anthony Garner

3.4.4 *El Periodico*

ABANS DE L'1 D'OCTUBRE

Els primers dies preReferèndum es dedica a representar el Govern Central com a uns obsessionats per evitar que es voti a Catalunya. Descriu, sovint, les persecucions a través de míssils dirigits pels polítics constitucionalistes. Aquest és el tema principal, reflectir i deixar en evidència la persecució constant per evitar votar.

El protagonisme a vegades el té la gent anònima que deixa en evidència aquestes actuacions. Aquestes persones poden ser: senyors o senyores, dos monjos de Montserrat, els extraterrestres, polítics alemanys anònims, avis i àvies, etc.

Per tant, a part de criticar directament al Govern Central, ho fa a través de persones anònimes.



Vinyeta del 14 de setembre del 2017. Miquel Ferreres.

DESPRÉS DE L'1 D'OCTUBRE

La línia del ninotaire es manté igual: crític amb l'actuació del Govern Central, però sense anar en augment a mesura que passen els dies. Les ambientacions reials i els personatges anònims segueixen apareixent sovint. Tot i que ja s'intuïa a la primera part de l'anàlisi, després de l'1 d'octubre és més evident: la crítica també abasta als partits que recolzen el PP; CS i PSOE i en conseqüència Albert Rivera i Pedro Sánchez.

La figura de Puigdemont apareix més freqüentment descrivint la situació com a límit. Límit, en el sentit que el "camió", "l'avió" i "els míssils" del 155 estan a punt d'aniquilar-lo, a ell, però també a l'Oriol Junqueras. L'aplicació del 155, igual que el diari *Ara* deriva a utilitzar la figura de Franco, per evidenciar que s'ha tornat a l'època de la dictadura.

Ferreres té un to crític, també, amb els Bancs; el Banc Sabadell i la Caixa. A més, la crítica també se l'endú el partit socialista, a part del suport al 155, si no també per la crisi i la manca de coherència dins del partit. Sorpren perquè aquest diari té una línia ideològica semblant a la dels socialistes.



Vinyeta del 6 d'octubre del 2017. Miquel Ferreres

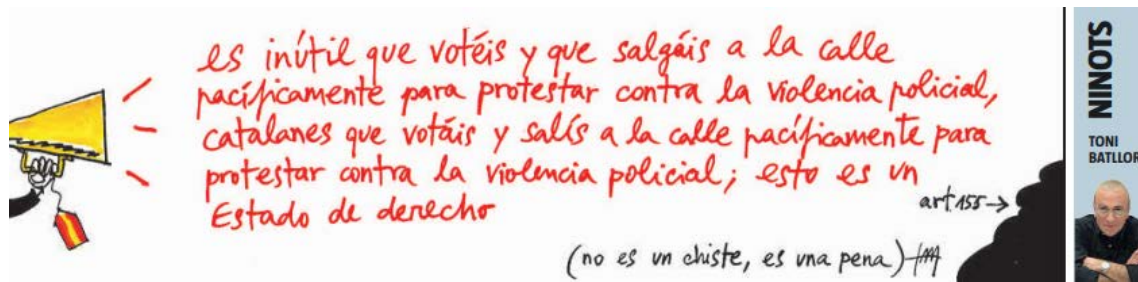
3.5 Intenció dels ninotaires

Peridis utilitza molt el recurs de la metàfora. Per exemple, situar a Puigdemont sobre un pont i a la corda fluixa. Tot i explicar la sàtira amb metàfores no deixa de ser una crítica dura al personatge en qüestió, i, ni molt menys, és subtil sinó que es fa evident veure a qui i perquè critica i en fa burla.

El ninotaire de *El País* deixa clara la seva intenció de crítica, sobretot, a Carles Puigdemont i els polítics que el recolzen. La majoria de les vinyetes segueixen una història lògica, en el qual els dolents i els inconscients són els polítics que volen aconseguir la independència.

Toni Batllori aposta pel to irònic a les vinyetes. Tot i la ironia, la crítica és evident, però més subtil que no pas els altres diaris. Al llarg dels dies analitzats, causat segurament per la tensió del moment, aquesta subtilitat desapareix lleugerament, però no deixa de perdre la senya d'identitat i el seu toc irònic. Crítica sobretot al bàndol de Mariano Rajoy.

Segurament, per la ideologia conservadora de *La Vanguardia*, es pot apreciar que la crítica que fa al Govern Central és moderada, la fa, però ni molt menys és tan directe com Peridis i, com Garner. També, per l'estil irònic del ninotaire fa que no sigui tan dura la sàtira. Tot i així, la crítica hi és present en els seus dibuixos.



Vinyeta del 4 d'octubre del 2017. Toni Batllori.

Anthony Garner va directe el tema, no hi ha un treball de diàlegs, ja que tampoc calen per fer sàtira i crítica del tema. Amb poques paraules hi ha prou per entendre el que vol dir. Són vinyetes fàcils d'entendre perquè el significat que vol donar és molt explícit i evident. Critica exclusivament al Govern Central i els partits i institucions que persegueixen els independentistes.

Com Peridis, Garner no s'amaga a l'hora de fer sàtira. La intenció és clara: deixar en evidència a l'Estat espanyol. Un Estat que destrossa el concepte de democràcia fins a arribar a nivells semblants a la dictadura franquista.

Miquel Ferreres recolza les seves vinyetes en l'ambientació i els detalls i símbols que ajuden a arrodonir la tira còmica. Els contextos que dibuixa, sovint, tenen un missatge fins i tot més clar del que diuen els personatges. La intenció de Ferreres és exagerar les actuacions dels polítics per evidenciar el ridícul que fan. Tot i així, no li cal, a vegades, exagerar molt, i es limita a reflectir el que diuen i el que fan els polítics a la realitat. Critica les actuacions del Govern Central.

Tot i ser un diari d'esquerrres, les intencions de plasmar i criticar les actuacions del Govern Central, segurament, han comportat que l'hagin fet fora del *Periódico*. No és d'estranyar que a partir del març s'incorporés de ninotaire diari a *L'Ara*, una capçalera que va d'acord amb la ideologia de Ferreres.

3.6 L'endemà de les dates rellevants

Mostrar les vinyetes de l'endemà d'un fet marcat al calendari d'aquest conflicte, sovint és més exemplificador que qualsevol altra explicació. Comparar els quatre diaris, quines vinyetes publiquen l'endemà és interessant per comparar quin és l'estil, la crítica, l'enfocament del ninotaire.

7 de setembre. Després de l'aprovació de la Llei del Referèndum



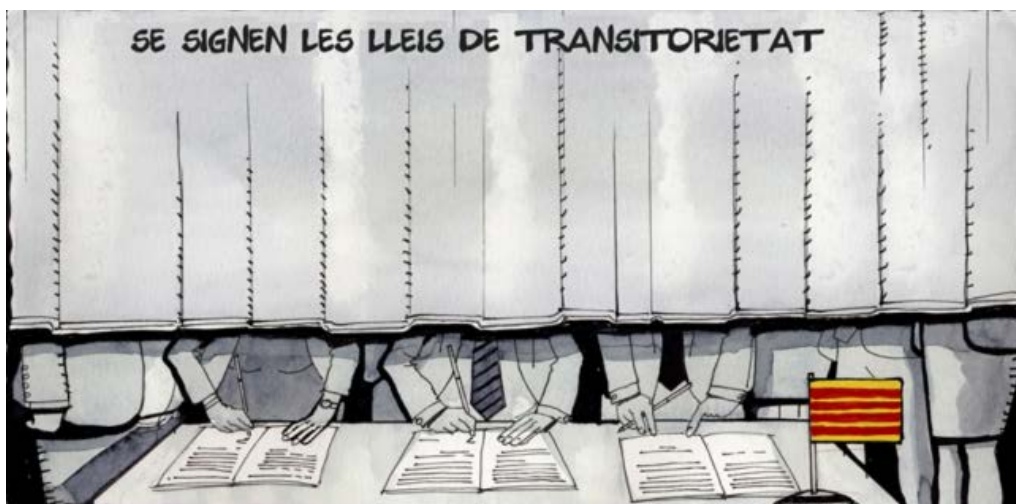
El País. Peridis



La Vanguardia. Toni Batllori



L'Ara. Anthony Garner



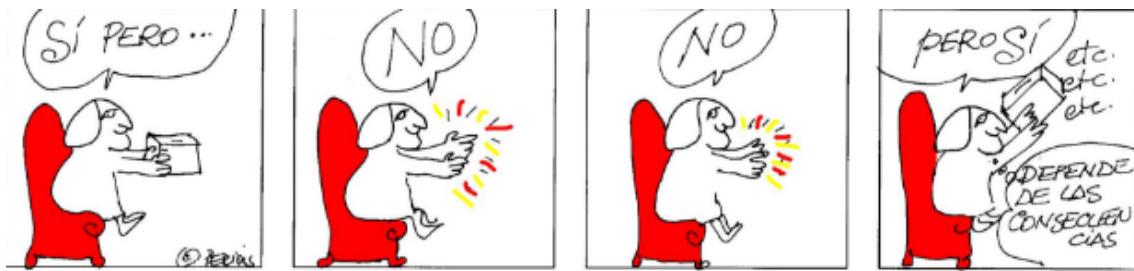
El Periódico. Miquel Ferreres

El País es veu clarament que signar la Llei del Referèndum és un atac directe al Tribunal Constitucional, un míssil clandestí que passa per davant d'Iceta, Albiol i Arrimadas.

La Vanguardia, més subtil ironitza amb l'aplicació dels recursos al TC després de signar la Llei. *L'Ara* deixa clar, que el Parlament de Catalunya no trenca la democràcia, sinó que és Soraya i el seu partit qui ho fa perquè no deixen votar.

El Periódico representa que la signatura d'aquesta Llei s'ha de fer mig a l'anonimat perquè és il·legal.

12 de setembre. Després de la Diada de l'11 de setembre.



El País. Peridis.



La Vanguardia. Toni Batllori



L'Ara. Anthony Garner.



El Periódico. Miquel Ferreres.

El País no fa cap referència a l'11 de setembre, es manté aliè a la Diada. No dir res, a vegades, és dir molt.

La Vanguardia fa referència a la incapacitat de Mariano Rajoy d'acceptar aquestes multitudinàries manifestacions amb un discurs clar. Reitera en aplicar recursos al Tribunal Constitucional. L'èxit de La Diada s'emmiralla amb la contravisió de Mariano Rajoy, que defuig de la manifestació, ja que no li convé.

L'Ara a la línia de *La Vanguardia*, però reivindicant l'èxit de la Diada. Representa que L'Estat pren per un boig a Puigdemont i considera que ell està sol, quan en realitat el seu discurs independentista el segueix un milió de persones, segons la Guàrdia Civil.

El Periódico fa paròdia de la crítica del Govern Central a TV3 per retransmetre l'11 de setembre a Barcelona. La polèmica per retransmetre aquest esdeveniment en fa burla Ferreres exagerant-la fins al punt d'arribar a bebès que encara no han nascut.

2 d'octubre. Després del Referèndum



El País. Peridis.



La Vanguardia. Toni Batllori



L'Ara. Anthony Garner



El Periódico. Miquel Ferreres

El País després de l'1 d'octubre mostra a Rajoy com a un líder que ha actuat davant del Referèndum. Un líder crescut.

La Vanguardia seguint el seu to irònic, representa a Rajoy fent-se l'orni i negant qualsevol mena de Referèndum. La ironia apareix quan fa referència a la "proporcionalitat" dels cossos policials.

L'Ara contundent, deixa clar que les forces de seguretat han atemptat contra la democràcia a través de cops de porra. Democràcia representada per un clavell, simbolitzant el pacifisme en el moviment independentista.

El Periódico, també, contundent. Representa la imatge de Franco i d'un altre General que marxen havent fet la feina, és a dir, colpejar a la població que volia votar.

11 d'octubre. Després d'ajornar la DUI



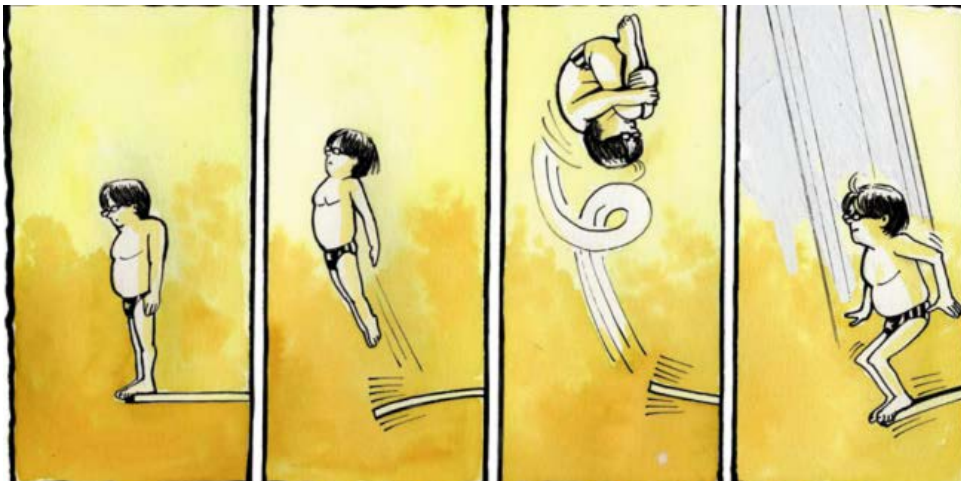
El País. Peridis.



La Vanguardia. Toni Batllori



L'Ara. Anthony Garner.



El Periódico. Miquel Ferreres.

El País. Metàfora del vaixell (Catalunya) enfonsant-se. Tot i que Gabriel vol tirar igualment s'enfonsi, Puigdemont es desdiu i considera oportú tirar-se enrere. Una crítica més a la CUP, que apareix com si volgués arruïnar Catalunya costi el que costi, per tal d'aconseguir la independència. La utopia de l'Anna Gabriel és representada a ella volant, una cosa impossible. Tot i així, qui lidera el vaixell de Catalunya que s'està

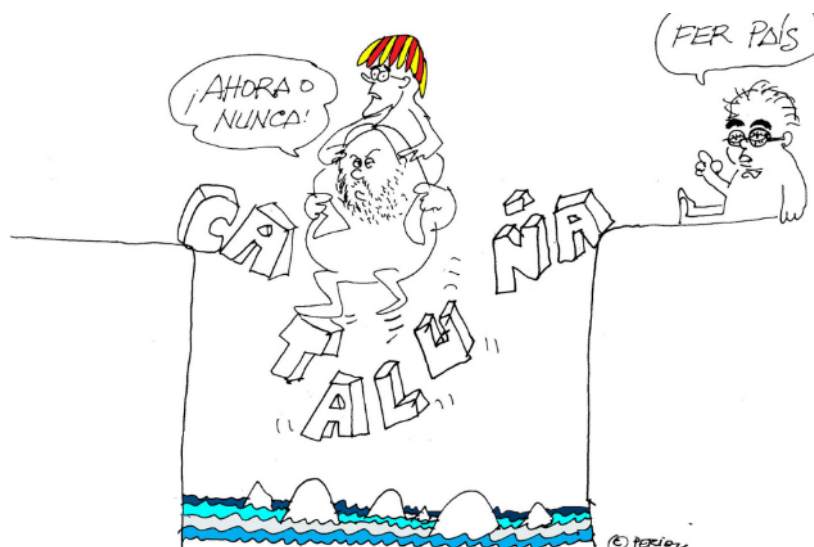
enfonsant és Carles Puigdemont. Ara, per molt que vulgui desdir-se no hi ha cap marxa enrere possible.

La Vanguardia descriu el que ha passat i ho ha rematat amb el comentari final “necesidad urgente de tener mucha suerte”. La sort per veure si el Govern Central accepta aquest ajornament com a senyal per obrir-se al diàleg. Abans, però la incertesa de la gent, per això apareixen dos personatges anònims, un cop després d'haver fet el discurs Carles Puigdemont.

L'Ara en cap moment ho descriu com un pas enrere o una aturada en sec del procés independentista. Malgrat l'ajornament de la DUI, Garner ho planteja com un punt mitjà, a l'espera dels esdeveniments següents. L'exemple del semàfor en taronja: pots passar o no. Poden declarar la DUI o no.

El Periódico descriu el moment exacte del parlament de Puigdemont. El principi Puigdemont es llença a la piscina declarant la DUI, però torna al trampolí suspent-la pocs segons abans. Per tant, Puigdemont ha portat Catalunya a la mateixa situació, malgrat el discurs que feia preveure (tirabuixons a l'aire) que acabaria amb l'independència declarada al Parlament

28 d'octubre. Després que s'aprovés aplicar el 155 al Senat i la Declaració de Independència.



El País. Peridis.



La Vanguardia Toni Batllori.



L'Ara. Anthony Garner.



El Periódico. Miquel Ferreres

El País descriu la situació a través de Puigdemont i Junqueras caient al barranc. Deixa entreveure que ells dos han sigut els màxims responsables de trencar Catalunya i portar-la al precipici, i tot per l'excusa de "Fer País". El trencament de Catalunya està simbolitzat amb el trencament literal de les lletres de Catalunya a causa dels dos líders independentistes que s'hi han tirat directe, ja que no veien cap alternativa. El final previsible, als dos al barranc, i amb ells Catalunya. .

La Vanguardia, malgrat el Referèndum i les urnes que al final es van posar, per Rajoy només ha estat un petit entrebanc. No li ha impedit portar a terme l'aplicació del 155. A més aprofita per recollir l'urna que l'ha fet entrebancar per convocar unes noves eleccions a través del 155. Amb tot això, Rajoy amb el garrot a la mà després dels conflictes amb la Guàrdia Civil el dia 1 d'octubre.

L'Ara representa el poder espanyol imposant-se al català. El Govern Central farà fora a Puigdemont que amb la DUI s'aferra a l'única opció que li quedava, davant de la imminent aplicació de l'article 155. Això ho representa amb Puigdemont intentar treure la bandera espanyola. I, segurament, Rajoy aconsegueix treure Puigdemont i fer-lo fora. El poder és desigual entre Espanya i Catalunya.

El Periódico representa la situació amb un tren que està a punt d'aixafar el cotxe de Puigdemont i Junqueras. El 155 és imminent i els dos líders polítics independentistes ja no tenen res a fer. La confiança que tenien amb el PNB a Madrid ha estat insuficient, ja que el partit basc no podia/volia fer més del que ha fet.

4.CONCLUSIONS

Com s'ha vist a l'anàlisi i com es deia a les hipòtesis, els quatre ninotaires mantenen mètodes diferents. La visió del mateix conflicte pels quatre ninotaires és diversa segons cadascun d'ells. Malgrat això tenen un denominador comú: la crítica a uns personatges o a unes situacions determinades, que ells consideren injustes. La crítica, però, va dirigida a diferents personatges, segons el diari que es llegeixi.

D'acord amb la ideologia del diari, per una banda Peridis es manté fidel a l'editorial de *El País*. Es centra a criticar les actuacions del govern de la Generalitat, i, en concret, a Carles Puigdemont, que, com hem vist, és el personatge que apareix més vegades, per ser criticat. Per altra banda, Garner es manté molt crític amb la repressió de l'Estat, d'acord amb la ideologia d'esquerres del diari.

A part, tenim *La Vanguardia*, un diari conservador, *a priori* la crítica no és tan evident, no és tan ferotge com la dels altres mitjans, però hi és. A través de la ironia de Batllori es suavitza un missatge contundent contra el Govern Central. El cas més sorprenent ha estat el de Miquel Ferreres, tot i treballar al *Periódico*, un diari socialista, es manté crític amb aquest partit. Segurament, Ferreres s'ha vist obligat pel fet que el PSOE donés suport a l'aplicació del 155 a Catalunya. Llavors, la tendència del ninotaire no ha acabat sent la mateixa que la del diari. Mesos més tard, doncs, no és d'estranyar que el fessin fora del diari i anés a parar com a ninotaire a *L'Ara*.

Tal com diu KAP a l'entrevista, els ninotaires tenen llibertat absoluta en el diari pel qual treballen. ´De fet, és evident que un ninotaire com KAP no anirà a un diari com *La Razón*, perquè a cap dels dos els interessaria. Per tant, els diaris saben a qui contracten i coneixen la ideologia del ninotaire, que pot combregar, o no, amb la del diari. En síntesi, la hipòtesi inicial: la ideologia dels diaris és similar a la dels ninotaires es compleix, tenint en compte l'excepcionalitat de la situació d'alguns, com ara el cas esmentat de Miquel Ferreres.

La conclusió és que el missatge d'una vinyeta és molt potent, sigui de la ideologia que sigui, i, que darrere, d'aquestes quatre línies normalment només esbossades hi ha un objectiu molt clar i un treball de síntesi molt acurat. A més, el reflex de la realitat exposada converteix a l'humor gràfic en una eina imprescindible de crítica, però també de llibertat d'expressió.

5. BIBLIOGRAFIA

- Martín, L. C. (2002). *Historia del humor gráfico en España* (Vol. 3). Editorial Milenio.
- Vélez, P. (2005). La revolució litogràfica. De l'home gravador a l'home gràfic. *Locus amoenus*, (8), 265-278.
- Tubau, I. (1987) *El humor gráfico en la prensa del franquismo*, editorial mitre, Madrid.
- Peñamarín, C. (2002). El humor gráfico del franquismo y la formación de un territorio translocal de identidad democrática. *CIC. CUadernos de información y Comunicación*, (7), 351-380.
- Suárez Romero, M. (2015). El humor gráfico como herramienta de crítica: los líderes políticos internacionales en las viñetas de El País. *IC Revista Científica de Información y Comunicación*, 12, 227-255.
- Catalá-Carrasco, J. L. (2015). *Vanguardia y humorismo gráfico en crisis: la Guerra Civil española (1936-1939) y la revolución cubana (1959-1961)* (Vol. 355). Boydell & Brewer.
- Dachs, L. S. (2005). *La caricatura política i social a Catalunya (1865-2005)*. Duxelm.
- Coll, Eudald. "Radiografia a l'humor gràfic." *Capçalera* 161 (2013). Taula Rodona amb ninotaires de l'humor gràfic.
- i Herrero, J. C. (2010). Dibujant amb l'Esquerra: els ninotaires de la premsa d'ERC durant la República. *Gazeta*, (2), 43-53.
- Herrera, M. J. R. (2009). ¿ Dónde está el límite del humor gráfico?: deontología y derecho de las viñetas en la prensa española contemporánea. *CDC Cuadernos de Comunicación*, (3), 31-38.
- Vital, F. (2010) Article: *L'atemptat contra el Paps*. Revista *Sapiens*. Enllaç del 28 de maig del 2018: <http://blogs.sapiens.cat/historiadorvital/2010/12/04/latemptat-contra-el-papus/>

Entrevistes:

Toni Batllori. *La Vanguardia*.

Miquel Ferreres. *El Periódico*. Abans que el fessin fora.

Anthony Garner. *L'Ara*.

Jaume Capdevila. *La Vanguardia*.

Hemeroteques dels quatre diaris analitzats: *La Vanguardia*, *El País*, *L'Ara* i *El Peri*

6. Annexos

Anàlisi de *El País*. Peridis. 51 vinyetes.

6/9	Anna Gabriel Carles Puigdemont Oriol Junqueras	La líder de la CUP apareix sent titellaire manant els altres dos polítics, per realitzar la votació de la llei del referèndum	Evidencia que tant Junqueras com Puigdemont es mostren submisos a les decisions "radicals" de la CUP.
7/9	Carme Forcadell Inés Arrimadas Xavier Garcia Albiol Miquel Iceta Mariano Rajoy Jutges del Tribunal Constitucional	Carme Forcadell és representada com si fos un míssil que va directe a destruir Rajoy. Malgrat això, hi ha una filla de jutges del TC que el defensen: "Mariano, no caigas en provocaciones, deja que funcione el escudo antidisturbios". Amb tot això els tres polítics dels partits catalans mirant-s'ho i exclamant que entrem en una clandestinitat (Albiol). Iceta diu: "la Forcadell és un misil balístico de cabeza nuclear".	Dona entendre que el que es va aprovar al Parlament el dia anterior és un acte il·legal i perillós. Per tant, també avança, que no servirà per res perquè el TC actuarà en contra de l'aprovació d'aquesta llei.
8/9	Mariano Rajoy Anna Gabriel Oriol Junqueras Carles Puigdemont	Torna a aparèixer la líder de la CUP fent de titellaire de Puigdemont i Junqueras. Davant apareix Rajoy amb una capa de superheroi en el qual posa que es mantindrà ferm davant dels atacs dels partits catalans. Apareixen també les	Deixa clar que les últimes actuacions al Parlament de Catalunya han sigut una amenaça de Cop d'Estat i una provocació al govern espanyol. En el qual confien que Rajoy es mantingui segur i ferm.

		sigles de la CUP juntament amb les lletres "ETAT", fent referència i el joc de paraules com volent dir: cop d'estat si s'ajunten les dues sigles.	
9/9	Anna Gabriel Oriol Junqueras Carles Puigdemont	Apareixen els tres líders polítics dels partits catalans independentistes. En aquesta vinyeta Junqueras apareix com si fos un avió o un coet que porta els altres dos. Puigdemont es pregunta com es pot parar i Junqueras respon fins que ell sigui president de la Generalitat.	Dona entendre, que els últims actes els hi vénen grans, sobretot a la llavors president, que no sap com aturar-ho ja. En canvi, la vinyeta pretén demostrar que Junqueras recolza aquestes propostes per arribar a ser el president de la Generalitat.
10/9	Carles Puigdemont Mariano Rajoy	Apareix el Puigdemont carregant un pes. Amb aquest surten unes escales que pretén pujar i que cada esglaó té apuntat tots els "delictes que farà": Rebel·lió, revolució, insubmissió, etc. De moment encara està per pujar el primer esglaó. El primer hi ha la paraula insubmissió, l'últim la paraula revolució. Amb tot això, Mariano Rajoy des de baix el crida avisant que no ho faci i advertint als alcaldes que no el	Deixa clar que tots els actes que d'ara endavant faci Puigdemont, ja sigui tirar el referèndum endavant, implicarà un acte de desafiament al govern espanyol. Per tant, representa a "Puchi" com un desafiator i a Rajoy com el bo de la pel·lícula que intenta aturar la il·legalitat dels catalans.

		segueixin. Rajoy utilitza el terme "Puchi" per referir-se a Puigdemont	
11/9	Carles Puigdemont Mariano Rajoy Oriol Junqueras	Tornar a sortir l'escala, aquest cop sense paraules. A baix de tot Puigdemont amb el mateix pes de la vinyeta passada. A dalt de tot Mariano Rajoy advertint-lo que no segueixi "utilitzant una cita d'un pensador grec, Pidaro: "No te afanes por una vida inmortal, però agota el ámbito de lo possible". Això ho diu Rajoy amb la balança de la justícia a dalt de tot. Junqueras apareix amagat darrere l'escala. Amb tot això, a la base de l'escala apareix un text que diu: "El <i>prusés</i> ha muerto, MAMBO" amb les sigles de la CUP al mig	En Aquesta vinyeta torna a representar a Puigdemont com un desafiador que fa cas omís a les advertències de Rajoy. Rajoy també apareix com el que ha de salvar les imprudències de Puigdemont i el banderer de la justícia espanyola. Finalment, Junqueras el mostra com una persona poruga que no don la cara i s'amaga darrere Puigdemont.
12/9	Persona asseguda al sofà	Apareix una persona sense identificació coneguda asseguda a un sofà. En el qual a cada seqüència dubta de si votar no, però si, però acaba votant si, però té por de les conseqüències	Representa a la persona que està indecisa amb el vot de l'1 d'octubre, i que si vota SI és conscient que hi haurà represàlies per part de l'Estat.

13/9	Josep Lluís Trapero Quim Forn Juan Ignacio Zoido	Apareixen el conseller d'interior de la Generalitat, Quim Forn i el ministre d'interior del govern espanyol agafant cadascú d'un braç al cap dels mossos, Josep Lluís Trapero. El conseller demana que defensi les urnes. En canvi, el ministre li mana que les retiri. Amb tot això el cap dels mossos diu que l'1 d'octubre té festa.	Deixa clara la situació: Trapero té la dicotomia de decidir qui fa cas i amb qui es posiciona. Amb la Generalitat o al Govern Central.
14/9	Mariano Rajoy Mini Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Torna a aparèixer Puigdemont. Aquest cop vestit de torero amb la capa dels colors de la senyera provocant a Mariano Rajoy, representat per un toro. En principi, Rajoy cau en la temptació de seguir la capa del torero, però el petit Rajoy, que representa la seva consciència i raó, el calma i li recomana que caigui en les provocacions de Puigdemont. Amb tot això, darrere de Puigdemont hi ha un Ajuntament, que representa el recolzament de la majoria de municipis al president de la Generalitat.	Un altre exemple que Puigdemont representa la figura del provocador, aquesta vegada recolzat per l'Ajuntament. Rajoy representa el símbol espanyol, que és el toro. Però la seva raó el fa evitar caure a les temptacions de Puigdemont.

15/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Representa la figura del territori d'Espanya amb els dos extrems les cares de Puigdemont i Rajoy. Puigdemont estaria a l'extrem on hi ha Catalunya envoltat d'una estelada, i Rajoy representaria tota l'altra part d'Espanya envoltat de la bandera del país. El president de la Generalitat reclama el divorci, però El cap del Govern Central li recorda que literalment són siamesos i que no es poden separar.	Aquesta vinyeta demostra la impossibilitat o la voluntarietat del govern espanyol en no deixar marxar Catalunya.
16/9	Oriol Junqueras Cristóbal Montoro	Junqueras li demana diners al ministre d'Hisenda, Montoro. Però ell li contraataca que vol els justificants dels pagaments. Representa a Montoro com a un follet màgic.	Coincideix en la suspensió de l'autonomia financera de Catalunya sense passar per judici.
17/9	-	-	-
18/9	Carles Puigdemont Ada Colau Pedro Sánchez Votants del PSOE	Puigdemont s'amaga darrere Colau, que diu: "Sí, però no". Els votants del PSC, partit que feia col·lisió amb el govern de Colau, demanen que els treguin d'aquest forat.	Deixa clar el paper d'indecisa que fa al Colau, que permetrà obrir els portes per fer el Referèndum

19/9	Mariano Rajoy Albert Rivera Inés Arrimadas Carles Puigdemont	Per una banda hi ha els dos representants de Ciutadans. L'altra banda hi ha Rajoy i al mig dels dos estirat Puigdemont. Albert Rivera anima al Rajoy a aplicar el 155. A més l'ex president català també anima a aplicar-lo.	Torna a representar el Puigdemont com a provocador. Atiant el foc perquè el PP acabi aplicant el 155 recolzat pels taronges.
20/9	Mariano Rajoy Josep Lluís Trapero Carles Puigdemont	Mariano Rajoy es dirigeix al cap dels Mossos per obligar-lo a requisar les urnes. Trapero es fa l'orni dient que no té ni idea d'on estan. Justament darrere d'ell hi ha Puigdemont volant amb una urna.	Denuncia el recolzament dels mossos pel que fa al referèndum de l'1 d'octubre.
21/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	És una vinyeta bastant estranya. No es parla, només hi ha representada la lluita entre l'1 d'octubre i el 155. En el qual estan liderats pels dos líders polítics del moment.	El detall curiós és que la banda de l'1 d'octubre representa el foc, els aldarulls... en canvi la banda del 155 es representa amb una mànega que tira aigua contra el foc de l'1O
22/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Apareixen els gairebé sempre protagonistes de les vinyetes del Peridis. En aquest cas Rajoy persegueix a "PUCHI" amb un puro a la mà oferint-li. Puigdemont s'escapa.	La vinyeta deixa entendre que la problemàtica de la independència de Catalunya és un "puro" pel Rajoy. I que, per tant, si segueix així, Puigdemont li caurà un bon "puro".

23/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont Josep Lluís Traperó Guàrdia Civil	Coincideix en l'endemà de l'arribada del vaixell Piolín a Barcelona. Es veu com Rajoy envia a petits Guàrdies Civils, amb la mateixa cara que ell, a "ajudar" al Puigdemont. Aquest està acompanyat per Traperó que és qui el protegeix, a ell i a les urnes.	Representa l'arribada de la Guàrdia Civil Barcelona. Un altre cop s'evidencia la posició de Traperó en favor del Referèndum.
24/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Apareixen volant els dos polítics. Rajoy agafat als peus de Puigdemont advertint-li que pari. Puigdemont amb l'urna a la mà reitera que no parará, encara que "es poden fer mal si continuen així".	Representa la negativa de Puigdemont a obeir el govern espanyol en fer marxa enrere pel que fa al Referèndum de l'1 O.
25/9	Carles Puigdemont	Apareix el llavors president de la Generalitat que està en un barranc que posa 1 d'octubre. Seguidament al mig d'un altre barranc, al precipici, hi ha un núvol que posa DUI, i al final un núvol al cel que hi posa Independència.	Deixa clar que per molt que es faci el referèndum de l'1 d'octubre i acabi guanyant el Si. Els següents passos signifiquen: DUI (núvol al mig de dos barrancs i al precipici). Com volent dir que si es duu a terme, caurà en el precipici. Finalment el núvol de la independència (està al cel), com volent dir que és una utopia arribar-hi.

26/9	Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Ens mostra la mateixa situació que la vinyeta anterior, amb l'addició del personatge de Junqueras muntat a sobre de Puigdemont. En aquest cas els dos estan més a prop del precipici i a punt de llançar-se. Puigdemont anima a Junqueras a tirar-se ell primer, ja que potser "flota",	La mateixa situació que l'anterior vinyeta, però que també expressa que Puigdemont és un covard ja que pretén que es llenci abans Junqueras al precipici.
27/9	Mariano Rajoy Mini Mariano Rajoy Donald Trump	Primera vinyeta de les dates analitzades que no parla del procés d' independència. Apareix Trump amb cos de monstre/ dinosaure allargant els braços per abraçar a Rajoy. Aquest últim també va corrents per abraçar-lo. Malgrat això, la veu de la consciència de Rajoy aconsella vigilar amb aquest personatge.	No cal analitzar-la perquè no es parla del tema que vull tractar.
28/9	Soraya Sáenz de Santamaría Mariano Rajoy	Apareix Rajoy amb flames que demana ajuda a la Soraya (amb cos d'ocell) en favor de la unitat d'Espanya. La vicepresidenta demana ajuda als bombers.	Aquesta vinyeta ironitza amb la postura dels bombers en vers al referèndum. També mostra que a Rajoy necessita ajuda d'algú més. Fins ara, només sortia ell intentant impedir el referèndum.

29/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont Josep Lluís Trapero	Apareix Mariano Rajoy a una punta separat per Trapero. L'altra amb via Lliure, Carles Puigdemont amb l'urna.	Un altre cop s'evidencia la posició de Trapero en favor del Referèndum.
30/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Els dos polítics estan lligats a la mateixa corda a sobre d'un pont. Puigdemont té la intenció de tirar-se. Això provocaria que caiguessin els dos.	Cada cop el referèndum està més a prop. S'evidencia, que no només afectaria Catalunya sinó que també a Espanya. Dona entendre que llançar-se pel pont de l'1 d'octubre és una inconsciència que arrossegirà les dues parts.
1/10	Carles Puigdemont Urna Votant	Puigdemont mostra l'urna, el principal personatge de la vinyeta. En aquesta vinyeta Puigdemont diu: "Urna, grande y china". Finalment apareix un votant que no sap el que passa o què votarà.	La vinyeta fa burla de la serietat del referèndum, ja que titlla l'urna de xinesa com volent dir que, a part d'estar feta a la Xina, doncs que el resultat serà també "de manufacturaria barata".
2/10	Mariano Rajoy Àngel Mariano Rajoy	Mostra a Rajoy com a un capità. Aquest té ganes d'anar per més, després de l'1 d'octubre. La raó (l'àngel) li diu que es calmi, que tampoc cal fer sang.	Mostren a Rajoy com un líder després de l'1 d'octubre. En el qual ell ha encapçalat el que va passar a l'1 d'octubre
3/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy Albert Rivera Pedro Sánchez	Es troben en la mateixa situació que la d'una vinyeta anterior. Puigdemont i Rajoy lligats a una mateixa corda sobre d'un pont. La diferència està que	Com he explicat abans la situació del pont a una vinyeta anterior. A més se li afegeixen els personatges que representen les diferents posicions

	Miquel Iceta Pablo Iglesias Iñigo Errejón	Puigdemont té decidit llançar-se. Al costat d'ell un cotxe en el qual va els dos líders de Podemos que animen al polític català a llençar-se (al cotxe posa "empujemos"). D'altra banda, la banda del Rajoy hi ha el líder del PSOE i C's que animen a Rajoy a seguir amb la lluita si segueix així i a mantenir-se ferm i contundent. Iceta es manté totalment al marge i aliè a la vinyeta. Amb tot això, Rajoy amb una porra a la mà.	dels partits polítics espanyols. També deixa anar una crítica al sense sentit de Miquel Iceta, ja que sembla que no sap a on posicionar-se.
5/10	Rei Felip VI Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Un altre cop la situació del pont i la mateixa corda. En aquesta vinyeta, però, hi apareix el rei Felip VI que anima a Rajoy a tallar tot d'arrel. Puigdemont es veu amb la intenció de llançar-se	Evidencia el suport del rei a favor dels partits constitucionalistes i la unitat d'Espanya. Malgrat això, Puigdemont no fa cas ni al rei.
6/10	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Els dos segueixen al mateix pont. Puigdemont amenaça amb la DUI, però Rajoy ha aconseguit descordar-se, així que convida a fer la DUI, ja que caurà el Puigdemont. A més a la part de dalt de la vinyeta apareix un ocell amb la bandera que posa Sabadell,	Representa que si es produeix una DUI qui acabarà malament serà la banda dels independentistes. A més, afegeix la burla de l'escapada del banc Sabadell a Catalunya.

		fent referència a la seu central del banc Sabadell que marxa de Catalunya per la situació política actual	
7/10	Josep Lluís Trapero Carles Puigdemont	En aquest cas al pont apareix Puigdemont amb la DUI a la mà llençant-se al pont. Al costat Trapero que no sap si empenyar o agafar al president.	Als últims actes de Puigdemont donen entendre que és un inconscient que és capaç de fer dubtar el seu "súbdit" de si realment es vol llençar. Ridiculitza els dos personatges .
8/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Els dos polítics ja estan fora del pont, representats com uns bojos que just caient al precipici segueixen tocant la flauta nus. Amb tot això, a terra, fora del perill apareixen algunes empreses que marxen de Catalunya per estalviar-se problemes.	Ridiculitza els representants del procés pintant-los com a bojos. A més, evidencia la inconsciència d'ells dos perquè malgrat tot han seguit amb el referèndum i el procés. Els que es salven del precipici són les empreses que marxen, per tant el ninotaire aplaudeix que ho facin.
9/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Els dos estan caient al precipici, però dues persones tenen una corda amb la base que posa "llibertatdemocràcia" que els salva.	La llibertat i la democràcia són els conceptes que es refereixen els polítics independentistes per defensar-se sobre el referèndum i les futures represàlies.
10/10	Anna Gabriel Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Apareixen Junqueras portant el mapa de Catalunya seguit de Puigdemont pujant, un altre cop nus, una muntanya que acaba en un precipici. Anna	Fa referència a la submissió d'ERC i JXSI davant els "radicals" de la CUP. Això, per tant, comporta un perill pel

		Gabriel a darrere fuetejant els altres dos polítics	territori català.
11/10	Anna Gabriel Carles Puigdemont	Es troba Puigdemont a dalt d'un vaixell que s'està enfonsant, que representa Catalunya. Ell proposa abandonar i fer marxa enrere. Tot i així, l'Anna Gabriel descarta aquesta opció. Els dos barrancs un fa referència a Espanya (El que s'allunyen) i l'altre a Europa (el que es dirigeixen).	A part de la submissió de Puigdemont davant la CUP. Per primer cop, mostren al president que es planteja no seguir endavant.
12/10	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Rajoy està molt tranquil sota el precipici. En canvi Puigdemont està pujant? Amb un pes. Rajoy està tranquil perquè no sap que està fent si pujar o baixar.	Fa referència a la marxa enrere de Puigdemont a declarar la DUI. Deixa clar que el polític català no sap ben bé que fer i que Rajoy tampoc sa clara, però continua tranquil amb l'amenaça del 155.
13/10	Anna Gabriel Carles Puigdemont Oriol Junqueras Mariano Rajoy	La situació és la mateixa de la vinyeta anterior. Però en aquest cas al Puigdemont està recolzar pels altres dos líders independentistes. Amb tot això Rajoy l'anima a no llançar al pes.	Reitera en el sentit que la pressió de la CUP és el que arrossega a Puigdemont a desafiar l'Estat.
16/10	Anna Gabriel Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Segueix en la situació del barranc. Aquest cop, però Puigdemont està al precipici a punt de	Representa que Puigdemont es troba entre l'espasa i la paret. Si fa DUI l'atraparà el bloc del

	Mariano Rajoy Artur Mas	caure. No té marxa enrere o es llença al buit en el qual les eleccions li evitaran el cop o es deixa anar pel pes de la DUI que comportarà l'aplicació del 155.	155 sinó es veu assumit a unes eleccions. Les eleccions que aconsellava l'Artur Mas en lloc de seguir amb la DUI.
17/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy Mini Mariano Rajoy	La situació és reiterativa pel que fa a unes vinyetes anteriors. Apareix el Puigdemont com a torero amb una capa que posa NI Si ni NO, i convida a Rajoy (toro) a què vingui. Sotala capa del torero hi ha una roca. La consciència de Rajoy torna advertir-li que és una trampa.	Deixa en evidència a Puigdemont, ja que el mostra com un provocador, que no sap per on tirar. I que ara mateix només el salvaria un atac imprudent del govern espanyol.
18/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras Josep Lluís Trapero	Surten els líders de JXSI alçant a Trapero més a munt del cel.	El suport dels mossos a la independència.
19/10	-	-	-
20/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy	Ja va sent normal que Puigdemont el dibuixi just a dalt d'un precipici i Rajoy a sobre del 155. Puigdemont diu que "yo hago que te contesto y tu como que me amenazas"	Fa referència a les compareixences dels dos líders per aclarir si s'aplicava el 155 o es feia la DUI. Deixa en ridícul a Puigdemont, ja que és ell qui fa aquesta absurda proposta.
21/10	Carles Puigdemont Felip VI		

22/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy	El mateix precipici, Puigdemont li rellisca l'urna i Rajoy la intenta agafar.	Es demostra que el referèndum de l'1 O no és vàlid i que l'urna la pillarà al Rajoy per convocar les eleccions al Parlament de Catalunya.
23/10	La mateixa que del dia 22 d'octubre	-	-
24/10	Pedro Sánchez Susana Diaz Miquel Iceta	Apareix el líder del PSOE sobre un 155 gran, ja que el seu partit el recolza. Malgrat això, Miquel Iceta no ho veu clar.	Deixa en evidència les incoherències internes dels socialistes. Sobretot la no entesa entre els socialistes catalans i el PSOE.
25/10	Jutges Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Puigdemont està caient al precipici, i s'agafa a una branca. Rajoy ja ha pescat l'urna. El líder independentista demana ajuda, però només hi ha el TC, Tribunal europeu de drets humans i, és clar, Rajoy.	Deixa en evidència a Puigdemont, ja que en aquesta aventura ell està sol perquè els organismes jurídics, o no es posicionen, o estan a favor del govern espanyol.
26/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras Mariano Rajoy	Al mateix precipici. Junqueras i Puigdemont es llancen al buit i declararan la independència.	Mostren que fer la DUI és un suïcidi pels dos polítics independentistes.
27/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy Oriol Junqueras	Puigdemont ja està caient al precipici. Junqueras està al marge. I Rajoy té les urnes.	Amb l'aplicació del 155 Puigdemont no pot fer res i és cessat, ell amb tot el seu govern. Rajoy té l'urna, per tant convoca eleccions.

28/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Els dos salten al barranc dient ara o mai. Quan passen per sobre, Catalunya es trenca i es veu que cauen en picat.	Significa que l'acte de declarar la DUI i l'aplicació del 155, i per tant, destruir Catalunya és per culpa de la temeritat d'aquests dos líders.
--------------	--	--	--

Anàlisi *La Vanguardia*. Toni Batllori. 46 vinyetes

DATA	PERSONATGES	DESCRIPCIÓ	INTERPRETACIÓ
6/9	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Apareix el Rajoy tirant costa avall una gran pedra. Al camí hi ha el Puigdemont fent màgia amb el barret de l'independentisme.	Significa que Rajoy vol aixafar Puigdemont, però que Puigdemont utilitza trucs per evitar que l'aixafin.
7/9	Mariano Rajoy	Ubicació del camerino dels germans Marx. Rajoy fora demana que a part dels tres huevos duros que demanen hi hagi tres recursos.	Fa referència els recursos que es van demanar al TC a les lleis aprovades al Parlament Català. L'habitació dels germans Marx fa referència al Parlament català, que mentre discuteixen Rajoy fa el que vol.
8/9	Mariano Rajoy Català	Rajoy adverteix que farà tot el que calgui sense renunciar a res. Aquesta advertència arriba a tot Catalunya.	Les declaracions que va fer dient això anaven directament dirigides als catalans. Volent dir, que es posarà ferm a quec es respecti

			la Constitució.
9/9	Mariano Rajoy Català	Rajoy diu que tots aniran a la presó. El català dubitatiu pregunta a tots?	La vinyeta ironitza sobre la persecució del govern espanyol als polítics independentistes.
10/9			
11/9	Català	Vinyeta igual que al del 2012. El català es desperta i es pregunta si a la diada estarà plena.	Evidenciar que fa 6 anys que passa el mateix, encara no s'ha aconseguit res.
12/9	Persona anònima Mariano Rajoy	La persona avisa que els catalans han tornat a omplir. Rajoy no vol saber res del tema que se'n va a fer recursos al TC.	Ironitza amb la quantitat de recursos que el govern espanyol envia el TC pel tema de la independència de Catalunya
13/9	Jutge	Intenta treure un caragol amb una clau anglesa	Collar la situació a Catalunya.
14/9	Policia Conductor	Pregunta que porta el conductor a les mans, ja que té una papereta. Només és l'horari que ha se li acaba el pàrquing.	La intromissió de la policia per evitar el Referèndum. HO ridiculitza.
15/9	Cristóbal Montoro Català	Montoro diu que qui paga mana, però el català el corregeix i diu que és qui té els diners mana.	El govern espanyol gestiona els pagaments de Catalunya. Sense passar per la Generalitat.
16/9	Cristóbal Montoro	Montoro apareix tallant un arbre que posa Autonomia financera.	De moment el govern espanyol ja ha tallat aquest "arbre".

17/9			
18/9	Miquel Iceta Carles Puigdemont Mariano Rajoy	Primer quadre surt Iceta amb un cartell que posa des de 0. L'altra Puigdemont que posa 1 O. Finalment Rajoy el seu cartell posa - 10.	Deixa en evidència com està la situació actual. Els socialistes que volen restablir contacte. Puigdemont que pensa només amb el Referèndum. Rajoy que vol minimitzar les relacions amb Catalunya tirar pel dret, tant que el número li surt en negatiu.
19/9	Cristóbal Montoro Banquers	Montoro deixa clar que els hi rescataran tots els bancs, ara ells han d'ofegar la Generalitat.	Un exemple més de l'ofec del govern espanyol. També, el tracte de favors que el govern de Rajoy li fa els bancs perquè els ajudin.
20/9	Mariano Rajoy	Rajoy avisa que ja els té (als catalans) per evitar fer el Referèndum. Representat amb una màquina d'obres que escarpa tota la terra i es veu com la terra li va directe a ell. I la bandera de l'1 O segueix a dalt.	Malgrat que Rajoy hagi incauta els papers de les meses el govern no aturà el Referèndum.
21/9	Mariano Rajoy Poble català	Rajoy diu que estaven advertits i apareix ell amb un garrot. En canvi el poble català també adverteix que estan advertits, però	Deixa en evidència les dues posicions. La del govern espanyol que és violència i persecució i la del

		apareixen fent una manifestació massiva.	poble català que és protestar pacíficament.
22/9	Europa Català	El català intenta demanar ajuda a Europa, però ella segueix dormint. Quan ell se'n va diu que potser ells, els independentistes, podrien portar problemes a Europa. Llavors Europa és quan es desperta.	La vinyeta critica la posició adormida d'Europa davant la repressió de l'Estat.
23/9	Mariano Rajoy de petit Professor	A la pissarra Rajoy apunta +policia-----conflicte. El professor el corregeix i diu que +policia----- +conflicte.	Deixa clar que la presència de Guàrdies Civils a Catalunya augmenta el conflicte. Això Rajoy no ho sap.
24/9			
25/9	Soldat PSOE pro referèndum	El PSOE amb la bandera espanyola escolta com un grup de gent manifestant-se li diu que vingui a la seva posició	Demanen que el PSOE S'ALLUNYI DE Rajoy i les seves polítiques de persecució a Catalunya.
26/9	Jutge	Un altre cop amb els cargols posant-los.	Fa referència que la justícia espanyola vol collar també els catalans. En aquest cas els mossos que els obliguen a impedir el Referèndum
27/9	Mariano Rajoy Donald Trump Nen	Els nens parlen de qui els hi fa més gràcia. Un diu el de l'ensaïmada (Trump i el seu	Deixa clar que Rajoy anés a EUA ha estat tot una pantomima. La discussió dels nens

	Nena	cabell), l'altra el de les orelles (Rajoy)	els deixa en evidència com si fossin uns pallassos.
28/9	Toni Batllori	Avisa que si tanquen els llocs per fer el Referèndum, que s'utilitzarà els mateixos llocs que el 9N.	La inutilitat d'aquesta persecució. Si tanquen els col·legis electoral, no afectarà.
29/9	Dos bàndols	Un diu que s'ha d'impedir que es voti, l'altra que s'ha de pactar per reduir costos. I així, successivament	Una lluita constant de dos bàndols, que un d'aquests no vol diàleg.
30/9	Català Mariano Rajoy	Apareix el català en la jornada de reflexió. Agraït-li a Rajoy tot el que ha fet per l'independentisme. Rajoy reitera que no votaran.	Les actuacions de Rajoy han ajudat l'independentisme. I ironitza amb la persecució constant i obsessió de Rajoy en evitar el Referèndum.
1/10			
2/10	Mariano Rajoy	Rajoy apareix explicant que l'1 O NO S'HA VOTAT. Només forces de seguretat actuant amb proporcionalitat.	El personatge mateix el dibuixa com a ridícul, per evidenciar que el que va dir sobre el Referèndum no s'ajustava a la realitat.
3/10	Carles Puigdemont	Puigdemont apareix a la pissarra dibuixant un 42% i dos garrots que posen Guàrdia Civil i Policia. D'aquest 42% cada pal val 10 més.	Fa referència que la violència del'10 i la participació del Referèndum és molt alta. La participació va ser del 42%

4/10	Mariano Rajoy	Adverteix amb l'ombra del 155 a prop, que és inútil que es manifestin i votin pacíficament, ja que això és un Estat de Dret. En parèntesi posa: (no és un acudit malauradament)	Transmet tristament la realitat.
5/10	Dos excursionistes	Apareix un pont, l'únic que queda en peu.	Fa referència a la realitat actual entre Espanya i Catalunya, que no hi ha diàleg. Només queda aquest pont.
6/10	Banquer Europa	El banquer demana tanda per pressionar el Govern. L'últim és Europa, però aquesta no està del tot activa.	Un altre cop la crítica d'Europa davant del conflicte.
7/10	Carles Puigdemont	Està a un barranc i arrossegant la pedra que posa DUI.	La decisió és d'ell que si tira la pedra i tira endavant la DUI caurà al precipici.
8/10			
9/10	Toni Batllori	Està content que hi hagi molta gent a la manifestació per la no independència. Però que titllin els que van pegar a l'1O com a seus ho troba desencertat.	Critica la possessió d'aquest moviment als Guàrdies que van pegar a l'1O. Alhora també accepta la llibertat d'expressió.
10/10	Carles Puigdemont	Trenca la pedra de la DUI a trossets.	La marxa enrere que fa Puigdemont a l'hora d'aplicar la DUI.
11/10	Dos homes	No acaben d'entendre que ha volgut dir	La sort que el govern espanyol

		Puigdemont en suspendre la DUI. Un home ho culmina dient que necessiten molta sort.	s'obri a un diàleg.
12/10	Dos bàndols. Un amb l'estelada, l'altre amb el garrot i la bandera espanyola.	Encara no sap el govern si ha declarat la DUI. Li criden TEMPS.	El Govern espanyol no entén què ha fet Puigdemont.
13/10	Dos bàndols. Un amb l'estelada, l'altre amb el garrot i la bandera espanyola.	Mateixa situació que a dalt. Aquest cop no diuen res.	La situació segueix igual que el dia anterior. NO hi ha resposta de ningú.
14/10	Dos bàndols. Un amb l'estelada, l'altre amb el garrot i la bandera espanyola.	Mateixa situació. Encara no ho saben. Per la banda de Catalunya tampoc ho tenen gaire clar. Ja que diu: sí que la va declarar i l'altre diu tu, calla!	La situació és la mateixa. La reiteració de vinyetes és un recurs que serveix per evidenciar la situació.
15/10			
16/10	Dos bàndols. Un amb l'estelada, l'altre amb el garrot i la bandera espanyola.	Puigdemont entrega la carta i espera que apliqui el 155. Rajoy diu que per fi es posen d'acord.	La carta fa referència a la qual va fer Puigdemont explicant-li a Rajoy què volia dir... que pel ninotaire representa que és com si el govern tingués prou per aplicar el 155.
17/10	Garrot	Ponts: dos barrancs units pel gran garrot.	La violència és l'únic pont que posa el govern espanyol.
18/10	Avi	Treu la pancarta dels anys setanta. Demana Llibertat	Representa un pas enrere per Espanya. Ironitza

		Amnistia i Estatut d'Autonomia.	amb la reutilització de la pancarta i el seu profit.
19/10	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Rajoy adverteix a Puigdemont que només té una sortida. En realitat Puigdemont aclareix que en té dues, però que es taponen mútuament.	Té dues sortides que no encaixen entre elles. Si declara la DUI, el 155 ho tapa. Si acata el govern espanyol, l'altra banda se'l tiren a sobre.
20/10	Carles Puigdemont	Li Avisen que s'han quedat sense suport internacional, que està baixant. I que el poble només queda la meitat.	Fa referència a la pèrdua de suports de la independència.
21/10	Cambrer Carles Puigdemont	Tot i que Puigdemont no vol caldo el cambrer li porta caldo de la Monarquia i la Unió Europea.	Les pressions que rep Puigdemont d'altres institucions.
22/10			
23/10	Mariano Rajoy Català	Rajoy, cambrer, porta el caldo que posa 155 al català.	Imminent aplicació del 155 a Catalunya.
24/10	Mariano Rajoy Carles Puigdemont	Puigdemont torna a demanar diàleg. Rajoy té les mans ocupades del caldo del 155 i el garrot.	Impossibilitat de dialogar amb el govern espanyol.
25/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy	Rajoy segueix portant el caldo del 155. Puigdemont planteja a la gent si és útil intentar evitar-lo i aplicar la DUI, ja que el 155 és imminent	Inutilitat per intentar dialogar amb el govern espanyol. Puigdemont es planteja aixecar la suspensió de la DUI.

26/10	Carles Puigdemont	Indecís si aplicar o no la DUI. Té clar que perd el temps en reunions.	Indecisió a l'hora d'aplicar o no la DUI.
27/10	Carles Puigdemont	Puigdemont espera un gest de Madrid.	Es troba entre l'espasa i la paret
28/10	Mariano Rajoy	S'entrebanca amb una urna, però segueix amb el garrot i el caldo.	Les urnes per Rajoy han estat un petit entrebanc només.

Anàlisi L'Ara. Anthony Garner. 52 vinyetes

Data	Personatges	Descripció	Interpretació
6/9	Jutge	Apareix una via de tren i al mig un jutge amb el cartell de STOP 1 d'octubre.	La persecució dels poders judicials al procés d'independència
7/9	Soraya Saénz de Santamaría	Soraya apareix donant una puntada a una urna. "Això és una puntada de peu a la democràcia".	Un exemple més de com el Govern Central està colpejant la democràcia.
8/9	Consell de ministres	Rajoy adverteix que Catalunya té urnes de votació massiva.	Ironitza amb la persecució del govern de Rajoy pel Referèndum. Exagera fent el símil d'arma de destrucció massiva amb les urnes. Per ells , potser sí.
9/9	Constitució	Apareix el Llibre de la Constitució espanyola.	Aprofitant els recursos al TC i la setmana del Llibre. Aprofita Garner per ironitzar sobre els tants recursos.
10/9	Guàrdia Civil Cap superior de la Guàrdia	El Guàrdia Civil ha trobat les paperetes (paquet de papers de fumar). El cap ho	Ridiculitza la posició dels Guàrdies Civils per perseguir la preparació del Referèndum.

	Civil	agraeix.	
11/9	Ninots del semàfor	El vermell pregunta si marxa. El verd respon sí, tot marxant.	La representació de la llibertat d'expressió: el vermell es queda, però el verd marxa. D'això es tracte la Diada.
12/9	Carles Puigdemont	Apareixen dos requadres: el primer tota la gent que es va manifestar a la Diada. L'altra es veu el Puigdemont sol celebrant la Diada. En aquest últim requadre posa que segons l'estat a la manifestació només hi havia una persona: Puigdemont.	Deixa en evidència que l'Estat està molt lluny de la realitat. I que tenen una fixació per Puigdemont
13/9	Mariano Rajoy	Apareix Rajoy ple de sobres a les butxaques ordenant amb una trucada que el Trapero requisi totes les urnes.	Rajoy amb sobres, ja deixa entendre que és un corrupte. A més, deixa en evidència a Rajoy considerant unes urnes il·legals plena de sobres en B.
14/9	Presentador de TV	El presentador apareix anunciant que Franco NO ha muerto.	Un exemple més de al persecució judicial per fer l'1 d'octubre. 1R exemple de regressió al Franquisme.
15/9	Carles Puigdemont Ada Colau	Els dos es troben a un banc i Puigdemont li demana en secret les claus per obrir els col·legis a l'1 d'octubre.	Ridiculitza la situació. Per obrir les escoles en un dia de votació, ho han de fer en secret.
16/9	Cristóbal Montoro (Voltor)	Apareix el voltor sobre un cartell que posa 'Catalunya'.	Evidencia que els del govern espanyol són uns carronyaires
17/9	Màquina d'escriure	A la màquina d'escriure hi ha un full que es dirigeix a Rajoy i al Rei Felip VI, que posa. ADEU.	Un exemple més de el vessant independentista del ninotaire. Després que Rajoy confirmés el setge a les institucions catalanes.
18/9	Pedro Sánchez Mariano Rajoy	Representen els personatges del joc de Mario. Mario (Rajoy) Luigi (Sánchez) i Iceta (Toad).	El Psoe i PSC s'han posat d'acord a les actuacions del Govern central.

	Miquel Iceta		
19/9	Cristóbal Montoro	Apareix el Montoro com si fos un monstre i una urna.	Fa referència a quan Montoro assumeix el control de les finances a Catalunya. El dibuixa com un monstre. No cal dir res més.
20/9	Cristóbal Montoro Carles Puigdemont	Puigdemont té la pilota de rugby amb el signe de l'euro, però Montoro li fa la traveta.	Un exemple més per explicar que el Govern Central assumeix el control de les finances.
21/9	Franco	"Torna el vaixell de l'Estat". Dirigit pel dictador.	La regressió al temps com al temps del Franco.
22/9	Guàrdia Civil	El Guàrdia Civil està rodejat de persones. L'excusa és perquè aquell dia era el dia internacional sense cotxe.	Fa referència a les manifestacions del 20 de setembre, quan un cotxe de la Guàrdia Civils va quedar atrapat al mig de la manifestació.
23/9	Àvia 2 Guàrdies Civils	Apareix l'àvia amb una flor i la bandera independentista. Els Guàrdies mirant-s'ho preparats, ja que aquesta senyora amb un clavell pot ser perillosa: "vigileu nois, té un clavell"	Tres dies després de la manifestació del 20 de setembre, la Fiscalia denuncia per sedició als "Jordis". Reitera la descripció de la vinyeta que va ser una manifestació pacífica, però malgrat això va acabar en denúncia per sedició. Per tant, no és d'estranyar que els Guàrdies Civils considerin perillós una àvia amb una flor. Fa un retrat exagerat de la incongruència de la denúncia.
24/9	Piolín	Apareix el Piolín vestit de Tejero, sobre el mapa de Catalunya. Cridant. "Todo el mundo al suelo".	Fa referència als vaixells que es van enviar el 20 de setembre per cobrir els pròxims dies abans i després del Referèndum. La vinyeta fa burla del vaixell.
25/9	Vaixell Piolín	Torna aparèixer el vaixell, però tapant els dibuixos.	La Guàrdia Civil obliga a tancar els dibuixos del vaixell. Garner se'n torna a riure de la situació del vaixell.

26/9	Fiscal	El jutge Amb el martell juga al joc de la columna: qui pica més fort i arriba al premi. Òbviament el guanya perquè el premi són multes.	Ironitza amb la persecució del fiscal general de l'Estat pel que fa al Referèndum i la quantitat de multes que posa.
27/9	Donald Trump Mariano Rajoy	Apareix Trump mirant un quadre de la Independència dels Estats Units, i ell dient Visca la independència! Darrere Rajoy no volent mirar.	Rajoy visita la Casablanca per afirmar el suport d'Estats Units per la unitat d'Espanya. El ninotaire ironitza amb la situació i fa el paral·lelisme amb la independència d'Amèrica del Nord.
29/9	Menjar i Urna	Apareix un pícnic ple de menjar. Part del menjar estar dins d'una urna.	Fa referència al comentari del número dos del ministeri d'interior que va dir que el Referèndum seria un pícnic.
30/9	Dues urnes	Apareixen dues urnes. La primera, l'opció A: l'urna que van ensenyar el dia abans amb la qual es votarà. L'altre, l'opció B, és una urna on posen els sobres els del PP. A dalt et fa triar quina opció vols. Dient: tu mateix..	Deixa clar aquesta vinyeta en quina posició estàs. Amb els del referèndum i democràcia o els que es passen diners en B i sobres.
1/10	Votant	Hi ha dibuixat un laberint i al mig, com si fos al tresor una urna. El braç del votant s'estira passant per tots els obstacles per arribar al centre, on hi ha l'urna.	Malgrat totes les dificultats, arriba l'1 d'octubre i els votants poden votar. La tendència ideològica del ninotaire està marcada per la samarreta del votant, que porta una samarreta on posa: SÍ.
2/10	Guàrdies civils	Els dos guàrdies civils apareixen estomacant a un clavell que posa democràcia.	Deixa en evidència, l'endemà de la votació, els guàrdies civils que van perseguir a la gent que votaven a les escoles.
3/10	Vaga general		
4/10	Mans alçades	Ple de gent aixecant el braç, saludant al Rajoy des de Catalunya.	L'Aturada general. Arran dels actes policials de l'1 d'octubre la vinyeta vol representar l'aturada general que es va fer. Aixecant els braços en senyal de

			l'aturada.
5/10	Despertador europeu	El títol és: desperta Europa. Amb les parts del despertador d'Espanya i Catalunya.	Davant de la poca implicació d'Europa amb els fets de l'1 d'octubre. El ninotaire vol advertir que Europa desperti d'una vegada davant aquests atacs a Catalunya.
6/10	Catalunya	El territori català està envoltat de taurons.	La persecució constant a Catalunya.
7/10	Fiscalia	El cotxe de la fiscalia persegueix els mossos. Maza amb el martell a la mà.	La persecució, aquest cas, cap als mossos d'Esquadra per no evitar el Referèndum.
8/10	Enric Millo	Apareix Millo demanant perdó, amb veu baixa, per la violència de l'1 d'octubre. Apareix ell, amb una ombra allarga d'un guàrdia civil amb la porra a la mà.	D'acord que s'hagi disculpat, però a la vinyeta representa que ho ha fet amb la boca petita i amb tota la violència que va generar.
9/10	Manifestació unionista	Tota la vinyeta ple de gent amb banderes d'Espanya amb una pancarta que posa dependència.	El dia 8 va haver-hi la manifestació unionista més nombrosa de sempre. El ninotaire deixa clara la dependència que té Espanya de Catalunya.
10/10	Carles Puigdemont	Interpretant Shakespeare: Dui o no Dui.	Representa el dubte de Puigdemont si declara o no la DUI.
11/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras	Els dos estan en un cotxe independentista esperant un semàfor que està en àmbar.	El Govern de Catalunya manté la mà oberta al diàleg abans de la DUI.
12/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy	Els dos juguen una partida de ping pong. Però el Rajoy en lloc d'una pala té un garrot que posa 155.	Rajoy nega el diàleg i comença a aplicar-se els mecanismes del 155. El garrot representa la mort del diàleg per part del Rajoy.
13/10	Cabra de la legió	Apareix la cabra de la legió enfadada i rabiosa. El títol de la vinyeta és: una	Per primer cop la Policia en dècades la Policia Nacional participa en la desfilada del 12 d'octubre. La mateixa Policia

		Espanya cabrejada.	que va intervenir a l'1 d'octubre.
14/10	Carles Puigdemont	Carles Puigdemont anant amb la corda fluixa amb els pesos del 155 o la DUI.	La disjuntiva entre 155 o DUI és molt present.
15/10	Mariano Rajoy Soraya Saénz de Santamaria	Rajoy no sap què és ben bé l'article 155. Soraya li respon que és el que va després del 154.	Ridiculitza els representants del PP a Espanya. Com volent dir que no saben el que estan fent.
16/10	Carles Puigdemont	Puigdemont està a un globus aerostàtic. Al globus hi ha tres pesos: cadascun posa: Eleccions / DUI /diàleg	Fa referència el dilema que té Puigdemont per enlairar el globus, que representa Catalunya.
17/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy	Els dos estan jugant a una partida de pòquer .	Rajoy no té clar si Puigdemont va declarar la DUI. Amenaça el 155. La vinyeta fa referència als dies que van haver d'explicar si s'havia fet la DUI o si s'aplicava el 155.
18/10	Bandera de la UE	Bandera de la UE	Reclamant que Europa escolti Catalunya.
19/10	Perfil de Mariano Rajoy	Hi ha representat un gràfic que és l'economia espanyola. El gràfic té forma de Rajoy.	La inestabilitat econòmica està representada per Rajoy, que significa que és un president inestable.
20/10	Franco	Apareix Franco surtin de la Valle de los caídos obrint la porta del 155.	CS, PSOE I PP aproven la suspensió de l'Autonomia. Aquesta decisió l'autor vol donar entendre que hem tornat a una dictadura.
21/10	Mariano Rajoy	Demostren que el 155 és reversible. Rajoy fent de professor ensenya l'article el 551. Tothom aplaudint.	La incoherència del Govern Central una vegada més.
22/10	Bandera catalana empresonada	Bandera catalana empresonada	Després d'anunciar que s'aplicarà el 155.
23/10	Mariano	Davant de la màquina de destrucció anomenada 155,	Crítica als socialistes per fer

	Rajoy Pedro Sánchez Miquel Iceta	Iceta aconsella posar 3 en 1 per preparar-la bé.	suport a l'aplicació del 155.
24/10	Franco	Franco està al costat d'una televisió antiga. Diu que l'espai de TV3 l'ofereix l'Estat.	Un exemple més de retrocés a la història, més aviat a la dictadura. L'Estat controla amb el 155 TV3.
25/10	Mariano Rajoy	Rajoy muntat al coet del 155. UN coet que té la firma de PSOE, Cs, El rei Felip VI, PP i PSC.	El coet simbolitza la destrucció. Evidència qui són els culpables d'aquesta aplicació de l'article 155.
26/10	Rellotge de sorra	Rellotge de sorra, el pas del temps la democràcia ha caigut i queda ensorrada.	La democràcia s'ensorra. En la vinyeta literalment. Sentit figurat també amb la imminent aprovació del 155 al Senat.
27/10	Mariano Rajoy Soraya Saénz de Santamaría	Els dibuixa com si fossin nens petits amb bata. Davant tenen una casa de vidre que posa democràcia. Rajoy amb un tiraxines va trencant aquesta casa.	El Senat està a punt d'aprovar el 155. Reafirma que l'aplicació d'aquest article trenca la fràgil democràcia d'Espanya.
28/10	Mariano Rajoy	Puigdemont apareix agafant-se a la bandera espanyola intentant-la treure. Però Rajoy, vestit de Guàrdia Civil amb el tricorni, l'agafa per les cames i intenta que se'n separi de la bandera.	Representa el poder espanyol imposant-se al català. El Govern Central farà fora a Puigdemont que amb la DUI s'aferria a la seva última esperança. Tot i que el poder és molt desigual.

Anàlisi de *El Periódico*. Miquel Ferreres. 53 Vinyetes

Data	Personatges	Descripció	Interpretació
6/9	Mariano Rajoy Jutge T.C	Els dos són conductors d'un tren en marxa, Rajoy mana apartar alguna cosa (no se sap què és), s'intueix que és	Deixa en evidència la inoperància de Rajoy, o almenys, "l'arbre" amb el que s'amaga Rajoy per actuar contra els

		el problema del procés. El jutge li diu que perquè no fa alguna cosa ell, que tot ho han de fer els jutges del Tribunal Constitucional.	independentistes: els jutges del T.C. Per tant, no hi ha divisió de poders.
7/9	Polítics catalans	Apareixen els polítics signant la llei de transitorietat, però se'ls tapa la cara amb una cortina.	Es refereix com que estan fent un acte il·legal, millor tapa la cara de cadascun d'ells.
8/9	Carles Puigdemont Oriol Junqueras Soraya Saénz (míssils)	Puigdemont convoca el Referèndum dalt d'un globus, amb el cartell NO tinc por. Darrere, però els míssils que posen TC, Tribunal Suprem, Tribunal de comptes apunten al globus.	Deixa clar quina serà la posició del govern espanyol davant del Referèndum: Bel·ligerància extrema.
9/9	Mariano Rajoy Cristóbal Montoro Albert Rivera Pedro Sánchez	La vinyeta s'ambienta en l'antiga roma. Apareix Rajoy com a emperador, seguit pels líders de Cs i PSOE que li aguanten la capa. L'emperador apareix com a guerrer que va cap al motí (Catalunya) i afirma que seguirà manant 4 anys més, malgrat que s'hagués dit que hi hauria límit de mandats.	Deixa constància que les promeses que fa el PP, perquè acabaran fent el que vulguin. El paper de Rivera i Sánchez és significatiu, ja que els posa al mateix carro (sac) que el Rajoy.
10/9	Dos alemanys	Estan parlant sobre el tema del referèndum: "no hi cap a la Constitució". Fan la metàfora de la reforma de la Constitució com un cinturó de castedat, que no es pot obrir perquè la clau la té un mort. Franco.	Aquest algú, s'entén que es refereix a Franco, que s'ho va endur tot a la tomba. Una vinyeta molt crítica, que sense dir res diu que Espanya està encara sota els efectes de la dictadura de Franco.
11/9	Manifestants	Una noia no entén com comparen els independentistes amb	L'exageració de comparar la manifestació amb el conflicte de

		Corea del Nord. "Malgrat la fila que fem"(una senyora amb cadira de rodes, avis i àvies, nens i nenes. Però entén que siguin un desafiament.	Corea del Nord deixa en evidència aquestes declaracions de Cao de Benós, delegat del govern socialista asiàtic.
12/9	Metge Dona embarassada	Resulta que el nen apareix a l'ecografia amb una bandera independentista. La mare diu que el seu marit culparà Tv3.	La vinyeta fa burla de les acusacions que rep TV3 d'adoctrinar i de tenir un missatge independentista evident, arran de la manifestació de l'11S.
13/9	Mariano Rajoy Pedro Sánchez Joan Tardà Albert Rivera Pablo Iglesias Polítics bascos.	Sánchez proposa crear una comissió de Catalunya, per reajustar millor les relacions del Govern central amb les autonomies. Els bascos no volen ni que si acosten a retocar el concert basc.	La vinyeta fa burla de l'interès dels bascos en no canviar la situació del concert basc respecte el Govern central.
14/9	Monjos de Montserrat	Parlen dos monjos sobre els equidistants, aquests són els que rebran el doble de bufetades: tant per uns com pels altres.	Crítica dels equidistants que no es volen mullar, ja que són els que rebran el doble dels altres.
15/9	Guàrdia Civils Iman Gihadista	Dos Guàrdies Civils han capturat a un gihadista, i té el carnet del PP. El cap dels guàrdies diu que aquest no li passarà res perquè és del PP, diferent seria si fos d'ERC, que ompliria els informatius.	Deixa en evidència la tendència dels mitjans de comunicació per fer sang als partits independentistes. A més, de no atacar gaire els constitucionalistes.
16/9	Mariano Rajoy Soraya Sáez Ignacio Zoido	Apareixen els tres d'esquenes amb uns canons preparats. Adverteixen que els independentistes pararan quan els hi toquin els diners. Els tres míssils més propers van amb el	La vinyeta fa referència al fet que el govern de Rajoy està disposat a fer de tot per imposar-se als catalans. Primer tocar la pela, intervenint als pagaments de la Generalitat. Primer cop

		nom de: inhabilitació i 155/ multa /Acollonir	que surt el 155.
17/9	Jordi Pujol Carme Ferrussola Mariano Rajoy (TV)	Apareix Rajoy advertint que no amaguin les urnes. Pujol rancorós amb el govern central es posa la medalla que va anestesiar l'independentisme durant 23 anys. La seva esposa afegeix que es mereixen el que estan patint pel que els hi ha fet.	La vinyeta acusa Pujol d'haver anestesià l'independentisme. Senten rancúnia pel govern espanyol després del que els hi ha fet.
18/9	Dos senyors	Els senyors estan al tren. Un diu que amb els diners que es destinen contra la independència, es destinen a perseguir la corrupció, Espanya seria el país més honrat del món. Però la corrupció no posa en perill la pàtria sinó que engreixa a molts patriotes.	Crítica al govern espanyol a destinar un pressupost elevat a perseguir el conflicte català. També denuncia la poca persecució de la corrupció a Espanya.
19/9	Dues dones	Les dones estan al mercat queixant-se dels sorolls que fan els veïns a les nits picant les olles. A una la Guàrdia no li ha fet cas, en canvi l'altra sí, perquè va dir que era un míting de la CUP.	La vinyeta mostra l'odi o l'obsessió de la Guàrdia Civil amb els partits polítics independentistes. Davant de les persones, però no poden fer res.
20/9	Soraya Sáenz Mariano Rajoy Juan Ignacio Zoido Méndez de Vigo Albert Rivera	En l'ambientació d'una cort reial. Soraya exigeix escarmentar els sediciosos. Rajoy els hi diu susceptibles. A tot això, Rivera fa de servent dels dos reis: Soraya i Mariano. Els altres dos ministres fan també de servents.	La vinyeta representa l'odi que hi ha contra aquestes persones sedicioses.

21/9	Manifestants Senyors	Manifestació reclamant democràcia. Els senyors s'estranyen perquè sembla que es torni els anys 60. O facin una sèrie de l'època.	Ironitza amb el retrocés de la història, ja que la manifestació reclamen democràcia, igual que en l'època de la Dictadura franquista.
22/9	Guàrdia Civil vestit de Tejero.	Apareix el Guàrdia disfressat reclamant democràcia i que s'aturi el cop d'estat dels independentistes. La gent s'exclama que el carnaval ha arribat abans aquest cop.	Fa burla dels Guàrdies Civils que arriben a Catalunya als voltants de l'1 d'octubre.
23/ 9	Extraterrestres	Des de la distància veuen com un bàndol vol votar i l'altre ho vol aturar amb ímpetu.	L'exemple dels extraterrestres serveix per deixar en evidència els bàndols contraris i les incoherències d'un d'aquests.
24/9	Mariano Rajoy (Rei) Pedro Sánchez (Conseller) Soraya Saénz (Reina) Jose Ignacio Zoido (cavaller) Cristóbal Montoro (rapinyaire) Albert Rivera (bufó)	L'ambientació de la cort de nou. El rei reclama que els independentistes aturin aquesta quimera. El conseller adverteix que després d'aniquilar-los, els hi oferim diàleg perquè estiguin satisfets. Zoido amb una destrat que posa 155.	La vinyeta fa referència que després d'imposar-se, el PSOE voldrà diàleg. Un cop aprovat el 155 si es declara la independència.
25/9	Cavernícoles	L'home adverteix a la dona que no l'obligui a fer una cosa que no vol fer. En canvi, la dona replica que farà el que vol fer.	El Govern de Rajoy seria l'home que adverteix que no facin el Referèndum, però els catalans (la dona) ho faran perquè volen. Passant per alt les advertències de l'Estat.
26/9	Polítics alemanys	Pòdium. Guanya la Merkel. Tercer un partit d'ultradretes representat com un nazi.	La vinyeta fa referència a les eleccions alemanyes, que posa en evidència l'alçament en les votacions del partit

			d'extrema dreta.
27/9	Mariano Rajoy Donald Trump	Trump ofereix l'Air Force cap a Barcelona, Rajoy només vol una foto i frases de les seves contra els immigrants.	Deixa en evidència la inutilitat de la visita de Rajoy a Trump, deixa clar que només venia per la foto.
28/9	Dos senyors	Estan els dos en tren. "El TC" ha diagnosticat que els catalans han estat abduïts i que l'Estat envia ajuda professional". L'altra respon que l'ajuda són els del "tricorní"	Ironia davant dels Guàrdies Civils que han vingut "ajudar" als catalans, ja que estan abduïts.
29/9	Indis i cavallers	La tribu diu que no passa res si no hi ha violència. Els cavallers diuen que no passa res, que ja la posaran ells.	La tribu d'indis serien els catalans, que no han portat violència. En canvi els cavallers (Estat) són els que posaran la violència a partir dels Guàrdies Civils enviats a Catalunya.
30/9	Enric Millo Delegat del Govern	Apareix ell somiant ser el president de Catalunya.	Ell aprofitant l'avinentsa vol ser president de la Generalitat. Desitja que s'apliqui el 155 per ser-ho.
1/10	Votants	És de nit, han de votar amagats i coordinats.	Deixa en evidència La persecució de l'Estat per evitar el Referèndum.
2/10	Franco General Macià	Apareixen el General i Franco satisfets pel que han fet. Macià adverteix, tot i així que no venceran ni convenceran .Però ells ja han pegat.	Una vegada més l'exemple de retrospecció a la història, representant al dictador.
3/10	Zoido (cavaller) Pedro Sánchez (servent) Soraya (Reina) Rajoy (Rei)	Ambientació reial. Els cavallers han actuat amb professionalitat, però els revoltosos segueixen desobeint. La reina reclama més violència i li diu al rei que és un tou.	Malgrat de la violència dels Guàrdies Civils a l'1 d'octubre, els independentistes segueixen. El poder de Soraya per sobre de Rajoy és evident, quan li

		El rei defensa que la història els hi donarà la raó.	diu que és un tou.
4/10	ONU Mariano Rajoy Jose Ignacio Zoido Soraya Saénz Rafel Català	Rajoy demana que investiguin al Puigdemont després del què va passar l'1 d'octubre. Zoido reclama que alguns estaven disfressats d'àvies.	Després dels atacs de l'1 d'octubre, la vinyeta ironitza sobre la culpa de Puigdemont. Ho ridiculitza més, aquesta petició, quan exclamen que hi havia disfresses d'àvies.
5/10	Votants Guàrdies Civils	S'hi dibuixa els votants intentar votar i els Guàrdies civils intentant evitar-ho. La vinyeta posa que assenyaalem els demòcrates. (Exercici d'observació)	Evidencia, que realment els que són demòcrates és la gent que va votar, no els guàrdies que van impedir-ho.
6/10	Extraterrestres	Apareixen els extraterrestres exclamant-se per què no deixen alliberar aquella regió? (Catalunya).	Des de fora deixa entendre que no s'entén perquè no deixen marxar a una regió. NI els extraterrestres ho entendrien.
7/10	Kurds	Apareixen celebrant el seu referèndum que es va fer anys, això va comportar enfrontaments a 4 estats diferents. En canvi, diuen que Catalunya només ha aconseguit enfurismar a un.	El paral·lisme del referèndum del Kurdistan. No és tant, si només ha enfadat a un estat, en lloc de quatre com els kurds.
8/10	Estàtua d'un Guàrdia Civil	La placa de l'estàtua posa: Per Mariano , que sense la seva ajuda els independentistes encara seríem 4 gats.	Ironitza amb el favor que fa Mariano Rajoy per sumar cada vegada més independentistes.
9/10	Persona equidistant i una persona que no ho és.	L'equidistant ha rebut un cop al cap. L'altre li diu que per molt que siguis equidistant rebràs igualment.	Representa que els equidistants rebran per molt que no es vulguin ficar. Com el cas del de la vinyeta que ha rebut

			un cop de porra.
10/10	Juncker Carles Puigdemont Mariano Rajoy	A un ring. Juncker és l'àrbitre i reclama diàleg. Llavors apareix un enorme Guàrdia Civil amb una porra i Puigdemont petit amb una urna.	Ironitza el paper de La Unió Europea en demanar diàleg davant de la clara diferència de poder dels dos bàndols.
11/10	Carles Puigdemont	Puigdemont es troba en una seqüència de tirar-se a la piscina. Però al tirar-se torna un altre cop al trampolí.	Fa referència a l'ajornament de la declaració de independència de Puigdemont. Malgrat la va proclamar la va ajornar i torna al mateix lloc abans de tirar-se a la piscina.
12/10	Mariano Rajoy Soraya Sáenz Aznar (gos) Burro català	El burro català se'n va del carro, conduït per Soraya i Rajoy. Rajoy reclama que piqui més que se'n va, però Soraya diu que no ha parat de fer-ho, potser estar marxant per això.	El burro català fa referència el poble català perquè marxa, ja que no li paren de donar cops. Rajoy no s'adona i vol seguir donant més cops.
13/10	Carles Puigdemont Mariano Rajoy Juncker Merkel Soraya Saénz	Puigdemont està fent el discurs al Parlament, discurs del qual va declarar al independència però la va ajornar segons després. Rajoy vestit de Guàrdia Civil li demana que ho repeteixi. Juncker li don el consell de l'argument abans que la porra.	Primer fa referència a la declaració suspesa de Puigdemont. A la poca capacitat de Rajoy per entendre el perquè ho va fer. I la neutralitat que manté Europa davant dels atacs al poble català l'1 d'octubre.
14/10	Directors del Banc Sabadell i La Caixa	El del BS diu que ha traslladat la seu, però els diners segueixen a Suïssa.	Crítica els directors del banc, ja que els titlla com uns aprofitats que només miren pels seus interessos, no del tot clars.
15/10	Albert Rivera	Els tres estan dins de	Ironitza amb les

	Pedro Sánchez Mariano Rajoy	l'avió del 155. Pedro Sánchez recolza el 155 si Rajoy fa reformes a la Constitució. Rajoy li promet: "Cuándo he incumplido yo una promesa?".	promeses que no es compleixen de Rajoy, i amb la debilitat de Sánchez per creure-s'ho. A més, és significatiu que Rivera estigui al davant de l'avió.
16/10	Extraterrestres	Vist amb la seva distància, els extraterrestres veuen com animen els Guàrdies Civils i condemnen per sedició els que han portat les urnes: "Eso es vida inteligente?".	La distància de la situació cau en l'absurd de que està passant a Catalunya. Realment com es planteja la vinyeta deixa en evidència la situació d'injustícia.
17/10	Carles Puigdemont Soraya Saénz Estàtua de la Justícia espanyola	Soraya no li acaba de convèncer la carta de Puigdemont i li diu que posi el cap al tronc mentre l'estàtua de la justícia està preparant l'espasa per tallar-li el cap, però ell ha d'esperar el dijous.	Després d'escriure la carta de resposta al govern espanyol dient el que havia suposat l'ajornament de la DUI la Soraya no ho acaba de veure clar i ja fa preparar Puigdemont per l'aplicació del 155. L'estàtua deixa clara la incoherència de la Justícia espanyola
18/10	Veïns	Als edificis apareixen les persones picant les olles. Això és música sediciosa.	Reflecteix la ironia dels cops d'olles que fan per protestar contra les accions del govern de Rajoy.
19/10	Veïns Helicòpter	Els sorolls a la nit segueixen en senyal de protesta, per això els helicòpters persegueixen aquest soroll anticonstitucional.	La persecució constant a tot el que sigui defensar la independència, fins al límit d'utilitzar helicòpters per prohibir protestar. Sort que s'exagera en aquesta vinyeta.
20/10	Homes a l'ombra	Apareixen mirant la tele i no entenen com encara segueixen els independentistes sense	Deixa en evidència la voluntat perquè hi hagi conflictes i

		mostrar violència. Un diu que els estan destrossant el relat.	deslegitimitzar el procés.
21/10	Mariano Rajoy Pedro Sánchez Albert Rivera Govern català independentista	Des de l'avió hi ha els tres líders dels partits espanyols esperant a llençar el 155, a baix tot el govern català avançant amb el paraigua de la DUI. Confien que l'invent del míssil del 155 no funcioni.	El govern català confia que el govern espanyol no s'atreveixi a aplicar el 155.
22/10	Congrés del PSOE	Amb el títol somos de izquierdas. El públic exclama que malament van si s'ha de recordar que són d'esquerrres, tot i que ja tots saben que no ho són, respon un altre.	Deixa en evidència la situació incoherent del PSOE i els conflictes interns que hi ha. Apareix Iceta fent de cambrer, com si servís al poder socialista en lloc de contribuir-hi.
23/10	Dos avis	A la televisió s'exagera la situació de Catalunya fins al punt de dir que la Moreneta es trasllada a Saragossa. Els avis ja no s'espanten per res després dels cops de l'1 d'octubre. Almenys, per ells creuen que els joves els hi ha servit per creure com van créixer ells.	La vinyeta fa una guinyada a l'ull a la dictadura franquista en comparació en l'actualitat. A més fa burla de l'exageració dels mitjans en la situació de Catalunya, per intentar causar mal ambient.
24/10	Mariano Rajoy Franco	La situació és com la de Superman: Rajoy detecta perill i entra a una cabina i es canvia per Franco.	Una evidència més que hem tornat a nivells de la Dictadura Franquista.
25/10	Dos avis	Veuen com estan intervenint a TV3 i que si ha de tenir la mateixa neutralitat que TVE hauran de veure la BBC	Ferreres amb els avis fa l'enllaç amb el franquisme, en aquest cas dirigit el tema de la intervenció de TV3. També critica la televisió

		com abans.	pública espanyola.
26/10	Carles Puigdemont Oriol Junqueras Mariano Rajoy	Els líders independentistes amb el cotxe han de triar dues vies: Dui o eleccions. A tot això Rajoy amb un camió els està apunt d'aixafar amb el 155.	Un exemple més de l'abús del govern espanyol a Catalunya. Malgrat això l'elecció és dels líders independentistes, que segons que elegeixin el 155 els aixafarà.
27/10	Burro català Polítics constitucionalistes	Apareix el burro català al mig i tots els polítics preparats per caçar-lo i anestesiar-lo. Cs proposa tallar pel dret.	Finalment, apliquen el 155 i Catalunya es veurà "anestesiada" pel 155 i la forta repressió dels Pol
28/10	Mariano Rajoy Oriol Junqueras Carles Puigdemont PNB	Un camió conduït per Rajoy (155) està apunt d'aixafar un cotxe dirigit pels líders d'ERC i JXC. Aquests últims creien que el PNB tenia influència. En té, però ha fet el que li convé més, segons el polític basc.	La imposició del 155 pot aixafar els independentistes. PNB davant d'això es posiciona a favor del dret a decidir, però no actua directament, ja que no li convindria actuar contra el govern central.

¿Què és per a vostè l'humor gràfic? Dit senzill, fer riure amb un dibuix. Hi podríem, afegir fer reflexionar, informar, donar les claus per entendre...

* **Quina funció té la vinyeta humorística d'un diari?** Depèn de per a qui. Probablement pel director té la funció d'esponjar el diari, d'ajudar a fer-lo més amè. Pel que el fa, la de donar el seu punt de vista sobre el que està passant. Pel que el llegeix, la de fer-lo somriure i ajudar-li a entendre o confirmar la seva opinió sobre el que està passant. Pel que fa entrevistes, la de contrapoder de les versions "oficials". Etc.

* **Creieu que actualment les vinyetes tenen molta repercussió?** Molta, no. Alguna sí. En temps de la dictadura, com que mig deien el que no es podia dir, en tenien molta més. Crec que ja està bé la que tenen, la d'una opinió més (habitualment més agradable i fàcil de llegir)

* **Considereu que una vinyeta humorística té més incidència que un article d'opinió? ¿I més que un titular de portada?** En general sí, perquè són més directes i requereix menys esforç mirar-les. Respecte al titular de portada, depèn del titular, però comparteixen el fet de ser clars i directes. En tot cas, el titular representa l'opinió del diari i l'acudit (o la tira) sovint no. Però, no ens enganyem, el titular té un aspecte de "veritat" que pot calar més que l'acudit, encara que l'acudit probablement el recordem més.

* **És evident que cada diari té una ideologia marcada. ¿Fins a quin punt pot afectar a l'autor de la vinyeta el posicionament del "seu" diari?** Afecta, evidentment. És el context. Això no vol dir que et faci combregar amb la seva ideologia (inclús pot ser un al·licient justament per anar-hi en contra), vol dir que el mateix acudit en diaris diferents probablement es "veuria" diferent.

* **Els diaris tenen en compte les ideologies dels dibuixants?** Explícitament no. Implícitament, si la ideologia es manifesta no només en el missatge del dibuix sinó també en la seva estètica, probablement sí. Hi ha uns dibuixants que els hi agraden i d'altres que no, pel conjunt. És una qüestió de gustos... i potser també d'una mínima sintonia.

* **En el vostre cas, els temes tractats ¿són exigits pel diari o els podeu escollir lliurement?** En el meu cas el tema va lligat a la notícia que obre la secció de política. No l'escullo. Escullo la manera.

*** En alguna ocasió us han censurat algun acudit per parlar sobre alguna cosa en concret?** El tòpic de la censura! No crec que hores d'ara sigui el nostre gran problema, el nostre gran problema és intentar fer un bon acudit cada dia. Si a cada moment tens problemes és qüestió que canvis de diari. I si vols dir exactament el que et doni la gana, dibuixa pels amics (i encara, sense ficar-te segons com amb ells), perquè és evident que a tots els diaris hi ha coses que no es poden dir.

*** Quins dibuixants heu pres com a model a seguir?** Acabo aquí, que haig d'anar a fer la tira. Et dic dibuixants que m'han agradat molt i que suposo doncs que d'alguna manera m'han influït: Chumy-Chúmez, Perich. Cesc, Ivà, Reiser, Sempé, Cummings, Wolinsky, El Roto...(l'ordre és aleatori)

-Què és per a vostè l'humor gràfic?

Home... per mi, primer és la meva feina. Però en realitat es tracta d'una passió, d'una manera de viure la vida i de mirar el món. Per mi és una eina interessantíssima per analitzar la realitat, per comunicar, per transmetre una mica de 'bon rotllo' a un món sovint massa 'encabronat'...

-Quina funció té la vinyeta humorística d'un diari?

Al diari la vinyeta és un espai lúdic que compensa, amb el seu format gràfic i la seva intenció humorística, els continguts sovint massa feixucs o dramàtics de la resta del diari. El diari, usualment, està format per blocs molt ben estructurats que faciliten que cada lector estableixi una relació particular amb la lectura, un ritme particular d'absorbir les notícies, que s'estructuren ordenades en seccions i en jerarquia marcada per la disposició en la pàgina o la mida de cada text i cada titular. La vinyeta (i altres seccions, com els passatemps o el temps, o algunes columnes d'opinió i crítica televisiva, etc...) permeten que cada lector estableixi un fort vincle personal amb el diari. A més, a casa nostra les vinyetes no acostumen a ser tan sols humorístiques (seria el cas de vinyetes com les Calvin i Hobbes o Fred Basset a La Vanguardia, o antigament Mr. Hyde a l'Avui, etc...) sinó que tenen un fort component satíric, amb tot el que això implica.

-Creieu que actualment les vinyetes tenen molta repercussió? Si no fos el cas, creieu que n'haurien de tenir?

Per una banda, les vinyetes són una de les coses del diari que tenen més impacte entre els lectors. Sobretot perquè el format gràfic facilita que pràcticament tothom se la miri, i com que acostumen a resumir amb una frase o imatge enginyosa una notícia o punt de vista que són complexos, tenen molta acceptació. D'entrada la repercussió d'una vinyeta estava lligada a la repercussió del diari. És a dir que un humorista dolent en un diari molt llegit podia tenir molta més repercussió que un humorista molt bo que dibuixes per un diari local o de menor tirada. Avui, però, les vinyetes circulen per internet gairebé de forma autònoma, i això facilita que les bones vinyetes acabin tenint molta repercussió. Però, també, l'excés d'impactes gràfics que rep el lector d'avui (centenars o milers d'imatges que cada dia veiem navegant per internet, mirant la tele, el mòbil, pel carrer, etc...) fan que l'impacte d'una vinyeta sigui molt menor que

l'impacte de fa, vint o trenta anys, o de fa cinquanta o cent anys, quan un acudit reeixit era recordat durant anys, perquè la gent, encara que llegís el diari i quatre revistes cada dia, no rebia tants impactes gràfics com els que podem arribar a rebre avui en dia sense ni obrir un diari...

- Considereu que una vinyeta humorística té més incidència que un article d'opinió? ¿I més que un titular de portada?

Això no es pot comparar, o si més no, no tan alegrement. Potser entre l'article d'opinió i la vinyeta pot haver-hi analogies, però entre un titular -o una notícia- i la vinyeta, ja no; es tracta de material completament diferent: la notícia és informació i la vinyeta és opinió. I l'opinió -si més no en els mitjans- no té sentit sense

la informació prèvia. Però també la informació -i això avui dia passa molt més- s'enriqueix molt si va acompanyada d'una opinió interessant que ofereix reflexions i consideracions que enriqueixen l'anàlisi i permet aprofundir en aquesta informació i les seves implicacions. Penso que es necessiten l'una a l'altra. És a dir que, en termes d'incidència, deixem-ho en un empat: quan hi ha informació que té molta incidència o té molt d'interès, la vinyeta (si és bona!) també guanya en incidència i interès. I viceversa.

Pel que fa a la comparativa amb l'article d'opinió... D'entrada, pel seu format gràfic i pel seu caràcter lúdic, divertit, irreverent, la vinyeta pot aconseguir arribar al lector més ràpidament, que en canvi ha de fer l'esforç de llegir l'article d'opinió. Per altra banda, els articulistes d'opinió estan acostumats a 'dir' al lector el què ha de pensar, de manera que molts lectors assumeixen les postures dels principals articulistes de forma acrítica. Això amb la vinyeta no passa (o no passa tant descaradament), perquè ja que la vinyeta utilitza eines humorístiques com són l'exageració, l'estirabot, la deformació, la ironia, això implica que el lector no pot assumir directament les postures de la vinyeta, perquè són una bestiesa: cal una reflexió (per això passa, a vegades, que un pot dir que 'aquest acudit no l'he entès'). Això afavoreix que el lector hagi de reflexionar pel seu compte, incentiva la postura crítica pròpia. I és ben interessant fer-ho!

En termes d'incidència... deixem-ho en un empat... no?

- És evident que cada diari té una ideologia marcada. ¿Fins a quin punt pot afectar a l'autor de la vinyeta el posicionament del "seu" diari?

Pel que conec, afecta, però no tant. I a la premsa de Catalunya encara menys, de fet, que a la de la resta de l'estat. Jo no tinc cap problema amb els meus mitjans, i no tinc ni tindria cap problema per treballar amb un mitjà que no pensi com jo, més aviat m'ho prendria com la oportunitat d'explicar el que jo penso a un lector que pensa diferent, i això és un luxe. Això sí, hi ha un límit ètic o deontològic pel que fa a la línia dels mitjans, i tot i que els ninotaires no tenim cap responsabilitat del que fa o deixa de fer el diari, sí que em trobaria incòmode en un mitjà (i n'hi ha) que traspassés segons quins comportaments poc ètics a l'hora d'oferir informació i crear opinió.

- Els diaris tenen en compte les ideologies dels dibuixants?

A mi no m'ho han demanat mai enlloc per la meva ideologia... I no hi he tingut mai problemes... i això que jo dibuixo tant per La Vanguardia que és un diari diguem-ne més aviat conservador, i el Triangle, que és una revista d'informació que sempre ha estat escorada a l'esquerra més esquerranosa.

- En el vostre cas, els temes tractats ¿són exigits pel diari o els podeu escollir lliurement?

El tema, el tractament, el contingut... tot ho decideixo jo. He de reconèixer que tinc una llibertat absoluta...

- En alguna ocasió us han censurat algun acudit per parlar sobre alguna cosa en concret? En cas afirmatiu, en quin sentit? (tema, personatge, institució...)

Jo entenc per censura que hi hagi un tema o un personatge del que no se'n pugui parlar de cap manera. Això és censura. I en aquest sentit no he tingut cap problema, sempre he pogut parlar de tot...

- Quins dibuixants heu pres com a model a seguir? I quins humoristes us han influenciat més?

Bé, a mi m'apassiona això de la caricatura i els ninots, i m'he preocupat molt per conèixer la història de la meva professió i conèixer humoristes que han fet la mateixa feina que jo en altres llocs o en altres èpoques. Per tant, els models són molts, però és cert que els dibuixants que vaig descobrir primer són els que més m'han influenciat: Perich, Quino, Ferreres, Cesc, Gin, Ivà, Batllori, Raf... però a mida que he anat coneixent més dibuixants, he trobat en molts d'ells models a seguir -o a evitar!- i la llista seria molt llarga i hi hauria Opisso, Apa, Searle, Gulbransson, Tono, K-Hito,

Apel·les Mestres, Siné, Levine, Hirschfeld, Guasp, Steinberg, Dubout, Sábat, Mordillo, Bosc, Steadman, Caloi, Scarfe, Chumy, Junceda, Sokol, Arno, Trogg, André François, Muntañola, Guillermo, Vizcarra, Topor, Chaval...

- És evident que l'època franquista va eliminar molts drets d'opinió. Creieu que actualment aquestes restriccions estant afectant al periodisme, i a l'humor gràfic en concret?

Home, l'època actual, per sort té poc a veure amb el franquisme. Aleshores hi havia una dictadura, i una censura deliberada i conscient sobre determinats temes, basada en la por i la coacció, imposada per una casta que havia guanyat una guerra. Ara potser els efectes poden acabar esdevenint similars, però s'hi ha arribat per camins diferents. El periodisme és una professió que s'ha desacreditat ella mateixa per la seva connivència amb el poder, per haver mancat als seus principis i deixar d'informar de forma objectiva i independent sobre segons quins temes. A banda hi ha una censura econòmica, més que no pas política: així com durant el franquisme no es podia fer humor sobre el govern i els polítics, ara es pot fer tranquil·lament aquest tipus d'humor, i en canvi hi ha una problemàtica no explicitada a l'hora de tocar les marques de grans companyies que controlen l'economia del país, i que són les companyies que amb la seva publicitat donen de menjar als grans diaris. També tenim que la societat està sobre informada, i l'excés d'informació és tan dolent com la manca d'informació.

Tot plegat condiciona la vinyeta, perquè és un element més dins d'aquest ecosistema; tot i això crec que dins el panorama dels mitjans, els ninotaires són els que hem mantingut més fidelment el compromís ètic amb les lectures.

- Així com l'humorista es pot veure coaccionat en la seva llibertat, també podria (conscient o inconscientment) sobrepassar certa línia vermella. ¿On situeu la vostra línia vermella? En aquest sentit fa poc en Roger de Gràcia entrevistava al Toni Soler sobre la confecció del programa "Polònia". En Roger preguntava al Toni demanant-li si, en fer certs gags sobre personatges que tot just estaven imputats en causes judicials, no se'ls mostrava ja culpables obviant la seva presumpció d'innocència. En Toni Soler va contestar que era un risc, però que si calia esperar una sentència per fer-ne segons quins gags (potser anys) el tema ja no seria d'actualitat.

Jo crec que la tasca de l'humorista (en realitat si som curiosos amb el llenguatge seria feina del satíric) consisteix en transitar per aquests límits, intentar fins i tot eixamplar-los, ja que el format lúdic, és a dir, el fet de dir les coses mig en broma, mig en serio, fa

més fàcil aquest equilibri sobre el límit. Per altre banda, cada persona té els límits en llocs diferents, segons la seva educació, formació, ideologia, i altres condicionants, pel que un mateix acudit per una persona pot ser súper-fort i per una altra persona, el mateix acudit ser força fluix. Però el més important és que jo crec que l'humor no pot tenir límits. Perquè en el fons, l'humor és una eina per reflexionar sobre el que passa, sobre l'actualitat o sobre la condició humana. Per tant l'humor és un format lúdic d'exercitar el pensament, i el pensament no pot tenir límits. A ningú se li acut plantejar posar límits als filòsofs (que reflexionen amb mecanismes com són l'estudi, l'anàlisi, i la síntesi d'idees) i en canvi tothom està molt interessat en posar límits a l'humor (que reflexiona mitjançant mecanismes lúdics i transgressors).

Amb tot, hi ha l'ètica com a eina per mesurar-ho tot. Si hi ha una línia vermella és la que marca aquesta ètica. Ara bé, el problema no és que no es pugui fer humor de certs temes, el problema és que no es pot fer humor de certs temes amb segons qui. Imaginem un savi que vol parlar de física quàntica; pot parlar amb tothom però no tothom el podrà entendre. Doncs amb l'humor passa igual, es pot fer humor de tot, però no tothom està preparat per riure de tot. Per tant l'humorista ha de conèixer la seva audiència i saber com dir-li les coses. El pitjor que li pot passar a un humorista no és fer un acudit dolent, sinó fer un acudit que no s'entengui. El més important és que el missatge arribi, i per tant l'acudit s'ha d'entendre. Per tant, aquí hi ha un dels límits: i és que si l'humorista va més enllà del que el seu públic és capaç d'acceptar, o entendre, no l'entendran.

- En el camp de l'humor gràfic, és habitual que un personatge representi un col·lectiu o una idea (més enllà de la seva pròpia persona). Un dels poders als que s'atribueixen part dels problemes actuals són "els mercats" econòmics. ¿De quina manera hi feu referència en els vostres acudits? I, si no hi feu referència, ¿per quina raó?

És cert que l'humor ha de simplificar els conceptes. I jugar amb els arquetips i amb icones que siguin fàcilment identificables pels lectors, és una de les coses que fa que els acudits funcionin. És clar que això provoca que hi hagi una certa demagògia en les vinyetes, que les idees s'hagin de presentar de forma sintètica, sense poder matisar gaire, però això també implica que la vinyeta guanya en força i en impacte.

Jo personalment el tema dels 'mercats' doncs ho he tocat denunciant aquest 'ens' que no té rostre però que ens obliga a prendre un seguit de mesures que resulta que -caram, per casualitat- sempre perjudiquen els mateixos. Denunciar aquesta martingala

dels mercats, aquesta excusa, és el que he fet en les meves vinyetes. Però també lligar-ho amb els poders econòmics i polítics i intentar denunciar la seva responsabilitat.

MIQUEL FERRERES

-Què és per a vostè l'humor gràfic?

És com la salsa que ha d'ajudar a digerir uns plats sovint feixucs.

-Quina funció té la vinyeta humorística d'un diari?

Ha de deixar el lector amb un bon gust de boca i alleugerir en mig de les notícies que l'envolten. Ha d'expressar una opinió sobre un fet polític o no, que quedi prou clar, entenedor i divertit.

- Creieu que actualment les vinyetes tenen molta repercussió? Si no fos el cas, creieu que n'haurien de tenir?

Tenen repercussió dins del escàs nombre de lectors que hi ha. No tots els lectors de diaris segueixen els acudits. Molts joves no compren diaris(dic molts per no dir cap), potser els sembla un costum de vells, potser no poden pagar-los. Per sort, el dibuixos corren per la xarxa, encara que jo no els cobri. Si el que em pregunta és si tenim capacitat d'influir en l'opinió, no ho sé. . El que si m'agradaria aconseguir és que la gent perdi la por i que s'ho passi bé.

- Considereu que una vinyeta humorística té més incidència que un article d'opinió? ¿I més que un titular de portada?

És segur que alguns acudits tenen mes força i incidència que molts articles d'opinió, sobretot perquè molts articles no es llegeixen i rar és el lector que no miri un acudit. També ajuda la pròpia naturalesa de la peça: l'acudit és visual i és un concentrat d'opinió. En uns segons t'has empassat la píndola fabricada per un senyor que ha hagut de fer un esforç de síntesi perquè només té una finestreta per explicar un fet, sovint complex.

- És evident que cada diari té una ideologia marcada. ¿Fins a quin punt pot afectar a l'autor de la vinyeta el posicionament del "seu" diari?

Personalment no m'ha afectat. Els afecta a ells. Jo procuro no tallar-me. Si m'han de tallar , que siguin ells. Però avui dia , ningú vol passar per censor i s'hi miren molt abans de censurar.

- Els diaris tenen en compte les ideologies dels dibuixants?

Els diaris, quan contracten un dibuixant que ja saben de quin peu calça , no s'hi espanten dels acudits. A mi, no crec que em cridessin per treballar a La Razón o l'ABC.

- En el vostre cas, els temes tractats ¿són exigits pel diari o els podeu escollir lliurement?

Jo trio els temes. Jo els cuino i els lliuro al diari en l'ordre que trio.

- En alguna ocasió us han censurat algun acudit per parlar sobre alguna cosa en concret? En cas afirmatiu, en quin sentit? (tema, personatge, institució...)

He tingut censures en el passat en altres diaris per dibuixar un paradís fiscal poblat de cantants d'òpera, tenistes, etc. És un sol exemple, per no allargar-me. Per sort, actualment no em passa.

- Quins dibuixants heu pres com a model a seguir? I quins humoristes us han influenciat més?

Tots els catalans d'abans de la guerra: Opisso, Apa, Cornet, Junceda i el francès Caran d'Ache, l'anglès Grandville o l'americà Levine.

- És evident que l'època franquista va eliminar molts drets d'opinió. Creieu que actualment aquestes restriccions estant afectant al periodisme, i a l'humor gràfic en concret?

El perill més gran de l'humor gràfic ara mateix és la manca de gent jove que s'hi dediqui, juntament amb l'escassa venda de diaris i revistes.

-En el camp de l'humor gràfic, és habitual que un personatge representi un col·lectiu o una idea (més enllà de la seva pròpia persona). Un dels poders als que s'atribueixen part dels problemes actuals són "els mercats" econòmics. ¿De

quina manera hi feu referència en els vostres acudits? I, si no hi feu referència, ¿per quina raó?

Els personatges als que feu referència no tenen cara. Abans eren senyors panxuts amb barret i puro, més aviat fabricants poderosos o terratinents. Ara els mercats no tenen cara, i jo els dibuixo amb silueta d negre, asseguts en una gran taula de consell d'administració. O bé com gegants que surten del dibuix i dominen els polítics nans que es mouen a les seves ordres.

- Així com l'humorista es pot veure coaccionat en la seva llibertat, també podria (conscient o inconscientment) sobrepassar certa línia vermella. ¿On situeu la vostra línia vermella?

Línies vermelles no en tinc cap i en tinc moltes. Cada nou acudit és un repte i requereix una reflexió diferent. El cert és que al principi vaig cometre errors per tocar temes que un humorista no ha de tocar, o si ho fa, ha de deixar clar que el que pretén no és fer riure, si no una altra cosa, com denunciar, etc.

ANTHONY GARNER

Què és per a vostè l'humor gràfic?

Un llenguatge universal per expressar una idea/un concepte amb humor en qualsevol forma dels molts matisos tan varietats que hi te.

-Quina funció té la vinyeta humorística d'un diari?

En general crec que la seva funció és treure una somriure al lector o si no, com a mínim fer-li pensar al lector...i si la vinyeta compleix tots dos, genial! Ara, hi ha una diferència remarcada entre una vinyeta satírica (tipus Ferreres) i un gag (tipus Ros de El Pais). La vinyeta satírica que és la que més m'interessa a mi, a part de ser humorística ha de fer una crítica a una persona en concreta o una col·lectiva i normalment relacionada amb l'actualitat, pot ser al nivell polític, social, cultural etc. Una vinyeta 'gag' en canvi és menys 'agresiva' en aquest sentit i es tracta de només produir un somriure sense cap intenció de criticar.

-Creieu que actualment les vinyetes tenen molta repercussió? Si no fos el cas, creieu que n'haurien de tenir?

Sí. La prova d'això és que sovint vinyetes estàn reenviades per les xarxes socials al

nivell local i també global. Hem viscut un gran canvi mundial directament involucrada amb la vinyeta satírica, és a dir justament després de l'atac a Charlie Hebdo. Des de llavors el món sencer s'ha preguntat quins són els límits de la llibertat d'expressió.

- **Considereu que una vinyeta humorística té més incidència que un article d'opinió? ¿I més que un titular de portada?**

Més incidència, no ho sé. Igual d'incidència segur que sí. La vinyeta, la portada i articles relacionades amb el mateix tema poden funcionar molt bé amb una harmonia entre ells, però cadaun té un paper diferent. És curiós que molt sovint la vinyeta d'un diari qualsevol és el més vist pels lectors (segons les dades que surten online).

- **És evident que cada diari té una ideologia marcada. ¿Fins a quin punt pot afectar a l'autor de la vinyeta el posicionament del "seu" diari?**

Molt. Des de Març faig les vinyetes per El Periódico i estic perfectament conscient que l'ideologia no és la mateixa de la de Ara. Per l'altre banda crec la vida no és blanca i negra i sempre hi ha formes d'adaptar-se...això és el repte que tinc!

- **Els diaris tenen en compte les ideologies dels dibuixants?**

Totalment i vice versa. Com a mínim s'ha de tenir un respecte mútua, si no seria molt complicat treballar junts.

- **En el vostre cas, els temes tractats ¿són exigits pel diari o els podeu escollir lliurement?**

En el meu cas, escullo el tema lliurement, però relacionat amb l'actualitat.

- **En alguna ocasió us han censurat algun acudit per parlar sobre alguna cosa en concret? En cas afirmatiu, en quin sentit? (tema, personatge, institució...)**

Amb l'Ara, no. Amb El Periódico, de moment tampoc...toco fusta!

- **Quins dibuixants heu pres com a model a seguir? I quins humoristes us han influenciat més?**

Dos dibuixants anglesos que han sigut molt importants per mi des de fa molts anys són Ralph Steadman i Gerald Scarfe (ara tots dos tenen 80 anys aprox i segueixen dibuixant). Ninotaires d'aquí com El Perich, Chummy Chumez i Cesc són grans referències per mi també. Els primers dibuixants

